

Gebruik en effecten van openbare sport- en speelruimte gemeente Almere

in opdracht van Gemeente Almere

**Caroline van Lindert
Madeleine Frelief
Daniëlle Nielander (Speelplan BV)**

© *W.J.H. Mulier Instituut*
's-Hertogenbosch, april 2009

*W.J.H. Mulier Instituut
Centrum voor sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 188
5201 AD 's-Hertogenbosch*

*t 073-6126401
f 073-6126413
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	5
1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	9
1.2 Doel- en vraagstelling	9
2. Aanpak	11
2.1 Deskresearch en literatuuronderzoek	11
2.2 Kwalitatieve verdieping Almere	11
2.3 Scenario-ontwikkeling	12
3. Inzichten over effectiviteit sport- en speelruimte.....	13
3.1 Typen openbare sport- en speelruimten	13
3.2 Vergroten gebruik	15
3.2.1 (Vergroten) gebruik verschillende doelgroepen	15
3.2.2 Randvoorwaarden voor (vergroten) gebruik	18
3.2.3 Conclusies	20
3.3 Maatschappelijke effecten	21
3.4 Conclusies	24
4. Situatie Almere	27
4.1 Hoeveelheid, inrichting en onderhoud in Almere van openbare sport- en speelruimte.....	27
4.2 Knelpunten in huidig beleid	28
4.3 Ontwikkelingen: Almere rond 2015	29
4.4 Beleidspeerpunten gemeente Almere	32
5. Toekomstscenario's openbare sport- en speelruimte	35
5.1 Variabelen en ambities scenario's	35
5.2 Scenario's openbare sport- en speelruimte Almere rond 2015	37
5.2.1 Scenario: Iedereen doet mee!	38
5.2.2 Scenario: Jeugd sportief!	42
5.2.3 Scenario: Bewoners aan het stuur	46
5.2.4 Scenario: Spelen in het groen	50
5.3 Tot slot	53
Literatuurlijst.....	57
Bijlagen	59
Bijlage 1: Programma groepsgesprek jongeren Almere	61
Bijlage 2: Resultaten groepsgesprek jongeren Almere	63
Bijlage 3: Deelnemers en programma kringgesprek beleidsmedewerkers (20 januari 2009)	65
Bijlage 4: Achtergrond scenario-ontwikkeling	67
Bijlage 5: Richtlijnen en wettelijke eisen	71
Bijlage 6: Situatie in wijken Almere	73
Bijlage 7: Relevante trends en factoren	81

Samenvatting

Sport- en speelvoorzieningen nemen een belangrijke plek in in de leefomgeving van wijken en buurten. Gemeenten realiseren zich dat, en ontwikkelen dan ook dikwijls specifiek beleid ten aanzien van openbare sport- en speelruimte. Gemeenten hebben echter beperkt zicht op de gebruikersgroepen. Onduidelijk is welke type voorziening het meest succesvol is in het vergroten van het gebruik en het bereiken van maatschappelijke doelen. Ook is niet bekend in welke wijken deze voorzieningen geplaatst moeten worden om die effecten te bereiken. De gemeente Almere wil graag antwoord op deze vragen. Almere staat aan de vooravond van het ontwikkelen van nieuw beleid op het gebied van openbare sport- en speelruimte. Het oude beleidsplan voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. Bovendien ontbreekt het aan een integrale aanpak bij de afweging van investeringen in sport- en speelruimte, waardoor niet adequaat kan worden gereageerd op vragen vanuit inwoners en probleemsituaties die zich rondom de bestaande voorzieningen voordoen.

De gemeente Almere heeft het W.J.H. Mulier Instituut en Speelplan B.V. de gezamenlijke opdracht gegeven om op basis van bestaande landelijke en lokale onderzoeken inzicht te geven in mogelijke effecten en het gebruik van openbare sport- en speelvoorzieningen. Op basis van inzichten uit de literatuur en gesprekken met lokale beleidsfunctionarissen is toegewerkt naar het formuleren van verschillende toekomstscenario's voor het beleid ten aanzien van openbare sport- en speelruimte in Almere.

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat openbare sport- en speelvoorzieningen in wijken en buurten nuttig zijn, niet alleen voor de gebruikers zelf, maar ook voor de leefomgeving van wijken en buurten in het algemeen. De mate en wijze waarop de sport- en speelvoorzieningen worden gebruikt verschilt. Dit hangt onder andere samen met het type sport- en speelvoorziening, met verschillende gebruikersgroepen (naar onder andere leeftijd, geslacht, etniciteit, sociaal-economische klasse) en met de bevolkingssamenstelling van de wijk waarin de voorziening is gelegen. Het gebruik van voorzieningen hangt ook samen met een aantal randvoorwaarden, zoals de wijze van inrichting, de staat van het onderhoud, veiligheid, bereikbaarheid, variatie in spelmogelijkheden en de organisatie van sport- en spelactiviteiten op de voorziening. Een gemeente heeft verschillende mogelijkheden om voorzieningen af te stemmen op specifieke gebruikersgroepen en om het gebruik te stimuleren. Zij kan dit doen door specifiek te investeren in hardware (inrichting van openbare sport- en speelvoorzieningen), software (programmering van sport- en spelactiviteiten en sociaal beheer/toezicht) of orgware (de inzet van verschillende organisaties bij de inrichting en programmering van voorzieningen).

Dat sport en spel en daarmee ook bewegen in de buitenruimte een positief effect heeft op de gezondheid van kinderen en jongeren is inmiddels breed geaccepteerd. Alleen al om deze reden investeren veel gemeenten in voldoende ruimte voor buitenspelen en sporten. De vraag of openbare sport- en speelvoorzieningen ook maatschappelijke effecten opleveren is op basis van het literatuuronderzoek niet eenduidig te beantwoorden. Studies naar maatschappelijke effecten van sport- en speelvoorzieningen zijn vaak contextgebonden en worden nog onvoldoende breed (landelijk) uitgevoerd. Toch zijn er aanwijzingen dat onder bepaalde voorwaarden of in bepaalde situaties wel degelijk maatschappelijke effecten te verwachten zijn. Vele factoren kunnen een rol spelen bij het verbeteren van bijvoorbeeld de leefbaarheid van buurten, overlastvermindering, etc. Openbare sport- en spelvoorzieningen kunnen zeker een belangrijke

rol spelen in deze processen, zo blijkt uit diverse onderzoeken. Een voorziening met attractiewaarde kan voor een vermindering van de overlast van jongeren in de wijk zorgen. Een goede opvang en stimulans door begeleiders op een voorziening, kan jongeren ertoe bewegen bijvoorbeeld toch hun opleiding af te maken. Een mooie speelvoorziening, zoals een Cruyff Court, kan gevoelens van trots oproepen bij wijkbewoners. Dit kan de wijk een positieve impuls geven. Of buurtbewoners zich ook meer met elkaar verbonden voelen hangt af van de rol die het plein in de buurt speelt. Stimulans vanuit een beheerder of buurtnetwerk van professionals is vaak een voorwaarde om sociale betrokkenheid tot stand te brengen. Zeker in buurten waar inwoners een lage sociaal-economische status hebben en waar sprake is van een grote diversiteit in bevolkingsgroepen.

Op basis van bovenstaande inzichten uit de literatuur, gesprekken met beleidsmedewerkers en trends en ontwikkelingen die van invloed zijn op Almere, zijn vier verschillende toekomstscenario's voor de openbare sport- en speelruimte in Almere geformuleerd. Bij het uitschrijven van deze scenario's is uitgegaan van verschillende ambities die de gemeente Almere met het beleid kan nastreven. Deze ambities zijn als volgt geformuleerd:

Scenario 1: *'Iedereen doet mee'*

Scenario 2: *'Jeugd sportief'*

Scenario 3: *'Bewoners aan het stuur'*

Scenario 4: *'Spelen in het groen'*

Bij het scenario *'Iedereen doet mee'* wordt uitgegaan van de ambitie om openbare sport- en speelvoorzieningen in te zetten om sociale integratie tussen verschillende bevolkingsgroepen in Almere te stimuleren. De sport- en speelvoorziening als ultieme ontmoetingsplek in wijken en buurten. De voorzieningen bieden voor ieder wat wils, voor jong en oud, voor autochtoon en allochtoon, voor rijk en arm, voor gehandicapt en gezond. Doel is door middel van gerichte ontwikkeling van op wijken en buurten afgestemde openbare sport- en speelvoorzieningen sociale binding tussen inwoners tot stand te brengen. Deze ambitie komt niet zomaar uit de lucht vallen. Al sinds 2006 zet de gemeente zich in voor een sociaal Almere. Het scenario bouwt voort op de doelen die destijds in het coalitieprogramma zijn vastgelegd. "Niemand aan de zijlijn", "voorzieningen die passen bij de omvang van de stad", "het belonen van actieve burgers" waren kreten uit het programma die in 2015 geen loze woorden blijken te zijn.

Bij het scenario *'Jeugd sportief'* is de ambitie nagestreefd om jongeren actief bij de samenleving te betrekken en jongeren aan te zetten tot een meer actieve leefstijl. Het scenario is specifiek gericht op de doelgroep jongeren tussen 10 en 18 jaar. Almere is een stad met een relatief jonge bevolking. Dat wil zeggen dat van echte ontgroening nog geen sprake is, ook in de toekomst zal het aantal jongeren procentueel niet afnemen. Jongeren vormen dan ook een belangrijke groep inwoners van de stad Almere en hebben uiteraard specifieke behoeften. Veel grote steden hebben te kampen met problemen rond specifieke groepen jongeren. Vaak zijn het jongeren in achterstandswijken, met lage kansen op de arbeidsmarkt, een laag opleidingsniveau, een slechte thuissituatie. Het is voor deze jongeren soms lastig op het rechte spoor te blijven. Het bieden van goede voorzieningen, een vertrouwd gezicht in de wijk, een sociaal vangnet zorgen er soms voor dat zij weer perspectief zien in een betere toekomst. Niet alleen voor deze jongeren is het van belang dat er voldoende sport- en speelgelegenheden in de wijk zijn. Ook de grote groep waarmee het wel goed gaat is de moeite waard om in te investeren. Bij dit scenario

is actief ingezet op het ontwikkelen van sport- en spelfaciliteiten van jongeren van 10 tot 18 jaar, zodat zij zich sportief kunnen ontwikkelen, gezonde en fitte Almeerders zijn en hun vrijetijd op een zinvolle manier besteden.

Het scenario *‘Bewoners aan het stuur’* gaat uit van de ambitie dat de openbare sport- en speelvoorzieningen optimaal zijn afgestemd op de wensen van bewoners en dat bij de inrichting van bestaande en nieuwe plekken bewonersbetrokkenheid en –participatie worden vergroot. Het nieuwe beleid voor openbare sport- en speelruimte in dit scenario is gericht op alle leeftijden. Bewoners van alle leeftijden krijgen een zware stem bij de besteding van middelen ten behoeve van de aanleg, verbetering of vernieuwing van openbare sport- en speelvoorzieningen. Het scenario sluit mooi aan bij de doelen in het coalitieprogramma van 2006 tot 2010, namelijk het bereiken van gemeenschappelijke doelen samen met burgers en maatschappelijke organisaties. Omdat Almere een groeiende stad is, moeten de voorzieningen in die stad meegroeien of passen bij de omvang van de stad. Dit geldt ook voor de openbare sport- en speelvoorzieningen. De coalitie stond een gebiedsgerichte benadering voor, waarbij mensen direct invloed hebben op hun buurt of wijk. Op die lijn wordt in het scenario voortgebouwd.

Het doel dat met het scenario *‘Spelen in het groen’* wordt nagestreefd is het stimuleren van avontuurlijk en natuurlijk spelen door kinderen. De doelgroep bij dit scenario zijn kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar. Dit scenario is niet zomaar gekozen. Het gaat uit van de wensen en ontwikkelingsbehoeften van kinderen in de basisschoolleeftijd. Uit onderzoek is gebleken dat zij een natuurlijke drang tot bewegen hebben, graag spelen op informele en natuurlijke terreinen, zoals grasvelden, slootjes en rommelterreinen. Dit maakt het mogelijk dat zij op een flexibele manier spelen, fantaseren, ontdekken, enz. Jonge kinderen kunnen in natuurlijke terreinen waar losse elementen beschikbaar zijn meer controle ervaren over hun fysieke omgeving. Dit is bij jonge kinderen een belangrijk thema. De gemeente wil hierop inspelen door gebruik te maken van de mogelijkheden in de stad. Kenmerkend voor Almere is namelijk de relatief lage bevolkingsdichtheid. Bovendien is er in Almere veel groen en water aanwezig. De laatste jaren is de druk op de ruimte met de bouw van nieuwe woningen echter toegenomen. Maar met de keuze voor ‘natuurlijk spelen’ wil de gemeente voldoende ruimte openhouden.

Voor alle scenario’s geldt dat de openbare sport- en speelvoorzieningen aan een aantal basis randvoorwaarden moeten voldoen. De openbare sport- en speelvoorzieningen moeten bijvoorbeeld schoon, heel en veilig zijn en aan algemene kwaliteitseisen voldoen. Voor de jongste doelgroep moeten voldoende kleine speelplekken in de wijk aanwezig zijn als basisvoorziening en er moet een structureel budget voor onderhoud van voorzieningen zijn gereserveerd.

Ieder scenario brengt voor de gemeente bepaalde kosten en baten met zich mee en mogelijke positieve of negatieve gevolgen met zich mee. Per scenario zijn de kosten en baten en positieve en negatieve gevolgen voor de volgende vier thema’s uitgewerkt:

1. Gebruik
2. Maatschappelijk
3. Gezondheid
4. Investerings

Bij investeringskosten is globaal aangegeven op welke onderdelen de gemeente financiële kosten mag verwachten. Daarbij is onderscheid gemaakt in eenmalige investeringskosten en structurele kosten. Tevens is onderscheid gemaakt naar investeringen in de hardware (infrastructuur en technisch beheer) en in software (sociaal beheer) en orgware (organisaties).

De scenario's bieden de mogelijkheid om met verschillende partijen in discussie te treden over de doelen die de gemeente met het nieuwe beleid wil nastreven en welke consequenties dat heeft voor de inzet van (beschikbare) middelen. Wanneer de gemeente een keuze heeft gemaakt voor een bepaalde ambitie, zoals geschetst in de vier scenario's, is het van belang het gekozen scenario meer gedetailleerd uit te werken in een zogenaamde financiële paragraaf. Afhankelijk van de beschikbare of vrij te maken middelen kan de gemeente ervoor kiezen het gehele scenario door te rekenen of uit te gaan van een bepaalde fasering. Bij de laatste optie kan het scenario als groeiscenario worden beschouwd en kunnen investeringen worden verspreid over meerdere begrotingsjaren. Het is dan zinvol om per wijk of stadsdeel de huidige stand van zaken in kaart te brengen en aan te geven waar en op welke onderdelen op basis van het scenario investeringen gewenst zijn.

Een belangrijke conclusie die de gemeente Almere ter harte kan nemen is dat uit het literatuuronderzoek is gebleken dat investeren in openbare sport- en speelvoorzieningen nuttig is. Verschillende doelgroepen maken gebruik van deze plekken. Buitenspelen en sporten zorgt voor gevoelens van plezier en ontspanning en levert gezondheidswinst op. Om maatschappelijke effecten te bewerkstelligen moet aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan. Het rapport, inclusief de scenario's, biedt de gemeente Almere voldoende inspiratie om voor de toekomst een ambitieus plan te ontwikkelen voor de openbare sport- en speelruimte. Niet alleen de gebruikers, de inwoners van Almere, zullen er blij mee zijn, ook de stad als geheel zal er een beter leefklimaat door krijgen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

De aanleiding voor dit onderzoek is de wens van de gemeente Almere om de effectiviteit van openbare speel- en sportruimte te vergroten. Bij effectiviteit kan enerzijds worden gedacht aan het vergroten van het gebruik (bijvoorbeeld een betere afstemming op de behoeften van kinderen of het uitbreiden van mogelijkheden om meer kinderen/jongeren te bereiken). Anderzijds kan het gaan om het bereiken van maatschappelijke meerwaarde (te denken valt aan mogelijkheden voor burgers om elkaar te ontmoeten, beperken overlast van jongeren, minder schooluitval, etc.).

Tevens vormde de wens om in de toekomst meer openbare sport- en speelvoorzieningen voor de Almeerse jeugd te realiseren een aanleiding voor dit onderzoek. Met de realisatie van deze ambitie zijn de nodige investeringen gemoeid en moet er over het algemeen beleidstaakoverstijgend worden gewerkt. Op het moment ontbreekt een integrale aanpak en afweging bij de investeringen in speelruimte in de gemeente Almere en is ook het beleid ten aanzien van speelvoorzieningen verouderd. De gemeente wil daarom op basis van de resultaten uit het onderzoek een nieuwe visie op speel- en sportruimte vormgeven. Dit is nodig om gemeentelijke diensten houvast te bieden bij hun optreden richting wensen van bewoners. Een visie op speel- en sportruimte komt niet zomaar tot stand. Daarvoor is input nodig, onder andere ten aanzien van wensen en motieven van gebruikers, mogelijke opbrengsten van verschillende typen sport- en speelvoorzieningen inzicht in de te verwachten kosten voor verbetering, aanleg, onderhoud, beheer en programmering van voorzieningen. Momenteel heeft de gemeente Almere geen inzicht in de redenen waarom Almeerse jeugd wel of niet gebruikmaken van bepaalde sport- en speelvoorzieningen. De gemeente Almere maakt momenteel onderscheid in 5 categorieën van openbare speel- en sportvoorzieningen.

Dit onderzoek levert input om een nieuwe visie te ontwikkelen. In de visie worden duidelijke keuzes gemaakt ten aanzien van de noodzaak dan wel wenselijkheid om de komende jaren in te zetten op de ontwikkeling van bepaalde sport- en speelvoorzieningen in Almere. Belangrijk is dat de visie aansluit bij bestaand beleid zoals verwoord in het collegeprogramma 2006-2010 van de gemeente Almere en de Sportnota 2009-2010 gemeente Almere.

1.2 Doel- en vraagstelling

Voor het onderzoek naar openbare sport- en speelruimte stond de volgende doelstelling voorop:

Inzicht verkrijgen in de mogelijke effecten en het gebruik van openbare sport- en speelvoorzieningen, teneinde een aantal mogelijkheden te schetsen waarmee de gemeente Almere een effectiever beleid voor openbare sport- en speelruimte kan ontwikkelen.

De centrale vraag luidt als volgt:

Wie zijn de gebruikers van verschillende soorten openbare sport- en speelvoorzieningen en wat zijn de mogelijke effecten van deze voorzieningen?

Deze centrale vraag leggen we uiteen in de volgende deelvragen:

Deelopdracht I: beschrijving gebruik en effecten openbare sport- en speelvoorzieningen:

1. Welke doelgroepen maken over het algemeen gebruik van verschillende openbare sport- en speelvoorzieningen?
2. Welke wensen hebben kinderen en jongeren over het algemeen ten aanzien van openbare sport- en speelvoorzieningen?
3. Welke (maatschappelijke) effecten worden over het algemeen bereikt met de inzet van verschillende typen openbare sport- en speelvoorzieningen?
4. Welke randvoorwaarden zijn nodig bij een optimaal gebruik van openbare sport- en speelvoorzieningen?

Deelopdracht II: toewerken naar scenario's

5. Met welke trends en maatschappelijke ontwikkelingen heeft de gemeente Almere te maken?
6. Welke accentverschuivingen in het beleid zijn wenselijk op grond van de uit deelopdracht I gebleken behoeften t.a.v. beschikbaarheid en gebruik van sport- en speelvoorzieningen?
7. Over welke (typen) openbare sport- en speelvoorzieningen beschikt de gemeente Almere momenteel en hoe is de spreiding over de stad?
8. Wat is de huidige praktijk met betrekking tot de aanleg, het onderhoud, het beheer en de programmering van openbare sport- en speelvoorzieningen in Almere?
9. Welke scenario's zijn het beste toegesneden op de toekomstige vraag naar openbare sport- en speelvoorzieningen in Almere?

2. Aanpak

In de opdrachtformulering heeft de gemeente Almere gevraagd om bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen zoveel mogelijk aan te sluiten bij al beschikbare resultaten uit eerdere onderzoeken naar speelruimte en vrijetijdsbesteding van jongeren. Het gaat hierbij om landelijk en gemeentelijk onderzoek en kengetallen. In dit onderzoek is dan ook een algemene beoordeling gegeven van de wijze waarop kinderen en jongeren gebruikmaken van verschillende typen sport- en speelvoorzieningen en welke wensen zij hebben ten aanzien van de inrichting van voorzieningen. Bij de analyse is in ogenschouw genomen dat er mogelijk factoren zijn die erop kunnen wijzen dat bepaalde bevindingen uit landelijke onderzoeken niet zonder meer naar Almere vertaald kunnen worden. Met andere woorden: wat maakt Almere zo anders?

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen is de volgende aanpak gehanteerd.

2.1 Deskresearch en literatuuronderzoek

Het eerste deel van het onderzoek is erop gericht een heldere beschrijving te geven van de stand van zaken van het gebruik en de effecten van openbare sport- en speelruimte. Om in korte tijd een beeld te kunnen schetsen, is er voor gekozen om de belangrijkste visies op sport- en speelvoorzieningen weer te geven. Het literatuuronderzoek geeft inzicht in de volgende onderwerpen:

- typen sport- en speelvoorzieningen;
- doelgroepen en hun wensen;
- randvoorwaarden;
- richtlijnen, wettelijke eisen;
- en effecten van openbare sport- en speelruimte.

Voor het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van de meest recente onderzoeksverslagen en rapporten en is gebruik gemaakt van rapporten en artikelen van onderzoekers en instituten die op dit terrein een zekere staat van dienst hebben. Aanvullend is geput uit onderzoeksresultaten van recent uitgevoerde projecten van het Mulier Instituut en Speelplan. Zoveel als mogelijk is daarnaast gebruik gemaakt van (onderzoeks)rapporten die betrekking hebben op de situatie in Almere.

2.2 Kwalitatieve verdieping Almere

Om de conclusies uit de deskresearch lokaal te toetsen is een kringgesprek met jongeren uit Almere Haven gehouden. Het doel van dit gesprek was het inventariseren van de meningen en gevoelens van jongeren in deze stadswijk over de openbare sport- en speelruimte. Voorafgaand aan het gesprek hebben jongeren foto's gemaakt van meer of minder leuke plekken in de openbare sport- en speelruimte. De foto's waren vervolgens een aanleiding om een gesprek te voeren (zie ook Meire, 2007) en hun ideeën te inventariseren (zie bijlage 1 voor het programma van het groepsgesprek en bijlage 2 voor de resultaten van het gesprek).

Tevens heeft er een kringgesprek plaatsgevonden met diverse beleidsmedewerkers van de gemeente Almere die betrokken zijn bij de totstandkoming en het beheer van diverse typen

sport- en speelvoorzieningen (zie bijlage 3 voor een overzicht van deelnemers aan het kringgesprek). Doel was onder andere om meer inzicht te krijgen in het lokale beleid en wijze van handelen bij de aanleg, verbetering, onderhoud, beheer en programmering van openbare sport- en speelruimte. Ook is nadrukkelijk ingegaan op wensen en ideeën ten aanzien van toekomstig beleid op het gebied van sport- en speelruimte. De input uit deze sessie en het groepsgesprek met jongeren diende samen met de resultaten van het literatuuronderzoek als basis voor het ontwikkelen van toekomstscenario's voor sport- en speelruimtebeleid (zie bijlage 3 voor het programma van het groepsgesprek).

Aanvullend is een gesprek gevoerd met de beleidsmedewerker van de Dienst Stadsbeheer om meer inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken met betrekking tot de sport- en speelvoorzieningen in Almere.

2.3 Scenario-ontwikkeling

Op basis van de resultaten uit het deskresearch, de brainstormsessie met beleidsmedewerkers van de gemeente Almere, het groepsgesprek met jongeren, tussentijdse overlegmomenten met de opdrachtgever en het gesprek met de beleidsmedewerker van stadsbeheer is aan de slag gegaan met het ontwikkelen van een aantal toekomstgerichte scenario's. Deze scenario's moeten een beeld schetsen van mogelijke alternatieven in de wijze waarop de gemeente Almere haar sport- en speelruimtebeleid kan ontwikkelen. Er is uitgegaan van verschillende ambities die met dit beleid kunnen worden nagestreefd. In bijlage 4 is uitgebreid ingegaan op het achterliggende proces van de scenario-ontwikkeling.

3. Inzichten over effectiviteit sport- en speelruimte

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag waarom het aanleggen van openbare sport- en speelvoorzieningen in een gemeente nuttig is. Welke groepen maken eigenlijk gebruik van verschillende typen openbare sport- en speelvoorzieningen en hoe kan het gebruik eventueel worden gestimuleerd of vergroot? Welke effecten kunnen worden bereikt met openbare sport- en speelvoorzieningen en aan welke randvoorwaarden moet dan worden voldaan? Deze vragen zijn interessant wanneer een gemeente aan de slag wil met het vernieuwen van haar openbare sport- en speelruimtebeleid. Is het al voldoende om uit te gaan van de plezierbeleving die buitenspelen of buiten sporten met zich meebrengt? Of wil de gemeente ook bepaalde problemen oplossen (overlastvermindering) of bepaalde doelen (sociale ontmoeting) bereiken met de de aanleg en het beheer van sport- en speelvoorzieningen?

Op basis van bestaande onderzoeken (landelijk en lokaal) wordt in dit hoofdstuk ingegaan op bovenstaande vragen. Er wordt een algemeen beeld geschetst van het gebruik en de mogelijke effecten van verschillende typen openbare sport- en speelvoorzieningen. Allereerst wordt in paragraaf 3.1 een onderscheid gemaakt in verschillende typen sport- en speelruimte. Daarna wordt in paragraaf 3.2 de vraag beantwoord welke doelgroepen gebruik maken van sport- en speelvoorzieningen en hoe dit gebruik gestimuleerd kan worden. In deze paragraaf komen ook de verschillende wensen van kinderen en jongeren aan bod. In paragraaf 3.3 worden de potentiële maatschappelijke effecten van sport- en speelruimtebeleid besproken.

Bij dit hoofdstuk is het van belang te realiseren dat de onderzoeken die voor dit literatuuronderzoek zijn gebruikt dikwijls contextgebonden zijn. Dit betekent dat de resultaten van een specifiek onderzoek betrekking hebben op een specifieke lokale situatie (gemeente, buurt of wijk) of specifieke voorziening (bijvoorbeeld Cruyff Courts). Onderzoek waarbij de maatschappelijke effecten (outcome) van openbare sport- en speelvoorzieningen landelijk in kaart zijn gebracht en waarbij causale verbanden zijn aangetoond tussen specifieke voorzieningen en het optreden van bepaalde effecten is helaas (nog) beperkt voorhanden. Dit komt doordat er vele factoren van invloed zijn op het ontstaan van mogelijke effecten (positief dan wel negatief) op de gebruikers en de omgeving. Ook kunnen de sport- en speelvoorzieningen onderling enorm verschillen wat betreft hardware, software en orgware. Met *hardware* wordt bedoeld de inrichting van de openbare sport- en speelruimte (infrastructuur, verlichting, ligging ten opzichte van woningen en winkels). Met *software* worden de sport- en spelactiviteiten bedoeld die al dan niet ter plaatse worden georganiseerd en de wijze van toezicht en beheer (wel of geen). Met *orgware* worden de partijen bedoeld die betrokken zijn bij het ontwerp, de aanleg, het onderhoud en de programmering van de openbare sport- en speelruimte. Variaties in hardware, software en orgware kunnen dan ook verschillende effecten teweegbrengen.

3.1 Typen openbare sport- en speelruimten

Het belangrijkste onderscheid in typen openbare sport- en speelruimte is het onderscheid tussen formele en informele sport- en speelruimte. Formele openbare sport- en speelruimte is de ruimte die hoofdzakelijk de bedoeling heeft om gebruikt te worden als speelruimte en door iedereen als dusdanig wordt (h)erkend. Het gaat hier om ruimte waar de gemeente of andere officiële instanties het beheer over hebben. Informele sport- en speelruimte wordt in tegenstelling tot

formele sport- en speelruimte niet door iedereen als zodanig erkend en herkend. Denk bijvoorbeeld aan parken, stoepen, woonerven, enz. Kinderen die buiten spelen maken zowel gebruik van formele als informele speelruimte.

De gemeente Almere maakt een onderscheid naar vijf soorten sport- en speelruimten:

- speelplekken op buurtniveau;
- speelplekken op wijkniveau;
- speeltuinen;
- playgrounds;
- en informele speelruimte.

De verschillende soorten sport- en speelruimten zijn vaak verbonden met verschillende leeftijdsgroepen. Een kleinschalig speelvoorziening tot 500 m² is vaak bedoeld voor kinderen tot ongeveer 6 jaar. Playgrounds zijn vaak voor jongeren vanaf 12 jaar bedoeld. In paragraaf 4.1 wordt verder ingegaan op de specifieke situatie in Almere.

De vormgeving en inrichting van deze speelplekken zijn afhankelijk van maatschappelijke ontwikkelingen en inzichten over spelgedrag van kinderen. Natuurlijk ingerichte speelplekken voor kinderen tot 12 jaar zijn daarbij een nieuwe trend. Enerzijds wordt natuur in de stad ingezet als tegenwicht voor alle bebouwing en verkeer, anderzijds wordt verwacht dat kinderen zich hierin op een meer natuurlijke manier kunnen ontplooien (ravotten, vies worden, natuur leren kennen etc.) (Bakker et al., 2008). De natuurlijke speelplekken kunnen zowel met als zonder toezicht worden ingericht. Ook multifunctionele sportparken voor kinderen van 8 tot 12 jaar zijn een nieuwe trend, ook wel playgrounds genoemd. Bij een playground is het mogelijk om één of meerdere sporten uit te oefenen, al dan niet onder begeleiding. De playground wordt gezien als een ontmoetingsplek voor jongeren in de wijk. Ook het behalen van maatschappelijk doelen wordt vaak met playgrounds verbonden, zoals het verminderen van overlast en criminaliteit en zorgen voor meer sociale integratie tussen verschillende etnische groepen. Bijvoorbeeld in de gemeente Rotterdam worden sport- en speelvoorzieningen ingezet op die plekken waar men verwacht dat er een positief effect vanuit gaat op de betrokkenheid van burgers bij de wijk of het verminderen van overlast door jongeren. Het Mulier Instituut voert momenteel een evaluatieonderzoek uit naar vier verschillende sport- en speelplekken in de deelgemeente Delfshaven. Voorlopige resultaten laten zien dat de plek een rol kan spelen bij het verminderen van overlast van jongeren in de wijk. Wanneer jongeren een goede ontmoetingsplek hebben waar zij voldoende ruimte hebben om te sporten of om elkaar te ontmoeten ('hangen'), neemt de behoefte af om in de wijk zelf (tussen de huizen, op straat, in portieken) 'rond te hangen'. Bij de aanleg van het Lloyd Multi Plein in de wijk Delfshaven heeft daadwerkelijk een verplaatsing van 'het hangen' plaatsgevonden van 'in de wijk' naar de playground (Van Lindert & Romijn, concept).

Sport- en speelvoorzieningen kunnen enorm verschillen. Dit bleek ook uit het onderzoek naar het gebruik en de effecten van playgrounds in de gemeente Rotterdam dat het Mulier Instituut heeft uitgevoerd.¹ In samenwerking met studenten van de Hogeschool Rotterdam zijn alle

¹ De rapportage wordt eind april 2009 opgeleverd.

‘playgrounds’ in de gemeente geïnventariseerd en zijn kenmerken van formele sport- en speelvoorzieningen in kaart gebracht. Informele speelruimte (pleintjes, stoepen, parkjes) bleef buiten beschouwing. In de praktijk blijkt dat er een diversiteit aan typen sport- en speelvoorzieningen bestaat. Deze kunnen worden verdeeld in verschillende categorieën, bijvoorbeeld ‘beheerd versus onbeheerd’, ‘monofunctioneel versus multifunctioneel’, naar ‘leefstijdsgruppen en hun actieradius’, naar ‘grootte en bedieningsgebied’ en naar achterliggend ‘concept’ (Cruyff Courts, Richard Kraijcek Playground, sportieve vernieuwingsplek). Net als de diversiteit in typen sport- en speelvoorzieningen zullen ook het gebruik en de effecten op de omgeving per voorziening verschillen. Vaak zijn deze afhankelijk van verschillende factoren (zoals fysieke uitstraling, wel of geen activiteiten, samenstelling wijk, doel dat met de voorziening wordt nagestreefd, etc.).

Rotterdam heeft onlangs de ‘Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte’ opgesteld, waarin ook onderscheid wordt gemaakt naar ‘plekken’ in de gemeente, gebaseerd op een spreidingsnorm. Daarbij is aandacht besteed aan de actieradius (verkeersvaardigheden) en ontwikkeling van kinderen en jongeren (Gemeente Rotterdam, 2008). In bijlage 5 is meer informatie opgenomen over richtlijnen en wettelijke eisen.

3.2 Vergroten gebruik

Verschillende doelgroepen maken meer of minder gebruik van openbare sport- en speelruimte. Afhankelijk van voorwaarden vindt er ook minder of meer menging plaats tussen jongens en meisjes, jongere en oudere kinderen en verschillende sociaal-economische klassen. Doelgroepen worden onderscheiden naar het individuele karakter van kinderen, naar leeftijd, sekse, etniciteit, sociale klasse en naar gezondheid (met of zonder beperkingen). In deze paragraaf wordt ingegaan op het gebruik van sport- en speelruimte door verschillende doelgroepen. Daarbij worden ook maatregelen beschreven die kunnen bijdragen aan stimulering van het gebruik. Aansluitend daarop worden de wensen van kinderen en jongeren in het algemeen en van verschillende doelgroepen besproken. Kinderen en jongeren hebben niet alleen wensen ten aanzien van de hardware van openbare sport- en speelruimte, maar ook ten aanzien van soft- en orgware. Aan de hand hiervan zijn vervolgens een aantal randvoorwaarden geformuleerd om de effectiviteit van het sport- en speelruimtebeleid te vergroten (in andere woorden vergroten van het gebruik).

3.2.1 (Vergroten) gebruik verschillende doelgroepen

Leeftijd

Een eerste onderscheid wordt gemaakt naar leeftijdsgroepen. De volgende groepen zijn daarbij gebruikelijk (www.allesoverspelen.nl; Bakker et al., 2008):

- jonge kinderen (0 tot 4 of 6 jaar);
- kinderen in de basisschoolleeftijd (6-12 jaar);
- oudere kinderen en jongeren (vanaf 12 jaar).

Kinderen van verschillende leeftijdsgroepen laten verschillend spel zien. Bij jonge kinderen is het fantasiespel van belang, terwijl vanaf een jaar of 6 het regelspel de overhand krijgt (Meire, 2007). Kinderen in een bepaalde leeftijdsgroep willen zich ook met hun spel onderscheiden.

Tevens is het belangrijk dat de actieradius van kinderen van verschillende leeftijdsgroepen beperkt is (Bakker et al., 2008). Uit onderzoek (Duijn, 2004 in Reek, 2008) blijkt dat kinderen over het algemeen vrij dicht bij huis blijven. Kinderen tot 5 of 6 jaar komen veelal niet verder dan 100 meter van hun woning en kunnen alleen onder toezicht buiten spelen. Kinderen van 6 tot 12 jaar kunnen niet verder dan 300 tot 400 meter van hun woning gaan om te spelen en jongeren vanaf 12 jaar maken gebruik van de bredere omgeving, maar vaak wel binnen de 800 of 1000 meter van hun woning (zie ook www.allesoverspelen.nl). Omdat kinderen van verschillende leeftijdsgroepen andere spelvormen hebben, wordt ook de omvang van de sport- en speelruimte in een richtlijn weergegeven. Dit is voor kinderen tot ongeveer 6 jaar een kleine speelplek van ongeveer 100 tot 500m², voor kinderen van 6 tot 12 jaar een speelterrein van 500 tot 2000m² of een trapveldje van 1000 tot 3000m² en jongeren van 12 tot 18 jaar 1000 tot 3000m² voor sportactiviteiten (www.allesoverspelen.nl). In Rotterdam zijn de opstellers van de “Norm voor buitenspeelruimte” uitgegaan van een leeftijdsindeling, die naar eigen zeggen afwijkt van wat gebruikelijk is (zie hierboven). De auteurs constateerden dat de ontwikkeling van kinderen en hun behoefte aan spel opmerkelijke sprongen vertonen rondom het 4^e levensjaar, het 8^e levensjaar en het 13^e levensjaar. Deze indeling is ook gebaseerd op de verkeersvaardigheden van kinderen. Voor kinderen tot 8 jaar is de directe woonomgeving van belang. Kinderen tot 8 jaar kunnen de gevaren/situaties in het verkeer nog niet volledig overzien. Voor deze groep zijn wel extra spelmogelijkheden gewenst op plekken waar ze onder begeleiding heen kunnen. Vanaf 8 jaar kunnen kinderen zich vrij en zelfstandig bewegen in 30 km-zones. Vanaf 11 jaar kunnen kinderen zelfstandig met behulp van oversteekplaatsen 50 km-wegen oversteken. Vanaf 13 jaar kunnen kinderen met behulp van oversteekplaatsen zelfstandig 80 km-wegen oversteken (Gemeente Rotterdam, 2008).

Sekse

Een tweede onderscheid wordt gemaakt naar sekse (Meire, 2007; Frelief et al., 2007; Karsten, 2003). Deze diverse onderzoeken laten zien dat jongens en meisjes op verschillende manieren spelen. Meisjes zijn daarbij kritischer over de kwaliteit en veiligheid van speelplekken (Wonderen & Boonstra, 2008). Meisjes wensen meer variatie in speeltoestellen dan jongens om een speeltuin aantrekkelijk te vinden. Naarmate meisjes ouder worden, spelen en sporten zij minder gezamenlijk met jongens (Meire, 2007). Vanaf een jaar of 10-12 spelen meisjes veel minder vaak samen (Karsten, 2003). Jongens spelen vaker in grotere groepen dan meisjes en zijn langer buiten en op latere tijdstippen dan meisjes (Karsten, 2003). Meisjes nemen minder ruimte in beslag en spelen vaak aan de rand als de mix tussen jongens en meisjes ongelijk verdeeld is op de sport- of speelruimte (Karsten, 2003). Jongens spelen meer op playgrounds dan meisjes, met name als een playground voornamelijk voor voetbal bedoeld is (Bakker et al., 2008; Cevaal et al., 2008, Van Lindert & Romijn, concept). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat meisjes minder vaak buitenspelen dan jongens (Bakker et al., 2008; Karsten et al., 1998; Frelief et al., 2007). Karsten et al. (1998) vinden in hun onderzoek in vijf Amsterdamse buurten in de populatie op speelplekken dat gemiddeld tweederde uit jongens bestaat en een derde uit meisjes. Ook uit het onderzoek in Rotterdam (deelgemeente Delfshaven) vond het Mulier Instituut beduidend meer jongens dan meisjes op de 4 onderzochte sport- en speelplekken (Van Lindert & Romijn, concept). Onderzoek dat het Mulier Instituut heeft uitgevoerd naar het gebruik van Cruyff Courts toont aan dat meer jongens dan meisjes gebruikmaken van de voorziening (Cevaal et al., 2008). Dit werd ook teruggevonden in een onderzoek van TNO naar ‘Playgrounds van de toekomst’ (Bakker et al., 2008). Ook blijkt uit het ‘Cruyff Court-onderzoek’ dat wanneer speciale ‘meidenuren’ worden georganiseerd dit

zeker effect heeft en meisjes over de streep trekt om naar deze specifieke voorziening te komen (Cevaal et al., 2008).

Etniciteit

Een aparte doelgroep vormen ook jongens en meisjes van niet-westerse allochtone afkomst. Meisjes van niet-westerse allochtone afkomst spelen minder vaak en minder lang buiten dan meisjes van autochtone afkomst (Frelie et al., 2006; Karsten, 2003, Zeijl, 2005). In tegenstelling daarmee spelen jongens van niet-westerse allochtone afkomst vaker en langer buiten dan jongens van autochtone afkomst (Frelie et al., 2007; Karsten, 2003). Dit onderscheid tussen buitenspeelgedrag van niet-westerse allochtone meisjes en jongens kan ook samenhangen met de sociaal-economische klasse waarin deze kinderen opgroeien (Zeijl, 2005). Zeijl vindt dat niet-westerse kinderen en kinderen die leven onder de armoedegrens minder vaak buitenspelen. Zij onderkent dat dit kan samenhangen met de minder (veilige) buitenspeelmogelijkheden in de buurten waar deze gezinnen wonen. Uit het onderzoek naar 4 playgrounds in Rotterdam (Van Lindert & Romijn, concept) blijkt dat ook dat de allochtone jongens op de pleintjes in de meerderheid zijn. Dit hangt deels samen met het feit dat in de desbetreffende wijken in meerderheid bestaat uit allochtone inwoners.

Sociaal-economische klasse

Naast leeftijd, sekse en eventueel etniciteit wordt het buitenspeelgedrag van kinderen ook beïnvloed door de sociaal-economische klasse van hun ouders (Karsten, 2005; 2007). Kinderen uit midden- en hogere sociaal-economische klassen zijn vaker lid van clubs en worden daar vaker heen gebracht door hun ouders. Karsten noemt dit ‘achterbankkinderen’. De openbare ruimte is voor deze kinderen minder belangrijk en vormt alleen een doorgangsgebied. In stedelijke gebieden willen deze middenklasse ouders hun jonge kinderen graag onder toezicht houden, door ze op de stoep voor hun huis te laten spelen. Aan de andere zijde worden kinderen uit lagere sociaal-economische klasse vaker óf helemaal vrijgelaten óf altijd binnengehouden. De vrijgelaten kinderen, ‘buitenkinderen’, spelen vaak en lang buiten en hebben een grote actieradius. Voorwaarde is wel dat er voldoende speelkameraadjes op straat zijn. Allochtone jongens behoren vaak tot deze groep. (Allochtone) Meisjes die vaak alleen of onder toezicht van hun ouders binnenspelen vinden de straat onveilig en beangstigend (Karsten, 2005, 2007).

Kinderen met een beperking

Een aparte vermelding is noodzakelijk voor kinderen met een beperking. Zowel verstandelijke en / of lichamelijke gehandicapte kinderen hebben vaak een beperkte toegang tot de openbare sport- en speelruimte. Als deze kinderen al zonder toezicht naar buiten kunnen, dan is de ruimte vaak niet voldoende op hen aangepast. De NUSO heeft een handboek uitgebracht waarin gemeenten en planners van sport- en spelvoorzieningen rekening kunnen houden met de toegankelijkheid van de voorzieningen en elementen voor kinderen met een beperking (NUSO, 2007). Dit blijkt ook nodig, omdat uit landelijk onderzoek naar de sportdeelname van mensen met een handicap is gebleken, dat kinderen met een beperking in het speciaal onderwijs minder vaak buitenspelen (Van Lindert et al., 2008).

3.2.2

Randvoorwaarden voor (vergroten) gebruik

Kwalitatief goede sport- en speelvoorzieningen voldoen aan een aantal randvoorwaarden, die zowel te maken hebben met de inrichting, de locatie en het onderhoud van openbare sport- en speelvoorzieningen als met de organisatie van sport- en spelactiviteiten. In deze paragraaf worden deze onder elkaar gezet op basis van resultaten van verschillende onderzoeken naar sport- en speelvoorzieningen. De term 'kwaliteit' refereert aan randvoorwaarden als 'dichtbij en herkenbaar', 'schoon, heel en veilig', 'bereikbaar', 'informeel en gevarieerd', 'voldoende ruimte' (open en afgesloten) en 'georganiseerde activiteiten'.

Schoon en heel

Een schone en hele sport- en speelplek is voor kinderen en jongeren prioriteit nummer één. Uit verschillende onderzoeken blijkt telkens weer dat kinderen en jongeren niet meer op sport- en speelplekken komen wanneer er hondenpoep ligt, zwerfafval ligt, of als er zaken kapot zijn (Meire, 2007; Reek, 2008; De Vries et al., 2007; Karsten et al., 2001; Frelief et al., 2007). Kwaliteit van de sport- en speelplekken, waaronder het feit dat ze schoon en heel zijn, gaat ook boven de kwantiteit. Uit het onderzoek van Bakker et al. (2008) blijkt dat niet de hoeveelheid speelplekken bepalend is voor het buitenspelen maar juist de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van de speelplekken (zie verdere kopjes in deze paragraaf). Ook uit het onderzoek in Rotterdam blijkt dit het geval (Van Lindert & Romijn, concept). Meisjes zijn daarbij het meest kritisch over het feit dat sport- en speelplekken schoon en heel moeten zijn (Meire, 2007, Frelief et al., 2007).

Dichtbij en herkenbaar

Kinderen en jongeren spelen en sporten graag dicht bij huis en in het zicht. Winkelcentra e.d. vormen een ideale gelegenheid om rond te hangen voor jongeren, omdat jongeren hier gezien worden en mensen kunnen ontmoeten (Wheway, 2004 in Meire, 2007; Noorda & Veenbaas, 2000). Sport- en speelmogelijkheden in het zicht van huizen of plekken waar veel mensen komen (winkelcentra) zijn daarom favoriet. Ook kinderen willen graag vriendjes en vriendinnen tegenkomen op de plek waar ze gaan spelen (Wonderen & Boonstra, 2008). De speelplekken worden ook aantrekkelijk als er voor kinderen niet te veel plekken worden gecreëerd, maar er juist één centrale herkenbare speel- en sportplek is voor kinderen en jongeren. Onderzoek (Van Van Duijn, 2004 in Reek, 2008; Gemeente Rotterdam, 2008) toont aan dat kinderen van verschillende leeftijdsgroepen verschillend binnen bepaalde afstanden van hun huis willen spelen en sporten (zie paragraaf 3.2.1 (Vergroten) gebruik verschillende doelgroepen).

Veiligheid (hard- en software)

Bij een veilige speelplek kan gedacht worden aan zichtbaarheid vanaf woningen, voldoende straatverlichting, hekken, een veilige ondergrond, bereikbaarheid, vluchtwegen en aanwezigheid van mensen (hardware). Een sociaal veilige speelplek (software) betekent ook dat oudere kinderen en volwassenen kleine kinderen geen angst bezorgen (Wonderen & Boonstra, 2008). Wonderen & Boonstra geven daarom als aanbeveling dat toezicht op onderling gedrag gewenst is. Volgens Reek (2008) kan dit toezicht variëren van informeel, semi-formeel tot formeel afhankelijk van de ervaren sociale onveiligheid. Gebleken is dat speelplaatsen of schoolpleinen met verschillende zone's waar verschillende activiteiten uitgevoerd kunnen worden, het meest uitlokken tot bewegen, omdat iedereen hier een kans krijgt om te bewegen. Er vindt geen verdringing en pestgedrag plaats (www.zoneparcs.nl). Maar kinderen kunnen ook leren van

oudere kinderen. Bij onderzoek naar Cruyff Courts blijkt dat informeel toezicht door sportbuurtwerkers bij het naleven van spelregels het effect heeft dat iedereen een kans krijgt en niet alleen de beste voetballertjes. Er vindt minder verdringing plaats. Ook meisjes krijgen dan meer de kans om mee te doen. Semi-formele en formele toezichthouders, zoals stadstoezichthouders en politie, hebben geen invloed op het spel, maar kunnen alleen zorgen voor minder overlast, zoals minder rommel en minder vandalisme (mondelinge toelichting Romijn, 20 februari 2009). Juist overlast van jongeren (zoals rommel en vandalisme) blijkt samen te hangen met de hoeveelheid beweeggedrag van jongere kinderen (zie Ferreira et al., 2006). (Semi-) formeel toezicht kan daarmee toch indirect invloed hebben op het beweeggedrag. De ontwikkeling van een specifieke voorziening voor jongeren kan tot gevolg hebben dat op de kleinere speelplekken in de wijk kleine kinderen minder vaak door jongeren worden verdreven. Zij hebben nu immers een grotere voorziening, zoals bleek in een casestudy in Rotterdam (Van Lindert & Romijn, concept).

Bereikbaarheid en verkeersveiligheid (hardware)

Kinderen moeten zich veilig kunnen verplaatsen naar openbare sport- en speelruimte, bijvoorbeeld met doorsteekjes voor voetgangers en fietsers (Reek, 2008). Van den Berg (2007) vindt in haar onderzoek dat de hoeveelheid veilige fiets- en wandelpaden in de omgeving van belang is voor de beweging van kinderen. Informele plekken dicht bij huis kunnen geschikt worden gemaakt voor spel door deze plekken verkeersveilig te maken. Uit het onderzoek in Rotterdam (Van Lindert & Romijn, concept) blijkt dat drukke wegen (50 km-wegen), trambanen, e.d. barrières kunnen vormen voor jonge kinderen. Ouders laten hun kinderen dan liever niet naar de playground gaan. Voor oudere kinderen die zelfstandig kunnen oversteken is dit minder problematisch. Bij het sporten en spelen zelf is het wel van belang dat een bal niet zomaar een weg op kan rollen. In dat geval zijn omheiningen een belangrijke maatregel om de veiligheid van het spelen op het plein te bevorderen.

Informeel, natuurlijk en gevarieerd (hardware)

Jonge kinderen spelen graag op informele en natuurlijke terreinen zoals grasvelden, slootjes, rommelterreinen blijkt uit verschillende onderzoeken (Valentine, 2004 in Meire, 2007; Reek, 2008; Karsten et al., 2001). Dit maakt het mogelijk dat zij op een flexibele manier spelen, fantaseren, ontdekken, enz. Jonge kinderen kunnen in natuurlijke terreinen waar losse elementen beschikbaar zijn meer controle ervaren over hun fysieke omgeving. Volgens Cosaro (in Meire, 2007) is dit bij jonge kinderen een belangrijk thema. Ook jongeren willen controle krijgen, maar dan met name over sociale interacties. Omdat jongens en meisjes, kinderen van verschillende leeftijd, verschillende sporten en spellen willen uitvoeren is het goed als plekken gevarieerd spel mogelijk maken (Frelief et al., 2007). De Vries et al. (2005) vinden in hun onderzoek dat kinderen meer lichamelijke activiteit hebben in stadswijken (prioriteitswijken) waar meer groen en water aanwezig is. In het onderzoek van De Vries et al. wordt lichamelijke activiteit in brede zin bedoeld: activiteiten binnen en buitenshuis, activiteiten op school, transport, sporten en buitenspelen.

Ruimte, open en afgesloten (hardware).

Voldoende ruimte op de sport- of speelplek hangt natuurlijk samen met de ervaren kwaliteit van een sport- of speelplek. Er moet genoeg open ruimte zijn om balsporten te doen, maar ook voldoende (half-) afgesloten ruimtes waar kleinere kinderen en meisjes een plek hebben om bijvoorbeeld fantatiespelen te doen (Meire, 2007). Het liefst open en afgesloten ruimtes in één

openbare ruimte gecombineerd. Zo vindt er geen verdringing plaats tussen verschillende groepen, jongens en meisjes, oudere en jongere kinderen (Reek, 2008). En hoe meer ruimte, hoe meer kinderen er komen spelen (Karsten et al., 2001). Kinderen en jongeren komen ook naar een plek om elkaar te ontmoeten. Dus een te groot en te onoverzichtelijk plein, zodat kinderen en jongeren elkaar niet tegenkomen werkt averechts (Karsten et al., 2001). De hoeveelheid ruimte kan vast worden gelegd in een speelruimtenrichtlijn (zie www.allesoverspelen.nl en bijlage 1 Richtlijnen en wettelijke eisen).

Organisatie van sport- en spelactiviteiten (software)

Kinderen en jongeren geven ook aan dat zij het leuk zouden vinden als er meer sport- en spelactiviteiten worden georganiseerd (Wonderen & Boonstra, 2008). Bij de Cruyff Courts heeft men daarmee ervaringen opgedaan. Als er activiteiten worden georganiseerd komen er meer meisjes op de Cruyff Courts af, ze worden minder verdrongen door ‘goede’ voetballers (Cevaal et al., 2008). Bij het onderzoek in Rotterdam (Van Lindert & Romijn, concept) is ook gebleken dat kinderen en jongeren het prettig vinden om deel te nemen aan georganiseerde activiteiten. Echter naar de mening van professionals in de deelgemeente Delfshaven (sportbuurtmedewerkers, jongerenwerkers) moeten kinderen en jongeren ook de ruimte krijgen om zelf, zonder al te veel toezicht, hun tijd door te brengen. Vaak is juist de afwezigheid van een wakend oog voor jongeren vanaf een jaar of 16 een pré, zo luidt de veronderstelling. Met het organiseren van activiteiten en het houden van toezicht is het wel mogelijk om alle groepen evenveel aandacht te schenken of om verdringingsverschijnselen tegen te gaan.

3.2.3 Conclusies

Op basis van voorgaande onderzoeksresultaten blijkt dat kinderen en jongeren heel goed kunnen verwoorden welke wensen zij hebben ten aanzien van hun ideale sport- en speelplek. De wensen van kinderen en jongeren vormen dan ook niet voor niets input voor het opstellen van randvoorwaarden voor het ontwikkelen van een effectieve sport- en speelplek. Samen met inzichten in het gebruik (welke groepen maken wel of juist geen gebruik) levert het aanbevelingen op voor planners en ontwikkelaars. Aanbevelingen die bij kunnen dragen aan het creëren van een succesvolle speelplek zijn onder andere (zie ook Bakker et al., 2008):

- Richt tenminste 3 procent van het gemeentelijk grondgebied dat voor woondoeleinden is bestemd in als buitenspeelruimte;
- De mate van gebruik verschillende gebruikersgroepen naar leeftijd, geslacht, etniciteit en sociaal-economische klasse verschilt naar groep. Van belang is goed te kijken naar de veranderingen die zich in de wijksamenstelling voordoen;
- Minimaliseer de afstand van de speelplek tot de woonhuizen;
- Betrek kinderen, ouders en omwonenden bij het inrichten en aanleggen van de speelplek;
- Vormgeving en inrichting aanpassen aan veranderende bevolkingssamenstelling en maatschappelijke ontwikkelingen;
- Besteed meer aandacht aan de aantrekkelijkheid van de speelplek voor meisjes, autochtone en allochtone kinderen;
- Stimuleer het organiseren van activiteiten, daarbij letten op meisjes;
- Besteed meer aandacht aan het onderhouden en schoonhouden van de speelplek;
- Besteed meer aandacht aan de verlichting en groen op en rondom de speelplek;
- Gebruik de speelplek als locatie voor beweegstimulering onder allochtone kinderen, aangezien zij er veel komen;

- Maak zones voor verschillende leeftijdsgroepen;
- Voorkom dat jongeren een drempel vormen voor kinderen om naar de speelplek te komen, zorg voor sociale veiligheid.

3.3 Maatschappelijke effecten

Zoals in het begin van dit hoofdstuk al is verwoord, is onderzoek doen naar de maatschappelijke effecten van sport- en speelvoorzieningen een lastig karwei. Aan de ene kant verschillen sport- en speelvoorzieningen onderling enorm van elkaar wat betreft hardware, software, orgware, achterliggend concept en doelstelling, e.d. Aan de andere kant kan de context van sport- en speelvoorzieningen erg verschillen (bevolkingssamenstelling wijken, wensen doelgroepen, overlastgegevens, aanwezigheid van groen, bebouwingsdichtheid, etc.). Resultaten van verschillend onderzoek naar de effecten van openbare sport- en speelruimtevoorzieningen kunnen dan ook niet altijd naast elkaar worden gelegd. Dan is nog niet in ogenschouw genomen dat de onderzoeksopzet van onderzoeken enorm kan verschillen. Toch kan worden verondersteld dat de effecten van sport- en speelvoorzieningen kunnen variëren, wanneer gemeenten, planners, ontwerpers variëren in de hardware, software en orgware. Of bepaalde effecten optreden hangt ook af van het doel dat met de voorziening wordt nagestreefd. Zo zal een gemeente die sociale integratie wil bevorderen met een sport- en speelvoorziening de beschikbare middelen op een andere manier inzetten, dan wanneer met behulp van de playground een actieve leefstijl bij gebruikers wordt bevorderd. In de volgende paragrafen wordt aandacht besteed aan mogelijke effecten van de aanleg en het gebruik van sport- en speelvoorzieningen en wat hierover in de literatuur bekend is.

Overlast beperken

Literatuur die specifiek ingaat op het beperken van overlast als effect van de aanleg en het gebruik van sport- en speelvoorzieningen is beperkt voorhanden. Overlastbeperking is dikwijls wel een reden voor gemeenten om sport- en speelplekken te ontwikkelen. De veronderstelling is dat met de aanleg van een specifieke voorziening de overlast van hangjongeren kan worden verminderd.

Voorlopige resultaten uit het onderzoek in de gemeente Rotterdam (deelgemeente Delfshaven) wijzen wel in die richting (Van Lindert & Romijn, concept). Delfshaven wordt gekenmerkt door een hoge bebouwingsdichtheid, weinig groen en veel verkeer (drukke wegen en veel geparkeerde auto's). Kinderen en jongeren hebben hierdoor weinig ruimte om buiten te spelen. Het spelen met een bal op straat kan dan al gauw als overlast worden beschouwd door omwonenden. Bij twee van de vier onderzochte playgrounds waren wijkprofessionals en bewoners het erover eens dat de aanleg van het plein ertoe had bijgedragen dat de overlast van jongeren in de wijken zelf was verminderd. Zij spelen of hangen nu niet meer op straat en tussen de huizen, maar gaan naar de aangelegde playground. Op beide pleinen is bovendien toezicht en worden ook activiteiten georganiseerd. Goed overleg tussen wijkprofessionals over jongeren die problemen veroorzaken blijkt bij één plein zijn vruchten af te werpen. Een bekend gezicht op het plein (in dit geval een medewerker van een sportdrop (uitleen materiaal) kan voor jongeren in de wijk veel betekenen. Dit is met name het geval bij jongeren met een slechte thuissituatie (slechte behuizing, veel kinderen, etc.). Deze bevindingen sluiten aan op het onderzoek van Miller et al. (1997 in Janssens et al., 2004) waarin hij aangeeft dat het niet zozeer de sportactiviteit op zich is die sociaal wenselijke gedrag bevordert, maar juist het sociaal-

morele klimaat tijdens de sportactiviteit die wordt georganiseerd door een trainer of een sportbuurtwerker. Hiller (1996 in Janssens et al., 2004) wijst erop dat de organiseerders de verantwoordelijkheid wel steeds moeten blijven verleggen van de trainer danwel sportbuurtwerker naar de jongeren zelf. Zo leren de jongeren eigen verantwoordelijk en moreel besef. Ook Romijn vindt in zijn onderzoek naar Cruyff Courts dat als sportbuurtwerkers jongeren verantwoordelijk maken voor de organisatie van hun eigen activiteiten, jongeren zich verantwoordelijker en socialer gaan opstellen (mondelinge toelichting Romijn, 20 februari 2009).

De aanleg van een sport- en speelvoorziening kan bij bewoners echter ook weerstand oproepen, zo blijkt uit het onderzoek van het Mulier Instituut naar Cruyff Courts (Cevaal et al., 2008). Een playground wordt idealiter midden in de wijk aangelegd, als centrale ontmoetingsplek. Direct omwonenden kan dit zorgen baren. Zo'n plek trekt jongeren aan, en daarmee ook geluid en wellicht andere vormen van overlast. Bij sommige Cruyff Courts is dit negatieve effect ook daadwerkelijk opgetreden (drugsgebruik, vandalisme, etc.) (mondelinge toelichting Romijn, 20 februari 2009).

Een goede en regelmatige begeleiding van kinderen en jongeren op een centrale sport- en speelplek blijkt een voorwaarde voor succes op het gebied van overlast beperken en verantwoordelijk en sociaal opstellen van jongeren.

Minder schooluitval

Met de aanleg van openbare sport- en speelvoorzieningen hopen gemeenten ook te kunnen bijdragen aan het verminderen van schooluitval. Of deze effecten in werkelijkheid optreden is echter nog niet door middel van onderzoek aangetoond. Het effect van voldoende beweging op schoolprestaties is wel onderzocht. Wanneer kinderen fitter zijn (als gevolg van meer bewegen en een gezonde voeding) blijkt dit een positief effect te hebben op hun concentratievermogen en daarmee hun schoolprestaties (zie overzichtsstudie van Stegeman, 2007). Stegeman benadrukt echter dat de context waarin sport wordt aangeboden erg belangrijk is, het moet gericht zijn op plezier, positieve ervaringen, diversiteit en betrokkenheid van deelnemers. Of kinderen ook minder vaak uitvallen op school, omdat ze bijvoorbeeld frequent op een pleintje te vinden zijn is niet bekend. Uit het onderzoek naar 4 playgrounds in Delfshaven, Rotterdam is wel naar voren gekomen dat kinderen niet (vaker) spijbelen om op hun favoriete pleintje te kunnen sporten en spelen (Van Lindert & Romijn, concept).

Gezondheid, gezonde leefstijl, overgewicht en cognitieve ontwikkeling

Diverse onderzoekers stellen vast dat kinderen van spelen cognitieve, motorische en sociaal-emotionele vaardigheden leren (Van den Berg et al., 2007; Härmäläinen 2004 in Meire, 2007). Lindstrand (2005 in Meire, 2007) geeft aan dat buitenspelen voor de nodige beweging en hierdoor voor een betere gezondheid zorgt. Ook in een overzichtsstudie van Vuori en Fentem (1995 in Janssens et al., 2004) wordt vastgesteld dat regelmatig bewegen zorgt voor een betere gezondheid. In een overzichtsstudie van Stegeman (2007) vindt hij echter geen direct verband tussen buitenspelen (regelmatige bewegen) en een betere gezondheid. Maar hij is van mening dat een gezonde leefstijl op jonge leeftijd (veel bewegen) zich kan doorzetten naar een gezonde leefstijl op latere leeftijd. Inmiddels is algemeen geaccepteerd dat meer bewegen, in combinatie met gezonde voeding, positieve effecten heeft op de gezondheid.

Beweegstimuleringsprogramma's worden dan ook vaak ingezet in de strijd tegen overgewicht

van kinderen en jongeren. Buitenspelen kan wel degelijk bijdragen aan het behalen van bijvoorbeeld de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, zo blijkt het onderzoek van Bakker et al. (2008). Buitenspelen in combinatie met andere vormen van beweging, zoals sport op school en bij een sportvereniging, wandelend of fietsend naar school gaan, etc. Alleen al om die reden is het gerechtvaardigd dat gemeenten voldoende buitenruimte reserveren voor buitenspelen.

Sociale verbondenheid/ Sociale relaties

Er is volgens Meire (2007) nog weinig onderzoek gedaan naar de (postieve) effecten die buitenspeelmogelijkheden voor de sociale samenhang in wijken en buurten kan hebben. Een algemene gedachte is dat sport en spel verbreedt. Blatchford et al. (2003 in Meire, 2007) vindt inderdaad dat spellen die door kinderen worden gestart voor interetnische contacten kunnen zorgen. In het onderzoek van Karsten et al. (1998) in vijf Amsterdamse buurten wordt veel minder integratie tussen verschillende etnische groepen gevonden. Zij vinden dat vooral kinderen in de jongere leeftijdsgroepen makkelijker interetnisch contact maken dan oudere kinderen en jongeren. Bovendien als kinderen in familieverband komen spelen is er vaak helemaal geen sprake van integratie. Ook Meire (2007) geeft aan dat jongens en meisjes juist van elkaar worden gescheiden door verschillend spel. Onderzoek naar gedrag op Cruyff Courts geeft echter aan dat jongeren elkaar vinden op basis van sportieve (voetbal) kwaliteiten en dat daarbij onderscheid naar etnische afkomst niet wordt gemaakt (Ceva et al., 2008). Karsten (2003) geeft echter wel aan dat groepen van een bepaalde etnische afkomst een plein kunnen gaan domineren als er niet genoeg toezicht is dat alle groepen een kans geeft. Spel- en sport vindt niet plaats in een sociaal vacuum zoals Elling (2002, in Janssens et al., 2004) aangeeft. Sociale onderscheiden verdwijnen niet automatisch als hier niet specifiek op wordt ingezet door begeleiders van sport en spel. Inzet van georganiseerde (sport-)activiteiten op openbare sport- en spelvoorzieningen kan ervoor zorgen dat kinderen en jongeren meer met elkaar mixen, zowel qua sekse als qua etnische afkomst.

Goed leefklimaat, goede imago buurt

Peter van der Gugten (2007) brengt onder de aandacht dat voldoende vrijetijdsmogelijkheden, waaronder natuurlijk ook openbare sport- en speelruimte voor kinderen valt, de buurt aantrekkelijk kan maken en houden voor nieuwe bewoners. Gezinnen met kinderen kiezen een huis niet alleen op basis van kwaliteiten van de individuele woning, maar letten ook op de totale woonomgeving. Ook Karsten (2007) geeft aan dat goede speelvoorzieningen voor kinderen waaronder brede stoepen bij kunnen dragen aan de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van de buurt. Kinderen kunnen veilig op de stoep spelen en ouders kunnen vanuit huis zicht houden op de kinderen. In hoeverre goede sport- en spelvoorzieningen bijdragen aan een goed imago en een goed leefklimaat in de buurt is nog nauwelijks onderzocht. Uit het onderzoek van Romijn naar Cruyff Courts (concept) en het onderzoek naar 4 playgrounds in Delfshaven, Rotterdam (Van Lindert & Romijn, concept) kan echt wel worden opgemerkt dat de fysieke uitstraling van een voorziening, zoals een Cruyff Court of een schoolsportplein gevoelens van trots bij de gebruikers en bewoners kan oproepen. In buurten waar weinig voorzieningen zijn, straalt een mooi aangelegde sportplek ook af op de buurt. Ook kan een voorziening waar sociaal beheer aanwezig is en waar een actief buurtnetwerk van professionals actief is, bijdragen aan het vergroten van de leefbaarheid van de buurt. Buurtgenoten hebben een bekend gezicht in de wijk in de persoon van de beheerder/activiteitenbegeleider (Van Lindert & Romijn, concept).

3.4 Conclusies

In dit hoofdstuk is uitvoerig ingegaan op de vraag welke groepen gebruik maken van openbare sport- en speelvoorzieningen, onder welke randvoorwaarden het gebruik kan worden gestimuleerd en welke effecten kunnen optreden bij de aanleg en het beheer van deze voorzieningen. Vragen waar een gemeente graag antwoord op wil bij het ontwikkelen van nieuw sport- en speelruimte beleid. Uit de literatuurstudie komt naar voren dat variaties in hardware, software en orgware voor een belangrijk deel bepalen welke groepen worden bereikt en welke effecten mogelijk optreden.

Een aantal belangrijke conclusies uit de literatuurstudie worden hieronder nog eens op een rijtje gezet:

- Er kunnen verschillende gebruikersgroepen worden onderscheiden naar leeftijd, geslacht, etniciteit, sociaal-economische klasse. De mate en wijze van gebruik van openbare sport- en speelvoorzieningen verschilt van groep tot groep. Van belang is goed te kijken naar de bevolkingssamenstelling in wijken en buurten en ook naar de veranderingen die daarin van tijd tot tijd optreden. Specifieke aandacht voor specifieke groepen ((allochtone) meisjes, kinderen met een handicap) is gewenst om de deelname te bevorderen. Vooral inzetten op de software en orgware biedt mogelijkheden om de kwaliteit van de sport- en speelplekken te verbeteren.
- Kinderen zijn goed in staat om aan te geven aan welke eisen een sport- en speelplek zou moeten voldoen. Ook onderzoekers komen met aanbevelingen. Plekken moeten dichtbij en herkenbaar zijn. Kwaliteit is belangrijker dan kwantiteit. De speelplekken moeten schoon en veilig (verkeer en sociaal) zijn. Toezicht op pleinen bevordert de veiligheid en kan verdringingsverschijnselen (oud stuurt jong weg) tegengaan. Een plein moet de mogelijkheid bieden tot gevarieerd en informeel spel en tot ontmoeting. Verschillende groepen moeten naast elkaar gebruik kunnen maken van het plein (jongens voetballen, en meisjes fantasiespelen). Toezicht en het organiseren van activiteiten kan het gebruik van een sport- en speelplek bevorderen en ook andere doelgroepen aantrekken (meisjes bijvoorbeeld).
- Onderzoek naar effecten van sport- en speelvoorzieningen is een lastig karwei en staat feitelijk nog in de kinderschoenen. Dit komt door de grote diversiteit in voorzieningen en verschillen in de context waarin de speelvoorzieningen zich bevinden, waardoor onderzoeksresultaten niet zonder meer op elkaar gelegd kunnen worden. Hiermee wordt niet bedoeld op de gezondheidswaarde van sport en spel. Dat sport en spel en daarmee ook bewegen in de buitenruimte een positief effect heeft op de gezondheid van kinderen (spierontwikkeling, lichaamsgewicht, cognitieve ontwikkeling, etc.) is algemeen geaccepteerd. Iedere gemeente doet er dan ook goed aan om alleen al om deze reden kinderen en jongeren voldoende ruimte te bieden om in de buitenruimte actief bezig te zijn. De moeilijkheid zit hem meer in het aantonen van de maatschappelijke effecten van openbare sport- en speelvoorzieningen. Vele factoren kunnen een rol spelen bij het verbeteren van bijvoorbeeld de leefbaarheid van buurten, overlastvermindering, etc. Openbare sport- en speelvoorzieningen kunnen echter zeker een belangrijke rol spelen in deze processen, zo blijkt uit diverse onderzoeken. Een goede voorziening met attractiewaarde, waar voor kinderen en jongeren voldoende mogelijkheden zijn om te sporten en waar jongeren eventueel begeleid worden, kan wel degelijk voor een vermindering van de overlast van jongeren in de wijk zorgen. Een goede opvang en stimulans door begeleiders op een voorziening, kan jongeren ertoe bewegen bijvoorbeeld

toch hun opleiding af te maken. Een mooie speelvoorziening, zoals een Cruyff Court, kan wel degelijk gevoelens van trots oproepen bij wijkbewoners, wat de wijk een positieve impuls kan geven. Of buurtbewoners zich ook meer met elkaar verbonden voelen zal vaak afhangen van de rol die het plein in de buurt speelt. Actieve stimulans vanuit een beheerder of buurtnetwerk van professionals is vaak een voorwaarde om sociale betrokkenheid tot stand te brengen, zeker in buurten waar inwoners een lage sociaal economische status hebben en waar sprake is van een grote diversiteit in bevolkingsgroepen.

4. Situatie Almere

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de huidige stand van zaken met betrekking tot een aantal kenmerken van openbare sport- en speelruimte in Almere. Er wordt ingegaan op het huidige bestand aan openbare sport- en speelruimte, de huidige wijze van inrichting en onderhoud van openbare sport- en speelruimte, de ervaren knelpunten door beleidsmedewerkers in het huidige beleid en relevante stads- en wijkenmerken (zie ook bijlage 6 voor de situatie in de wijken). Met deze inzichten uit Almere en de algemene inzichten uit hoofdstuk 3 (Inzichten over effectiviteit sport- en speelruimte) wordt vervolgens in hoofdstuk 5 toekomstscenario's ontwikkeld voor een visie op toekomstig openbare sport- en speelruimtebeleid.

4.1 Hoeveelheid, inrichting en onderhoud in Almere van openbare sport- en speelruimte

In de gemeente Almere zijn alle speeltoestellen gekarakteriseerd op basis van de beoogde doelgroep, zo blijkt uit het gesprek met de beleidsmedewerker van de afdeling Stadsbeheer. Zo is er een onderscheid gemaakt in speeltoestellen voor: 0 – 6 jarigen, 6 – 12 jarigen en 12 – 18 jarigen.

De concentraties van deze speeltoestellen geven aan voor welke leeftijdsgroep een bepaalde speellocatie bedoeld is. Er wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten speellocaties, namelijk:

- speelplekken op buurtniveau;
- speelplekken op wijkniveau;
- speeltuinen;
- playgrounds;
- en informele speelruimte.

Speelplekken op buurtniveau

Speelplekken op buurtniveau zijn over het algemeen kleine speellocaties voorzien van maximaal ongeveer drie speeltoestellen. De doelgroep is in elk geval 0 – 6 jaar en soms ook 0 – 12 jaar. Er worden hier geen activiteiten georganiseerd. Er zijn geen afspraken over het proces van de totstandkoming van deze speellocaties. Bij nieuwe wijken is de aanleg hiervan zeer afhankelijk van de projectontwikkelaar. In bestaande wijken zijn de wijkregisseurs hierbij betrokken.

Speelplekken op wijkniveau

Speelplekken op wijkniveau zijn grotere speellocaties voorzien van meerdere (ongeveer 8) speeltoestellen. Ook hier is de doelgroep 0 – 12 jaar. Tot deze speellocaties horen ook de schoolpleinen. Mogelijk liggen op deze locaties de kansen voor het beter inzetten van speelgelegenheid. Er worden hier geen activiteiten georganiseerd. Er zijn geen afspraken over het proces van de totstandkoming van deze speellocaties. Bij nieuwe wijken is de aanleg hiervan zeer afhankelijk van de projectontwikkelaar. In bestaande wijken zijn de wijkregisseurs hierbij betrokken.

Speeltuinen

Speeltuinen zijn grotere speelvoorzieningen, vaak voorzien van meerdere speeltoestellen. Tevens wordt hier toezicht gehouden en gelden beperkte openingstijden. In de gemeente Almere ligt op dit moment één echte speeltuin. Het bezoeken van een speeltuin wordt vaak gezien als een 'uitstapje'. In een speeltuin worden soms activiteiten georganiseerd en is een begeleider/toezichthouder aanwezig. De speeltuin is omheind. Wat betreft organisatie wordt een speeltuin 'gedragen' door buurtbewoners die georganiseerd zijn in een vereniging of stichting. In Almere is op dit moment maar één speeltuin aanwezig die aan bovenstaande kenmerken voldoet. Daarnaast is er nog één locatie (Beatrixpark) die wel beschouwd wordt als 'speeltuin' maar eigenlijk alleen voldoet aan het criterium dat het gebruikt wordt bij 'uitjes', bijvoorbeeld verjaardagsfeestjes e.d. Er zijn plannen om een natuurlijke, avontuurlijke speeltuin aan te leggen in Meridiaanpark.

Playgrounds

Met de playgrounds wordt gemikt op de oudere leeftijdsgroep van 12 – 18 jaar. De voorzieningen op de playgrounds zijn vooral 'sport'-gericht. Dat wil zeggen dat er gelegenheid is om te voetballen, skaten, basketballen e.d. Het aantal playgrounds is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Het aantal ligt op dit moment op 32. Gecombineerd met de playgrounds zijn ook de JOP's, de jongeren ontmoetingsplekken. JOP's waar alleen maar 'gezeten' kan worden zijn er nauwelijks in Almere. Meestal is er naast zitgelegenheid ook een beperkte gelegenheid voor sport c.q. fitnessachtige activiteiten.

Informele speelruimte

Informele speelruimte bestaat in Almere uit de verkeersluwe straten, de groengebieden en brede stoepen en pleinen. Daarnaast kunnen waterpartijen deel uitmaken van de informele speelruimte.

4.2 Knelpunten in huidig beleid

Het huidige beleid ten aanzien van sport- en speelruimte heeft op dit ogenblik een aantal lacunes waar men graag verbetering in wil zien. Het gaat hierbij om de samenwerking tussen gemeentelijke diensten, verschillende hoeveelheden voorzieningen per wijk en het ontbreken van vastgestelde of vastgelegde budgetten.

Op dit ogenblik overheerst het beeld dat de verschillende diensten binnen de gemeente langs elkaar heen werken (brainstormbijeenkomst 20 januari 2009 zie bijlage 5 Deelnemers en programma kringgesprek beleidsmedewerkers en bijlage 6 Relevante trends en factoren) en dat het beleid ten aanzien van openbare sport- en speelruimte verouderd is. De meest recente nota over speelruimtebeleid dateert van 1994 en is vanwege de snelle groei van Almere niet meer geëigend voor de huidige situatie. Daarbij kan het voorkomen dat de diensten Projectbureau Stad en Stadsbeheer niet altijd op de hoogte zijn van elkaars activiteiten. Zo kan de dienst Projectbureau Stad op initiatief van bewoners een sport- of speelgelegenheid aanbieden zonder rekening te houden met beheerkosten. De dienst Stadsbeheer zorgt voor het beheer, vervanging en weghalen van speeltuinen zonder overleg met Projectbureau Stad. De wens bestaat om meer lijn in het beleid te brengen voor alle diensten: "waarom de ene speelruimte wel aanleggen en

de andere niet?” Een gemeentebreed beleid dat de verschillende diensten met elkaar laat samenwerken in het vormgeven van openbare sport- en speelruimte.

Tevens is de aanwezigheid van de hoeveelheid sport- en speelruimte per wijk zeer verschillend. De ontwikkeling van de hoeveelheid sport- en speelruimte en openbaar groen- en watervoorzieningen hangt af van de landschapsarchitect en de gevolgde strategieën bij het inrichten van de speelruimten. Zo is Almere Haven gebouwd in de jaren zeventig, daar is veel groen en op elke hoek van de straat een speelplek. In Almere Stad is alle mogelijke ruimte in gebruik en weinig over voor speelruimte. Bij de inrichting van speelplekken zijn in Almere Buiten, ruimtes opengelaten in het ontwerp om later met behulp van de bewoners te bekijken hoe de ruimtes konden worden ingevuld. De ervaring leert dat dit proces heel lang duurt en het aanbod daar niet beter op wordt. Een 3 procent richtlijn (3 procent van de openbare ruimte in de wijk bestemmen voor openbare sport- en speelruimte) is bij de bouw van Almere Poort losgelaten. Het gevoel ontstaat dat de hoeveelheid openbare sport- en speelruimte afhangt van de heersende inzichten op het moment van de wijkaanleg (brainstormbijeenkomst 20 januari 2009).

Het ontbreken van een geoormerkt budget bij het onderhoud van openbare sport- en speelruimte maakt het moeilijk om grenzen van aanleg en onderhoud vorm te geven, zo blijkt uit de brainstormsessie met beleidsmedewerkers (brainstormbijeenkomst 20 januari 2009). Een geoormerkt budget biedt de verschillende diensten houvast om afspraken te maken, ook met bewoners. Tevens kan een geoormerkt budget voorkomen dat het budget wordt uitgegeven aan andere zaken dan openbare sport- en speelruimte.

4.3 Ontwikkelingen: Almere rond 2015

Almere is een snel groeiende en relatief jonge stad. Almere bestaat uit diverse stadsdelen, waarvan een aantal nog in ontwikkeling is, zoals Pampus. Momenteel telt de gemeente 180.000 inwoners, maar in 2015 zal Almere met ruim 209.000 inwoners al zijn uitgegroeid tot zesde gemeente van Nederland (*Sociale Atlas van Almere 2008*). Voor de toekomst wordt zelfs rekening gehouden met een schaa sprong naar 350.000 inwoners in 2030, een verdubbeling ten opzichte van het huidige inwonertal. In het meest vergaande scenario heeft de stad er over enkele decennia 60.000 nieuwe woningen bij. Deze groei brengt ongetwijfeld grote aanpassingen in het stedelijk gebied met zich mee.

Specifiek voor Almere is dat de trend van ontgroening tot 2030 nauwelijks aan de orde is (*integrale toekomstvisie voor Vrije Tijd in Almere*, 2008). In 2008 bestaat 36 procent van de Almeerse bevolking uit kinderen en jongeren tot en met 24 jaar. De verwachting is dat dit percentage in 2015 nagenoeg gelijk zal blijven (35%) (zie *Sociale Atlas van Almere 2008*). In absolute aantallen zal het aantal kinderen en jongeren tot en met 24 jaar echter wel toenemen. De absolute toename van kinderen en jongeren zal zich vooral voordoen bij de nieuwere stadsdelen en stadsdelen die nog in ontwikkeling zijn. In Almere Poort en Almere Hout is er tot 2015 ook een procentuele toename te verwachten. Met name in de leeftijdsgroepen van 10 tot 14 jaar en 20 tot 24 jaar wordt een flinke toename van de bevolking verwacht (in percentages). In bijlage 5 wordt in detail informatie weergegeven over de bevolkingsomvang en verwachte groei tot 2015 door middel van grafieken en tabellen naar wijk.

Als we kijken naar de andere leeftijdsgroepen, valt op dat de groep inwoners tussen 25 en 64 jaar procentueel gelijk blijft en in absolute aantallen zal stijgen. Het aantal inwoners van 65 jaar en ouder zal naar verwachting in 2015 zowel absoluut als procentueel zijn toegenomen. Dit betekent dat in de toekomst toch ook een steeds groter wordende groep ouderen aanspraak zal maken op gemeentelijke voorzieningen. Als we daarnaast rekening houden met de maatschappelijke trend van 'active aging' (ouderen blijven langer fit en houden er een actieve leefstijl op na) is het ook voor Almere niet onverstandig rekening te houden met de specifieke behoeften van deze bevolkingsgroep en bijvoorbeeld in het nieuwe beleid voor openbare sport- en speelruimte deze doelgroep als potentiële gebruiker te bestempelen.

Een andere tendens is dat Almere in hoog tempo verkleurt. In 2025 zal waarschijnlijk 27 procent van de huishoudens van allochtone herkomst zijn (zie *integrale toekomstvisie voor Vrije Tijd in Almere*, 2008). Het percentage autochtonen van de inwoners verschilt per stadsdeel. Zo is het percentage autochtonen in 2008 in Almere Hout het hoogst met 90 procent en het laagst in Almere Stad en Almere Buiten met 75 procent. De verkleuring in Almere is een trend waar terdege rekening mee gehouden moet worden. Het roept verschillende vraagstukken op; die van integratie. Maar ook de vraag in hoeverre allochtone bevolkingsgroepen specifieke wensen en behoeften hebben ten aanzien van hun vrijetijdsbesteding.

Gezinnen met kinderen maken een fors deel uit van het totaal aantal huishoudens in Almere. In 2008 bestaat 36 procent van de huishoudens uit gezinnen met kinderen. In 2015 zal dit percentage echter licht zijn afgenomen. Hier staat een lichte procentuele stijging van het aantal eenoudergezinnen tegenover (11% in 2008 en 13% in 2015) (zie prognose in *Sociale Atlas*, p. 21). Naar wijk verschilt het percentage eenoudergezinnen niet zo sterk, behalve in Almere Hout waar slechts 1 procent van de huishoudens uit eenoudergezinnen bestaat. Meer specifiek gekeken naar gezinnen met kinderen van 0 tot 17 jaar is het percentage eenoudergezinnen per 1 januari 2008 22 procent in geheel Almere. In Almere Haven ligt dit boven het gemiddelde met 29 procent en in Almere Hout onder het gemiddelde met 5 procent. Dit kan echter ook een vertekend beeld geven omdat binnen een wijk per buurt de percentages eenoudergezinnen onder gezinnen met kinderen van 0 tot 17 jaar in bijvoorbeeld Almere Haven verschilt van 61 tot 3 procent. In hoeverre de toename van eenoudergezinnen in de toekomst zal leiden tot een toename van probleemsituaties is nog onduidelijk.

In de Sociale Atlas van Almere wordt melding gemaakt van een woningbouwprogramma van 40.000 woningen in 20 jaar. Tot 2015 wordt een toename in de woningvoorraad verwacht van ruim 13.000 woningen. De toename wordt voor een groot deel verwacht in Almere Poort en Almere Hout (Almere Pampus is in dit overzicht niet meegenomen). Tussen 2005 en 2007 zijn vergeleken met de jaren daarvoor niet veel woningen gerealiseerd. Het aantal nieuwe inwoners (migranten) in Almere is tussen 1995 en 2007 behoorlijk afgevlakt. De Sociale Atlas doet geen uitspraken over de groei van het aantal nieuwe inwoners tussen 2008 en 2015. Als wordt uitgegaan van de toekomstige bouw van een fors aantal nieuwe woningen in Almere en de ontwikkeling van nieuwe stadsdelen, wordt verwacht dat een deel van de bevolkingsgroei die is voorspeld voor 2015 toegeschreven kan worden aan migranten uit andere delen van Nederland (historisch vooral uit de regio Amsterdam). Opvallend is dat Almere de derde stad van Nederlands is als het gaat om eigen woningbezit (60%). Die derde plaats geldt ook voor het aantal huurwoningen met huursubsidie (42%). Van Almere is bekend dat koopwoningen relatief goedkoop zijn vergeleken met andere steden in Nederland. Dit maakt Almere voor veel

huishoudens een ideale vestigingsplaats. De toename van het aantal inwoners (natuurlijke groei en migratie) en de bouw van nieuwe woningen zal ongetwijfeld consequenties hebben voor het ruimtegebruik in Almere.

Een andere belangrijke ontwikkeling voor Almere is de inkomensontwikkeling van inwoners in Almere. In 2005 stond Almere op de vijfde plaats in Nederland wat betreft het gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden, net iets boven het Nederlands gemiddelde. Tussen 2004 en 2005 steeg het gemiddeld inkomen per huishouden licht. In de Sociale Atlas is geen prognose gegeven voor 2015. De inkomensontwikkeling is lastig te voorspellen en hangt van af van landelijke economische ontwikkelingen en lokale ontwikkelingen ten aanzien van de bouw van nieuwe woningen. De verwachting is dat de bouw van woningen in het duurdere segment meer vermogende bewoners zal trekken en andersom de bouw van woningen in het goedkopere segment bijvoorbeeld meer starters en minder vermogende bewoners zal trekken. De Sociale Atlas doet hier geen uitspraken over. Opvallend is overigens wel dat op de sociaal-economische index² Almere beneden gemiddeld scoort. Hier staat Almere op de 19de plaats vergeleken met 24 andere steden in Nederland. Of er sprake zal zijn van een groei in het aantal probleemgezinnen in Almere is onduidelijk. De Sociale Atlas geeft daarover geen uitsluit. Bekend is wel dat Almere het tot 2006 goed deed wat betreft banengroei (43% en 1^e plaats in Nederland), het minder goed deed wat betreft het aantal banen per 100 inwoners (24ste plaats in Nederland). De werkzame beroepsbevolking is tot 2007 toegenomen en de niet-werkzame beroepsbevolking nam af.

Met de groei van het aantal inwoners en absolute toename van het aantal jongeren tot 24 jaar zal naar verwachting ook het aantal plaatsen op onderwijsinstellingen toenemen en wellicht zelfs het aantal scholen uitbreiden. In 2008 beschikt Almere bijvoorbeeld over 80 basisscholen. Scholen kunnen een belangrijke rol spelen bij het stimuleren van kinderen om een actieve leefstijl aan te nemen. Het aantal vestigingen en plaatsen voor kinderopvang en buitenschoolse opvang is de laatste jaren fors gegroeid. Als dit aantal ook in de toekomst blijft toenemen, kan dit van invloed zijn op het gebruik van openbare sport- en speelvoorzieningen. Ook het aantal sportaccommodaties zoals sportzalen en hockeyvelden kan van invloed zijn op het gebruik van openbare sport- en speelruimte. In Almere waren er in 2008 305 sportaccommodaties (overdekt, open lucht en overige). De sportaccommodaties zijn niet gelijk over Almere verdeeld. Zo hebben bewoners in Almere Buiten het minste aantal sportaccommodaties per aantal inwoners beschikbaar (1271 inwoners op 1 sportaccommodatie). In Almere Stad en Haven hebben de bewoners gemiddeld over meer sportaccommodaties beschikking (543 en 422 inwoners op 1 sportaccommodatie). In de overige wijken (Hout, Pampus, Poort) zijn meer sportaccommodaties per inwoner beschikbaar (120 inwoners op 1 sportaccommodatie).

Belangrijk kenmerk voor Almere is dat de bevolkingsdichtheid (aantal inwoners per hectare) in 2007 een van de laagste in Nederland is (7,3 en plaats 22 in Nederland). Het aandeel

² De sociaal-economische index is een ongewogen gemiddelde van scores op een achttal sociaal-economische indicatoren (percentage bevolking in de bijstand, percentage werklozen in de beroepsbevolking, percentage van de bevolking in de WAO, percentage huishoudens onder het sociaal minimum, netto participatiegraad van vrouwen, het aantal banen in de gemeente als percentage van de beroepsbevolking, groei van het aantal banen, percentage banen in groeisectoren).

bosoppervlakte ligt in 2003 boven het landelijk gemiddelde (6de plaats in Nederland). Er is veel groen en water in Almere aanwezig. Slechts 3 procent van de bodem (in hectaren) is in gebruik voor wonen, tegenover 29 procent voor bos en recreatie en 49 procent voor water. De Sociale Atlas geeft helaas geen prognose voor 2015. Aannemelijk is echter dat met de bouw van nieuwe woningen de druk op de ruimte in Almere zal toenemen en dat wellicht de ruimte voor bos en recreatie onder druk komt te staan of afneemt. Bij de bouw van nieuwe woningen wordt idealiter een richtlijn aangehouden van 3 procent per hectare voor sport- en speelvoorzieningen. Uit de brainstormsessie werd duidelijk dat deze richtlijn niet in alle stadsdelen waar nieuwbouw wordt gepleegd wordt aangehouden. In de reeds voltooide wijken Almere Haven, Stad en Buiten liggen de speelgelegenheden binnen een loopafstand voor kinderen vanaf ongeveer 6 jaar (NUSO richtlijn), respectievelijk 70, 90 en 100 meter. In de nieuwere wijk Almere Hout is de afstand groter, 610 meter. Dit betekent dat in de toekomst wellicht minder ruimte beschikbaar is.

4.4 Beleidsspeerpunten gemeente Almere

In de volgende paragrafen schetsen we enkele beleidsspeerpunten van de gemeente Almere. Samen met de hierboven geschetste ontwikkelingen bieden deze mogelijke aanknopingspunten bij andere beleidsterreinen en –prioriteiten.

Integrale visie op Vrije Tijd in Almere

Hoewel de wens om onderzoek te doen naar de effecten van sport- en speelruimte niet gekoppeld is aan de ambities met het nieuwe vrijetijdsbeleid, raakt de wens van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling om meer playgrounds in Almere te realiseren wel aan enkele speerpunten in het vrijetijdsbeleid. Daarom stippen we enkele relevante passages uit de nota toch even aan. De *integrale visie op Vrije Tijd in Almere* bouwt voort op de sociaal-demografische ontwikkelingen waarmee Almere de komende jaren rekening mee moet houden. Bij de visie staan twee doelen centraal:

- het creëren van een hechte, leefbare samenleving,
- en het versterken van de identiteit van de stad.

Er wordt onder andere ingezet op vrijetijdsvoorzieningen voor iedereen dicht bij huis onder het motto ‘*het huis uit, de wijk in*’. Het uitgangspunt is dat de aanwezigheid van vrijetijdsvoorzieningen in buurt en wijk kansen biedt voor de maatschappelijke participatie van burgers, bijvoorbeeld door dingen samen te doen en elkaar te ontmoeten. Voor jongeren uit risicogroepen werkt een goed vrijetijdsaanbod bovendien preventief; het draagt bij aan het voorkomen van schooluitval, vandalisme en criminaliteit, zo wordt gesteld in de nota. Voor Almere zijn vrijetijdsvoorzieningen van belang om de identiteit van de stad vorm te geven. Belangrijk is dat de bewoners zich verbonden voelen met hun stad. Het gevoel van trots op de eigen stad komt pas recent op gang, omdat Almere tot voor kort vooral een stad van immigranten was. Tegenwoordig zijn veel inwoners van 20 tot 30 jaar geboren en getogen. Almeerders, waardoor er nieuwe vormen van binding en betrokkenheid ontstaan. Geconstateerd is dat Almere een kwalitatief hoogwaardige en redelijk complete sportinfrastructuur heeft, met sterke sportverenigingen en aansprekende evenementen. Echter op het niveau van de wijk zijn er op voorzieningenniveau knelpunten geconstateerd, zo blijkt uit de vrijetijdsvisie. Het ontbreekt in veel wijken nog aan laagdrempelige voorzieningen en plekken waar gesport en gespeeld kan worden. Aan plekken waar jongeren hun vrije tijd kunnen doorbrengen en

buurtgenoten elkaar op een natuurlijke manier kunnen ontmoeten. De Clarence Seedorf Playground in Stedenwijk laat volgens de vrijetijdsvisie zien dat zo'n ontmoetingsplek goed kan uitwerken. Uit de vrijetijdsvisie blijkt verder dat de tevredenheid van Almeeders over hun woon- en leefomgeving terug loopt. Mensen ervaren meer overlast van jongeren en omwonenden. Er ontstaan aandachtswijken. Met de vrijetijdsvisie wil Almere de directe woonomgeving van de Almeeders bovendien verlevendigen en verfraaien. Er blijken meer basisvoorzieningen nodig te zijn in de wijken zoals een (brede) school met plein, een playground en voldoende sport- en spelmogelijkheden. Ook bewoners wensen meer plekken waar je elkaar kunt ontmoeten. De inrichting van de openbare ruimte moet daarop worden aangepast, met bijvoorbeeld pleinen, buurtparkjes, speelplekken voor kinderen, panna- en basketbalveldjes, halfpipes, etc. Dit betekent op wijkniveau investeringen in laagdrempelige voorzieningen met speciale aandacht voor groepen die nog weinig deelnemen en op stedelijk niveau investeren in de ontwikkeling van sportclusters.

Coalitieakkoord 2006-2010

De titel van het Coalitieakkoord voor Almere 2006-2010 is ambitieus: *“voor een sociaal, ambitieus en avontuurlijk Almere”*. Tot 2010 hebben de coalitiepartijen PvdA, VVD en CDA/CU een aantal ambities geformuleerd. Deze luiden als volgt:

- Focus op de stad: de coalitie houdt rekening met stedelijke groei, welke zowel kansen als bedreigingen kan opleveren. Grootstedelijke problemen worden duidelijk benoemd. Groei moet hand in hand gaan met het behoud en de verbetering van kwaliteit van de gehele stad.
- Niemand aan de zijlijn: alle Almeeders moeten volwaardig kunnen deelnemen aan het sociale, economische en culturele verkeer. Daarvoor wordt een vangnet gecreëerd.
- Samenwerking, partnerschap en omgeving: het bestuur wil gemeenschappelijke doelen samen met burgers en maatschappelijke organisaties bereiken.
- Toegankelijke en dienstbare overheid.
- Een veilige stad: bewoners moeten zich veilig kunnen voelen en de overheid zal daarvoor de randvoorwaarden scheppen (optreden). Kinderen moeten veilig naar school en de sportclub kunnen. Een integrale aanpak is nodig.
- Verantwoordelijk en democratisch bestuur.
- Financiële spelregels.

Een van de programmatische prioriteiten is het creëren van een stevig sociaal fundament en krachtige civiele samenleving. Voorzieningen moeten passen bij de omvang van de stad. Enerzijds betekent dit een vangnet creëren voor diegenen die tussen wal en schip dreigen te raken. Anderzijds betekent dit het belonen van actieve burgers. De coalitie spreekt van de eerste tekenen van stedelijk verval. Vroegtijdig ingrijpen moet voorkomen dat deze ontwikkeling zich doorzet. Speelruimtebeleid kan hieraan bijdragen.

De coalitie vindt het ook belangrijk dat de directe leefomgeving van mensen op orde moet zijn. Die is namelijk doorslaggevend in hoe mensen zich voelen en bewegen in de stad. De kwaliteit van de leefomgeving gaat over stenen en over de interactie tussen mensen. De coalitie staat een gebiedsgerichte benadering voor, waarbij mensen direct invloed hebben op hun buurt of wijk.

De coalitie maakt zich ook hard voor een evenwichtige ruimtelijke ontwikkeling van Almere. De stad groeit, maar dat moet niet ten koste gaan van de kwaliteit van de woonomgeving. Ook

voor de lange termijn wil Almere bouwen voor de daadwerkelijke woonbehoefte van mensen.
Almere wil wooncarrières van begin tot eind mogelijk maken.

5. Toekomstscenario's openbare sport- en speelruimte

In dit hoofdstuk beschrijven we op basis van de informatie uit de deskresearch, de (kring)gesprekken met beleidsmedewerkers van de gemeente Almere en met jongeren uit Almere Haven een aantal scenario's voor de toekomst van de openbare sport- en speelruimte in Almere.

De vraag die bij de scenario-ontwikkeling centraal staat luidt als volgt:

‘Welke alternatieve beleidsstrategieën kan de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Almere aanwenden om in de toekomst om te gaan met de verbetering, de aanleg, het onderhoud, het beheer en de programmering van haar openbare sport- en speelvoorzieningen en welke kansen en bedreigingen kleven aan deze alternatieve strategieën?’

In paragraaf 5.1 geven we aan met welke factoren en variabelen in de scenario's rekening is gehouden en in paragraaf 5.2 geven we vervolgens een beschrijving van de verschillende scenario's.

5.1 Variabelen en ambities scenario's

Bij het ontwikkelen van scenario's moet enerzijds rekening worden gehouden met diverse factoren (zekere en onzekere) die invloed kunnen hebben op de toekomst van Almere en de mogelijke uitwerking van de scenario's (zie paragrafen 4.3 en 4.4 en bijlage 7). Voor het vormgeven van de scenario's voor Almere is het verstandig uit te gaan van de mogelijkheden die de gemeente Almere heeft om richting te geven aan het beleid. We willen hier de vraag beantwoorden: “Wat kan er gebeuren als we op een bepaalde manier handelen? Of wat kan er gebeuren als we een bepaalde ambitie nastreven?”. De gemeente heeft ten aanzien van het sport- en speelruimtebeleid verschillende mogelijkheden om middelen in te zetten, welke kunnen leiden tot een verschillend resultaat of verschillende effecten. Ten aanzien van het sport- en speelruimtebeleid hebben we eerder in dit rapport al een onderscheid gemaakt in hardware, software en orgware. De gemeente kan besluiten investeringen te doen op deze drie onderdelen en daarin variaties uitproberen. Afhankelijk van de ambities die de gemeente Almere heeft met de openbare sport- en speelvoorzieningen zal de inzet op deze 3 onderdelen variëren. Bij hardware kan de gemeente zowel investeren in de kwaliteit (verbeteren van bestaande voorzieningen) als de kwantiteit (meer voorzieningen verspreid over Almere). Bij software en orgware kan de gemeente investeren in het aanbieden van activiteiten, het betrekken van diverse professionals in de wijk (jeugdcentra, wijkregisseurs, scholen, welzijnswerk, sport- en spelstichtingen e.d.) of bijvoorbeeld het organiseren van inspraakprocedures. Vandaar dat we bij het uitwerken van de scenario's terugkomen op de wijze waarop deze drie variabelen kunnen worden ingezet.

Ambities

Met het ontwikkelen van nieuw beleid voor openbare sport- en speelruimte kunnen verschillende ambities worden nagestreefd. Afhankelijk van de keuze voor een bepaalde ambitie of bepaalde doelstellingen worden middelen ingezet. In overleg met de opdrachtgever zijn 4 verschillende ambities voor nieuw beleid ten aanzien van openbare sport- en speelruimte geformuleerd. Deze worden uitgewerkt in 4 verschillende scenario's.

De ambities zijn als volgt gedefinieerd:

Scenario 1: 'Iedereen doet mee!'

Doel: sociale integratie, ontmoeten, culturele sensitiviteit, ontwikkelingskansen.
Doelgroep: voor alle leeftijden.

Scenario 2: 'Jeugd sportief!'

Doel: meer bewegen, de jeugd is actief, in het 'spoor' houden van jeugd.
Doelgroep: accent op leeftijd 10-18 jaar.

Scenario 3: 'Bewoners aan het stuur'

Doel: speelplekken optimaal afstemmen op de wensen van de bewoners. Bewoners betrokkenheid en -participatie vergroten.
Doelgroep: alle leeftijden.

Scenario 4: 'Spelen in het groen'

Doel: avontuurlijk en natuurlijk spelen stimuleren.
Doelgroep: accent op leeftijd 6-12 jaar.

Randvoorwaarden alle scenario's

Voor alle scenario's geldt dat de openbare sport- en speelvoorzieningen aan een aantal basis randvoorwaarden moeten voldoen. De gemeente Almere wil met het nieuwe beleid in ieder geval dat:

- de openbare sport- en speelvoorzieningen schoon, heel en veilig zijn (sociaal, verkeer en speeltoestellen);
- er voor de jongste doelgroep (van 0-6/8 jaar) voldoende kleine speelplekken in de wijk aanwezig zijn en als basisvoorziening gelden;
- kwaliteit³ in plaats van kwantiteit van openbare sport- en speelvoorzieningen voorop staat;
- er een evenwichtige verdeling plaatsvindt van openbare sport- en speelvoorzieningen over de stad Almere;
- in nieuwbouwwijken de 3 procent richtlijn wordt aangehouden;
- het nieuwe beleid als handvat geldt voor de beleidsuitvoerders in het veld;
- bij (nieuwe) openbare sport- en speelvoorzieningen ook voorzien is in een onderhoudsbudget;
- de diverse beleidsafdelingen (o.a. Projectbureau Stad, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, Dienst Stadsbeheer, Dienst Stedelijke Ontwikkeling) integraal beleid voeren ten aanzien van openbare sport- en speelruimte;

³ Kwalitatief goede sport- en speelvoorzieningen voldoen aan een aantal randvoorwaarden, die zowel te maken hebben met de inrichting, de locatie en het onderhoud van openbare sport- en speelvoorzieningen als met de organisatie van sport- en spelactiviteiten. In paragraaf 3.2 zijn deze onder elkaar gezet op basis van resultaten van verschillende onderzoeken naar sport- en speelvoorzieningen. De term 'kwaliteit' refereert aan randvoorwaarden als 'dichtbij en herkenbaar', 'schoon, heel en veilig', 'bereikbaar', 'informeel en gevarieerd', 'voldoende ruimte' (open en afgesloten) en 'georganiseerde activiteiten'.

- het structurele budget voor aanleg, onderhoud en beheer (technisch en sociaal) van sport- en speelvoorzieningen niet wordt aangewend voor andere doeleinden.⁴

Gevolgen van scenario's

De keuze voor het ene of het andere scenario brengt voor de gemeente bepaalde kosten en baten of mogelijke gevolgen met zich mee. Per scenario worden deze uitgewerkt in 4 categorieën:

1. Gebruik
2. Maatschappelijk
3. Gezondheid
4. Investeringskosten

Bij investeringskosten geven we globaal aan op welke onderdelen de gemeente bij een bepaald scenario financiële kosten mag verwachten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in:

- Eenmalige investeringskosten: dit zijn kosten voor de aanleg van nieuwe voorzieningen (investeringskosten in hardware).
- Structurele kosten: dit zijn kosten die jaarlijks terugkomen op de begroting. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in technisch- en sociaal beheer. Technisch beheer betreft onderhoud, vervanging en schoonmaak (investeringskosten in hardware). Sociaal beheer betreft de organisatie van activiteiten en de inzet van professionals (investeringskosten in soft- en orgware).

We gaan ervan uit dat een gedetailleerde doorrekening van investeringskosten door de gemeente zelf ter hand wordt genomen, op basis waarvan straks een goede afweging gemaakt kan worden welk scenario het beste past bij de groeiambities en het budget van de gemeente.

De scenario's zijn qua schrijfstijl positief geformuleerd. Er wordt immers uitgegaan van ambities. Investeren in een bepaald scenario betekent het maken van bepaalde keuzes. Per scenario beschrijven we welke positieve dan wel negatieve gevolgen verwacht mogen worden. Dit wordt met behulp van smileys aangegeven:

☺ = Positief

☹ = Neutraal

☹ = Negatief

5.2 Scenario's openbare sport- en speelruimte Almere rond 2015

In deze paragraaf zijn de vier scenario's verder uitgewerkt. Per scenario volgt een korte intro om de ambitie waarop het scenario is ontwikkeld te schetsen. Vervolgens wordt in verhaalvorm het scenario beschreven. Hierop volgt een toelichting van de gevolgen van het scenario.

⁴ Te denken valt aan acute probleemsituaties rondom de openbare sport- en speelruimte, met bijvoorbeeld doelgroepen of in bepaalde wijken, die primair vanuit andere beleidsdiensten en vanuit andere middelen flexibel kunnen worden opgelost.

5.2.1 Scenario: Iedereen doet mee!

Intro

Bij het scenario 'Iedereen doet mee!' wordt uitgegaan van de ambitie om openbare sport- en speelvoorzieningen in te zetten om sociale integratie tussen verschillende bevolkingsgroepen in Almere te stimuleren. De sport- en speelvoorziening als ultieme ontmoetingsplek in wijken en buurten. De voorzieningen bieden voor ieder wat wils, voor jong en oud, voor autochtoon en allochtoon, voor rijk en arm, voor gehandicapt en gezond. Doel is door middel van gerichte ontwikkeling van op wijken en buurten afgestemde openbare sport- en speelvoorzieningen sociale binding tussen inwoners tot stand te brengen. Deze ambitie komt niet zomaar uit de lucht vallen. Al sinds 2006 zet de gemeente zich in voor een sociaal Almere. Het scenario bouwt voort op de doelen die destijds in het coalitieprogramma zijn vastgelegd. "Niemand aan de zijlijn", "voorzieningen die passen bij de omvang van de stad", "het belonen van actieve burgers" waren kreten uit het programma die in 2015 geen loze woorden blijken te zijn.

Verhaallijn

Almere is rond 2015 uitgegroeid tot een 'echte' stad. Voor nieuwe en oude Almeerders is het er goed leven; een prima voorzieningenniveau, betaalbare woningen, leuk winkelen en nog voldoende leefruimte. Zoals in iedere grote stad, heeft Almere de laatste jaren helaas ook te maken (gehad) met wijken waar veel risicogezinnen wonen en waar bijvoorbeeld onderwijsachterstanden zijn of wijken waar de verkleuring sneller optrad dan in andere wijken. Gelukkig heeft de gemeente een aantal jaren geleden een beleid ingezet waarmee achterstanden actief worden bestreden of voorkomen en waarmee is ingezet op het stimuleren van sociale

binding tussen inwoners. Almere kenmerkte zich rond 2008 als een jonge snelgroeiende stad met veel nieuwkomers. Het ontwikkelen van een gevoel van verbondenheid met de eigen stad moest bij die groep nog tot stand komen. Bij de geboren Almeerders (destijds 20 tot 30 jaar oud) was dat gevoel van trots wel min of meer ontwikkeld. Vooral de aanwezigheid van vrijetijdsvoorzieningen was van belang om de identiteit van de stad vorm te geven. Men was van mening dat Almere een kwalitatief hoogwaardige en redelijk complete sportinfrastructuur had, met sterke sportverenigingen en aansprekende evenementen. Echter op het niveau van de wijk werden er op voorzieningenniveau knelpunten geconstateerd. Het ontbrak in veel wijken nog aan laagdrempelige voorzieningen en plekken waar gesport én gespeeld kon worden. Aan plekken waar jongeren hun vrije tijd konden doorbrengen en buurtgenoten elkaar op een natuurlijke manier konden ontmoeten. Gesterkt door resultaten van verschillende onderzoeken, ging men ervan uit dat openbare sport- en speelvoorzieningen ideale ontmoetingsplekken zouden zijn, mits volgens de juiste randvoorwaarden opgezet. Het ontwikkelen van dergelijke plekken in wijken en buurten zou de beleidslijn voor de daaropvolgende jaren zijn. Rond 2015 kunnen de bewoners van verschillende wijken daar al de vruchten van plukken. Het heeft allereerst opgeleverd dat de gemeente Almere bij de spreiding van voorzieningen over de stad rekening houdt met veranderingen in de bevolkingssamenstelling in wijken en buurten en diensgevolge met veranderingen in behoeften van inwoners aan sport- en speelvoorzieningen in de wijk. Dit betekent dat in wijken waar bijvoorbeeld kleine kinderen groot zijn geworden, de desbetreffende speeltoestellen kunnen worden verplaatst naar wijken waar juist een verjonging heeft plaatsgevonden. Almere heeft bij aanvang van de uitvoering van het beleid destijds een goede inventarisatie gemaakt van aanwezige ‘plekken’ en bijbehorende sport- en speltoestellen en volgt de ontwikkeling van de wijken nauwgezet. Dit houdt in dat bij veranderde behoeften de speelplekken niet alleen worden weggehaald, maar ook wordt bekeken in hoeverre ingespeeld kan worden op andere sport- en speelbehoeften van inwoners, zodat de leefomgeving blijft afgestemd op de bewoners. Er is niet alleen bereikt dat inwoners op korte afstand een fijne plek hebben om te sporten en te spelen en waar buurtgenoten van alle leeftijden elkaar kunnen ontmoeten. Ook zijn in die wijken waar sociale problemen zich ophoopen (lage sociale betrokkenheid, veel achterstanden) speciale sport- en speelvoorzieningen ontwikkeld die tot doel hebben inwoners die aan de zijlijn (dreigen te) raken (kinderen met onderwijsachterstanden, overlastgevende jeugdigen, allochtone meisjes en vrouwen die weinig bewegen, etc.) bij de samenleving te betrekken. Dit betekent dat niet alleen is ingezet op de hardware, dat wil zeggen een fysiek aantrekkelijke sport- en speelplek die op zichzelf al gevoelens van trots bij wijkbewoners opwekt. Om moeilijk bereikbare mensen te betrekken, ontmoeting tussen culturen te bevorderen is alleen investeren in hardware onvoldoende. Dan is het juist nodig om een goed team van ‘wijkprofessionals’ rondom het plein te betrekken. Mensen die de doelgroep kennen, ze weten te bereiken en ook actief samenwerken om achterstanden te bestrijden. Almere is erin geslaagd om per stadsdeel gerichte wijkteams te vormen, waaraan onder andere jongerenwerkers, wijkagenten, pleinbeheerders, leerkrachten, het sociaal- en cultureel werk, samenwerken. Kleinschaligheid, dicht in de buurt, bekende gezichten, benutting van bestaande bekende plekken (schoolplein, buurthuis, brede school) zijn hierbij sleutelwoorden. Het is niet altijd nodig gebleken om overal nieuwe speelvoorzieningen aan te leggen, zoals op een aantal centrale plekken in de stad wel is gebeurd. Juist duogebruik van voorzieningen of verbetering van bestaande plekken, met gerichte investeringen in de programmering van activiteiten is succesvol gebleken. Natuurlijk heeft de stad ook de zogenaamde playgrounds nodig, grotere plekken waar zowel gesport als gespeeld kan worden. Waar bijvoorbeeld teams uit buurten zich op afspraak sportief kunnen meten met andere

buurtteams. Want ook dat is wat de samenhang in Almere bevordert: een speciaal mobiel sport- en spelteam, gestuurd vanuit de gemeente, stimuleert het organiseren van sportieve ontmoetingen tussen inwoners onderling. Dit kan in allerlei takken van sport; pannavoetbal, pleintjesbasketbal, dancewedstrijden voor meiden. Soms komt het initiatief van het mobiele team, soms van burgers zelf. Wat betreft de voorzieningen heeft de gemeente het accent iets meer op spelen gelegd (inrichten van speeltuinen en sociale begeleiding door speeltuinwerkers) dan op sporten. Ontmoeting tussen jongeren vanaf een jaar of 15 vindt niet alleen op sportieve gronden plaats, maar kan juist ook tot stand komen via zogenaamde jongerenontmoetingsplekken en activiteiten in jongerencentra. Al met al kunnen we in 2015 terugkijken op een geslaagde beleidslijn, waarbij de gemeentelijke diensten die een rol spelen bij aanleg, onderhoud en beheer van sport- en speelvoorzieningen goed samenwerken, waarbij via inspraakprocedures voorzieningen zijn afgestemd op behoeften van doelgroepen en waarbij door de inzet van de vele professionals de kansen op sociale ontmoeting op de sport- en speelplekken enorm zijn verbeterd. Een sociaal Almere, waar de coalitie in 2006 voor stond, is zeker in 2015 rondom de pleintjes bereikt.

Gevolgen voor het gebruik

- ☺ Gericht op alle Almeerders (jong en oud, man/jongen en vrouw/meisje, allochtoon en autochtoon, gehandicapt en gezond). Inclusief scenario gericht op participatie.
- ☺ Als basis wordt geïnvesteerd in voldoende voorzieningen ' dicht bij huis ' afgestemd op behoeften van inwoners en een beperkt aantal grote voorzieningen op centrale plaatsen in de stad (ieder stadsdeel 1), waarin sport en spel zijn gecombineerd. Zowel kleine kinderen als jongeren worden bereikt.
- ☺ Investerings in voorzieningen waar verschillende doelgroepen tegelijkertijd gebruik van kunnen maken (grootschaliger) en voorzieningen die afzonderlijk verschillende doelgroepen trekken (kleine speelplekken voor de kleintjes en grotere voor de grote kinderen) maakt gebruik door verschillende doelgroepen mogelijk.
- ☺ Grote speelplekken geven meer anonimiteit aan gebruikers.
- ☺ Mogelijkheden voor ontdekking en ontwikkeling van talent.
- ☺ Investerings worden intensiever gebruikt.
- ☺ De focus ligt minder op sportpleintjes, doelgroep vanaf 15 jaar.
- ☺ Het aantal speelplekken wordt minder (kwantiteit), de afmetingen van de speelplekken wordt groter.

Maatschappelijke gevolgen

- ☺ Gericht op bereiken van participatie en sociale betrokkenheid van inwoners van Almere: iedereen kan meedoen. Sociale interactie wordt bevorderd. Almeerders voelen zich thuis.
- ☺ Ook aandacht voor inwoners aan de zijlijn. Activiteiten op pleintjes dragen bij aan verminderen sociale achterstanden.
- ☺ Betrokkenheid van burgers bij toezicht (sociaal beheer) op pleintjes wordt bevorderd.
- ☺ Gerichte inzet van wijkteams en activiteiten op pleintjes kan overlast door specifieke groepen inwoners verminderen, te denken valt aan probleemjongeren.
- ☺ Leefklimaat buurten neemt toe, burgers zijn trots op hun wijk.

Gevolgen voor de gezondheid

- ☺ Burgers komen hun huis uit, maken gebruik van voorzieningen, gaan (meer) bewegen. Buiten spelen en sporten draagt bij aan het bereiken van de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB) van verschillende doelgroepen.

Investerings in hardware

Uitgangspunten:

- Flexibel systeem waarmee ingespeeld kan worden op behoeften en sociale problemen in wijken.
- Als basis investeren in voldoende voorzieningen ‘ dicht bij huis ’ afgestemd op behoeften van inwoners en een beperkt aantal grootschalige sport- en speelvoorzieningen op centrale plaatsen in de stad (ieder stadsdeel 1), waarin sport en spel zijn gecombineerd.
- Investeren in voorzieningen waar verschillende doelgroepen tegelijkertijd gebruik van kunnen maken (grootschaliger) en voorzieningen die afzonderlijk verschillende doelgroepen trekken (kleine speelplekken voor de kleintjes en grotere voor de grote kinderen). Voorzieningen voorzien van bankjes, tafels, prullenbakken, fietsenrekken, eventueel een waterplaats en voldoende groen.
- ☺ Investerings worden intensiever gebruikt.
- ☹ Modulaire systemen die te rouleren zijn, zijn tot nu toe beperkt beschikbaar.

Eenmalig = aanleg voorzieningen:

- 👉 Inventarisatie van alle bestaande openbare sport- en speelvoorzieningen en bijbehorende spelelementen. Inventarisatie van behoeften aan openbare sport- en speelvoorzieningen bij burgers. Overzicht van over- dan wel ondercapaciteit. Blijvend volgen van de demografische ontwikkelingen en veranderende behoeften van burgers.
- 👉 Aanleg grootschalige sport- en speelvoorzieningen op wijk/stadsdeelniveau (1 per stadsdeel).
- 👉 Reorganiseren en vernieuwen bestaande voorzieningen, afstemmen op behoeften inwoners.

Structureel = technisch beheer

- 👉 Budget voor verplaatsen, rouleren, verbeteren, vernieuwen van toestellen en voorzieningen op basis van behoeften inwoners.
- 👉 Budget voor onderhoud, schoonmaak en reparaties.

Investerings in software en orgware

Uitgangspunten:

- Flexibele inzet van middelen om in probleemwijken extra activiteiten op te starten op pleintjes.
- Financiering wellicht mogelijk vanuit bestaande middelen van andere beleidsdiensten (denk aan stimuleringsregelingen als de Impuls combinatiefuncties brede school en sport).
- Binnen de gemeente werken verschillende diensten in een beleidstaakoverstijgend team met elkaar samen om het beleid ten uitvoer te brengen.

Structureel = sociaal beheer

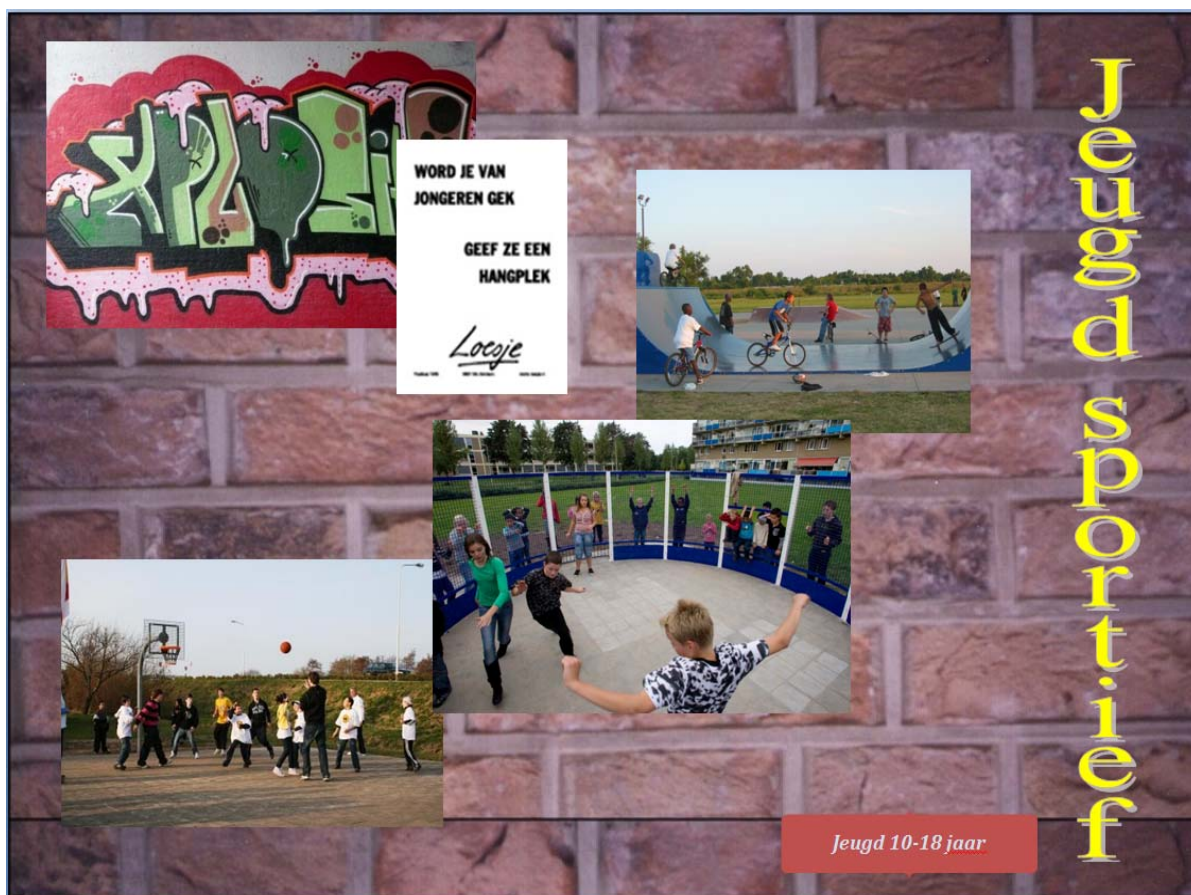
- 👉 In ieder stadsdeel oprichten van wijkteams met professionals, die vanuit bestaande en eventueel nieuwe middelen gericht kunnen werken aan het opsporen van achterstanden en het opzetten van activiteiten om achterstanden te bestrijden, doelgroepen te bereiken, sociale samenhang te creëren.

- 👤 Zorgen voor een vorm van sociaal beheer op pleintjes. Op kleinere pleintjes kan dit een buurtbewoner zijn die in oogje in het zeil houdt en gestimuleerd wordt door het wijkteam. Op grotere plekken aanstellen van een beheerder die dagelijks toezicht houdt en activiteiten organiseert. Deze beheerder maakt deel uit van het wijkteam.
- 👤 Samenwerken met brede scholen en gebruik maken van schoolpleinen. Ook buurt- en clubhuizen benutten voor het opzetten van activiteiten zoals huiswerkbegeleiding, taallessen, opvoedingsondersteuning, etc.
- 👤 Speciaal voor meiden en allochtone vrouwen gerichte activiteiten, in samenspraak met de doelgroep, opzetten (rekening houdend met culturele en religieuze achtergronden en principes).
- 👤 Het in stand houden of vernieuwen van de openbare sport- en speelvoorzieningen vindt plaats volgens inspraakprocedures. Inspraakprocedures organiseren vanuit gemeente of wijkteam.

5.2.2 Scenario: Jeugd sportief!

Intro

Bij het scenario 'Jeugd sportief!' is de ambitie nagestreefd om jongeren actief bij de samenleving te betrekken en jongeren aan te zetten tot een meer actieve leefstijl. Het scenario is specifiek gericht op de doelgroep jongeren tussen 10 en 18 jaar. Almere is stad met een relatief jonge bevolking. Dat wil zeggen dat van echte ontgroening nog geen sprake is, ook in de toekomst zal het aantal jongeren procentueel niet afnemen. Jongeren vormen dan ook een belangrijke groep inwoners van de stad Almere en hebben uiteraard specifieke behoeften. Veel grote steden hebben te kampen met problemen rond specifieke groepen jongeren. Vaak zijn het jongeren in achterstandswijken, met lage kansen op de arbeidsmarkt, een laag opleidingsniveau, een slechte thuissituatie. Het is voor deze jongeren soms lastig op het rechte spoor te blijven. Het bieden van goede voorzieningen, een vertrouwd gezicht in de wijk, een sociaal vangnet zorgen er soms voor dat zij weer perspectief zien in een betere toekomst. Niet alleen voor deze jongeren is het van belang dat er voldoende sport- en speelgelegenheden in de wijk zijn. Ook de grote groep waarmee het wel goed gaat is de moeite waard om in te investeren. Bij dit scenario is actief ingezet op het ontwikkelen van sport- en spelfaciliteiten van jongeren van 10 tot 18 jaar, zodat zij zich sportief kunnen ontwikkelen, gezonde en fitte Almeerders zijn en hun vrijetijd op een zinvolle manier besteden.

Verhaallijn

Anno 2015 is Almere flink gegroeid en zal nog flink blijven groeien zo is de verwachting. Bang voor ontgroening hoeft Almere nog niet te zijn. Anders dan in andere steden is dat hier nog nauwelijks aan de orde. Het percentage jongeren tot 24 jaar is in 2015 nog nagenoeg gelijk aan dat van een aantal jaren terug. In absolute aantallen is het aantal kinderen en jongeren tot en met 24 jaar echter wel toegenomen. Deze absolute toename heeft zich vooral voorgedaan bij de nieuwere stadsdelen en stadsdelen die nog in ontwikkeling zijn. Reden genoeg voor de Almeerse gemeenteraad om een aantal jaren geleden in te stemmen met een openbaar sport- en speelbeleid dat specifiek is gericht op jongeren van 10 tot 18 jaar. Toen is afgesproken dat voor kinderen tot 10 jaar sowieso de basisvoorzieningen in orde moeten zijn. Maar voor de groep daarboven, eind basisschool tot middelbare school, “is vaak onvoldoende te doen”, zo werd uit de mond van jongeren zelf opgetekend. Jongeren uit die leeftijdsgroep hebben te weinig aan een kleine basisvoorziening in de wijk. Dat wordt saai. Zij hebben meer ruimte nodig om zich te bewegen, ze zijn mobieler en kunnen zich in het verkeer zelfstandig voortbewegen. Jongeren van die leeftijd vinden samenzijn belangrijk en dat hoeft niet altijd met sport samen te hangen. Zij hebben ook behoefte aan een (droge) plek om samen te kletsen, zonder dat ze worden weggestuurd door verontruste buurtbewoners. Jongeren willen ook niet altijd onder toezicht staan, maar zich vrij kunnen bewegen. Kortom vele wensen en vaak werd deze doelgroep in beleid over het hoofd gezien. Een moeilijkheid bij deze doelgroep is dat de interesse in sport niet altijd vanzelfsprekend is. Op jonge leeftijd hebben kinderen een automatische drang om te bewegen en hebben ouders nog veel invloed. Het overgrote deel van kinderen in de basisschoolleeftijd is lid van een sportvereniging. Zodra kinderen echter de overstap maken naar het voortgezet onderwijs komen ook langzamerhand andere interesses, gedachten of bezigheden

op, zoals verliefdheid, een bijbaantje, andere hobby's, etc. Bij sommige jongeren zal sportdeelname actief gestimuleerd moeten worden. En daar heeft Almere de afgelopen jaren actief op ingezet. Omdat Almere al over een relatief sterke sportinfrastructuur beschikte, is besloten gebruik te maken van die sterkte. Er is samenwerking gezocht met sportverenigingen bij het bereiken van jongeren. Sportverenigingen bieden op hun eigen terrein specifieke activiteiten die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren. 'Sport is fun' is daarbij de stelregel. Als jongeren eenmaal zijn verleid om mee te doen aan deze activiteiten, kunnen zij geleidelijk aan het verenigingsleven worden 'ingezogen'. Onderdeel van het beleid is dat op een aantal centrale plekken in de stad (in ieder stadsdeel 1) hoogwaardige sport- en speelvoorzieningen zijn ontwikkeld. Daar gaan jongerenwerkers, sportbuurtwerkers en kader van sportverenigingen actief met jongeren aan de slag. Sportverenigingen hebben extra ondersteuning gekregen vanuit de gemeente, zodat zij daadwerkelijk in staat zijn om extra kader ter beschikking te stellen op de pleinen. Van daaruit organiseren zijn speciale competities in bijvoorbeeld pleintjesbasketbal, pannavoetbal, skaten, atletiek. Jongeren wordt de keuze gelaten, of ze maken op de playground gebruik van het wekelijkse aanbod, of ze worden lid van de sportvereniging en gaan in regulier verband verder met hun sportbeoefening. Doel van alle inzet is jongeren over de streep te trekken in beweging te komen. Voor diegenen die er meer in zien, is er de mogelijkheid om deel te nemen aan speciale trainingen of wedstrijden en hun talenten verder te ontwikkelen. Niet alleen op de playgrounds krijgen jongeren de gelegenheid actief te zijn, ook worden bestaande sportaccommodaties in de wijken beter benut. Vooral in de wintermaanden is dit zeer effectief en worden trainingen binnen voortgezet. Omdat er altijd een groep jongeren zal zijn die andere interesses heeft, maar wel een plek nodig heeft om elkaar te ontmoeten, zal ook op deze playgrounds ruimte voor hen zijn (bankjes, droge plek, etc.). Sociaal beheer op de playgrounds moet ervoor zorgen dat ook groepen jongeren die aan de zijlijn staan, bij het proces worden betrokken. Hiervoor wordt intensief samengewerkt met jeugd- en jongerenwerk, wijkagenten, ed. Almere is er tevens in geslaagd om rolmodellen, topatleten uit Almere, in te zetten om groepen jongeren te bereiken. Ook is bij de inrichting van sport- en speelplekken rekening gehouden met de interesse van jongeren in technologische ontwikkelingen, gaming en virtueel samenzijn met vrienden. In iedere wijk is een speciale website ontwikkeld, waar het aanbod wordt gepubliceerd. De website biedt echter ook mogelijkheden om online afspraken te maken om buiten te sporten. Van hieruit worden tevens toernooien opgezet, door jongeren zelf of door wijkprofessionals. Op enkele centrale plekken in de stad is geëxperimenteerd met het integreren van game-elementen. Na een eerste evaluatie blijkt dit bij jongeren goed aan te slaan. Almere heeft er goed aan gedaan zich te focussen op deze leeftijdsgroep. Het beleid werpt zijn vruchten af, zo blijkt uit de jaarlijkse monitor naar het sport- en speelgedrag van Almeerse kinderen en jongeren.

Gevolgen voor het gebruik

- ☺ Doelgroep jongeren tussen 10 tot 18 jaar wordt intensief aangesproken. Toename gebruik/deelname onder deze doelgroep.
- ☺ Mogelijkheden voor talentontwikkeling.
- ☺ Accent op sport en minder op andere vormen van vrijetijdsbesteding van jongeren.
- ☺ Pas op voor verschuiving van aandacht uitsluitend naar probleemjongeren.
- ☺ Pas op voor organiseren van teveel toezicht op jongeren, houdt ruimte voor vrijheid van tijdsbesteding door jongeren.
- ☺ Jonge kinderen en ouderen krijgen geen specifieke aandacht. Spelen blijft voor de jonge kinderen wel toegankelijk in de buurt met de basisvoorzieningen.

- ☹ Mogelijk worden jongeren die al sportief zijn door dit scenario aangesproken en minder de in-actieve jeugd.

Maatschappelijke gevolgen

- ☺ Aandacht voor probleemjongeren, mogelijkheden deze groep op het spoor te krijgen. Kan bijdragen aan verminderen van overlast door deze groep.
- ☺ Mogelijkheden om door middel van sport te werken aan karaktervorming.
- ☺ Mogelijkheden om jongeren in te zetten voor stages, leerwerktrajecten e.d. op pleintjes.
- ☺ Samenwerking tussen maatschappelijke organisaties (doelgroep jongeren) wordt versterkt.
- ☹ Het creëren van speciale ontmoetingsplekken voor jongeren kan ook gevoelens van overlast bij andere inwoners opleveren.
- ☹ Gevoelens van ontevredenheid van andere burgers kan op de loer liggen. Budget gaat naar jongeren, er wordt niet geïnvesteerd in andere doelgroepen (ouderen, allochtonen, etc.).

Gevolgen voor de gezondheid

- ☺ Jongeren worden gestimuleerd tot een actieve leefstijl. Dit draagt bij aan een betere gezondheid en lichaamsconditie.
- ☹ Jonge kinderen en ouderen worden niet in het beleid betrokken. De bestaande basisvoorzieningen moeten voldoende uitdagen tot buitenspelen en bewegen.

Investerings in hardware

Uitgangspunten:

- Voor kinderen tot 10 jaar investeren in basisvoorzieningen ‘ dicht bij huis’ (zie randvoorwaarden alle scenario’s).
- De fysieke uitstraling is van groot belang. De plek moet ‘ogen’, gevoelens van trots oproepen.
- De voorziening is multifunctioneel en biedt zowel voor jongens als meiden gelegenheid tot sport en spel.
- Er zijn voldoende bankjes, fietsenrekken, prullenbakken. Er is een waterplaats.
- Op de grootschalige voorzieningen staat een binnenaccommodatie waar groepen zich kunnen omkleden, gebruik kunnen maken van het toilet, jongeren sport- en spelmateriaal kunnen lenen, iets kunnen drinken (kantine). Voor koud en nat weer is er ook een binnenzaal, waar desgewenst specifieke sport- en spelactiviteiten mogelijk zijn.
- ☺ Geringe reorganisatie bestaande speelvoorzieningen.

Eenmalig = aanleg voorzieningen:

- 👷 Voor jongeren tussen 10 en 18 jaar investeren in een aantal centraal gelegen hoogwaardige sport- en speelvoorzieningen (1 per stadsdeel). Zie uitgangspunten.

Structureel = technisch beheer:

- 👷 Openbaar stellen van sportaccommodaties (regelen aansprakelijkheid, verhoging kosten).
- 👷 Budget voor verbetering, vernieuwing van bestaande voorzieningen.
- 👷 Budget voor onderhoud, schoonmaak en reparatie van voorzieningen.

Investerings in software en orgware

Uitgangspunten:

- Financiering wellicht mogelijk vanuit bestaande middelen van andere beleidsdiensten (denk aan stimuleringsregelingen als de Impuls combinatiefuncties brede school en sport en aan investeringen vanuit het huidige sportbeleid en de herijking van het jeugdbeleid van Almere).

Structureel = sociaal beheer

- Begeleiding van sportieve activiteiten op de pleinen.
- Extra structurele uitgaven zijn nodig voor toezichthouders (tegengaan vernieling)
- Samenwerking met scholen, jeugd- en jongerenwerk, sportverenigingen, sportbuurtwerkers moet worden opgezet.
- Opzetten 'jongerenteams'. In speciale 'jongerenteams' worden activiteitenprogramma's opgezet, met als doel enerzijds om probleemjongeren perspectief te bieden door middel van sport en spel en anderzijds om jongeren te stimuleren tot een actieve leefstijl.
- Voor meiden worden speciale activiteiten georganiseerd in samenspraak met de doelgroep en op plekken waar zij zich prettig voelen. Voor die meiden die dat willen wordt deelname aan het reguliere programma uiteraard gestimuleerd. Jongeren krijgen stages aangeboden bij de playground en kunnen eventueel ook klusjes opknappen voor een kleine vergoeding.
- Per playground is een jongerenraad in het leven geroepen, die de taak heeft om andere jongeren te stimuleren om met respect om te gaan met de playground of om mee te helpen bij het organiseren van activiteiten.

5.2.3 Scenario: Bewoners aan het stuur

Intro

Het scenario 'Bewoners aan het stuur' gaat uit van de ambitie dat de openbare sport- en speelvoorzieningen optimaal zijn afgestemd op de wensen van bewoners en dat bij de inrichting van bestaande en nieuwe plekken bewonersbetrokkenheid en –participatie worden vergroot. Het nieuwe beleid voor openbare sport- en speelruimte in dit scenario is gericht op alle leeftijden. Bewoners van alle leeftijden krijgen een zware stem bij de besteding van middelen ten behoeve van de aanleg, verbetering of vernieuwing van openbare sport- en speelvoorzieningen. Het scenario sluit mooi aan bij de doelen in het coalitieprogramma van 2006 tot 2010, namelijk het bereiken van gemeenschappelijke doelen samen met burgers en maatschappelijke organisaties. Omdat Almere een groeiende stad is, moeten de voorzieningen in die stad meegroeien of passen bij de omvang van de stad. Dit geldt ook voor de openbare sport- en speelvoorzieningen. De coalitie stond een gebiedsgerichte benadering voor, waarbij mensen direct invloed hebben op hun buurt of wijk. Op die lijn wordt in het scenario voortgebouwd.

Verhaallijn

Almere is anno 2015 een volwassen stad geworden. De bevolking is gegroeid en er zijn door het ingezette beleid sinds 2006 nieuwe verbindingen ontstaan tussen bewoners. Het gevoel van verbondenheid van inwoners met de eigen stad begint vaste voet aan de grond te krijgen. Grote groepen burgers met wie het goed gaat, in sociaal-economisch oogpunt, denken mee over het verbeteren van de leefbaarheid in hun buurt en dan in het bijzonder over specifieke wijkvoorzieningen zoals sport- en speelplekken. Dit proces van actief burgerschap is niet zomaar tot stand gekomen. Het is het resultaat van beleid dat sinds 2006 is ingezet met een gebiedsgerichte benadering. Dit begon met het organiseren van inspraakprocedures bij het verbeteren en vernieuwen van openbare sport- en speelgelegenheden. In wijken waar nieuwe voorzieningen gepland waren of bestaande moesten worden vervangen is de gemeente gestart met het voeren van gesprekken met groepen burgers (kinderen en jongeren, moeders, allochtone groepen, etc.) over hun wensen en behoeften. Met een goede voorbereiding en duidelijke voorlichting over de mogelijkheden en onmogelijkheden in budget en inrichting bleek deze aanpak zijn vruchten af te werpen. Burgers bleken goede gesprekspartners te zijn. Langzaam is gestimuleerd dat burgers niet meer de afwachtende derde partij zijn, maar zelf actief betrokken zijn bij de leefbaarheid van hun wijk en de gemeente pro-actief benaderen met vragen en ideeën. In de eerste jaren had dit echter ook een keerzijde, immers vooral die burgers, veelal met een redelijk tot goede sociaal-economische positie, lieten zich horen. In wijken waar burgers in een achterstandspositie verkeerden, bijvoorbeeld op het gebied van taalbeheersing, werkgelegenheid, onderwijsniveau, kreeg de gemeente veel minder respons. Om ook die

burgers voldoende kansen te bieden en hun meningen te horen werd gebruik gemaakt van ‘wijkprofessionals’ die assisteerden bij het bereiken van deze doelgroep, op scholen, in buurthuizen, in jongerencentra. Nog steeds is de personele inzet bij het benaderen van die doelgroepen wat hoger dan in de andere wijken waar burgers zelfstandiger zijn. Extra investeren in goede sport- en speelvoorzieningen in ‘probleemwijken’ kan veel opleveren. Er is minder overlast van jongeren op straat, omdat zij nu een goede plek hebben om naar toe te gaan. Gevoelens van trots vanwege de mooie voorziening in hun wijk, meer sociale interactie op de pleintjes door de inzet van activiteitenbegeleiders. Dit betekent echter niet dat zonder meer de meeste aandacht en middelen uitgaan naar die wijken waar de bewoners het minst betrokken zijn. Juist actieve participatie van burgers om hun wijk ‘op te knappen’ verdient een extra beloning. Wat heeft dit allemaal opgeleverd voor de ontwikkeling van sport- en speelvoorzieningen in de wijk? Per gebied is een budget beschikbaar gesteld voor het verbeteren of vernieuwen van sport- en speelvoorzieningen. Omdat bewoners een zware stem hebben in de besteding van het budget, uiteraard met een aantal randvoorwaarden, zijn de voorzieningen over het algemeen goed afgestemd op de lokale behoeften van verschillende doelgroepen (kinderen, jongeren, volwassenen, autochtonen en allochtone groepen). In sommige gevallen, vooral in nieuwe wijken, betekent dit dat er nieuwe voorzieningen worden aangelegd. In andere gevallen worden voorzieningen vernieuwd die door een verandering in de bevolkingssamenstelling overbodig zijn geworden of niet meer voldoen aan de behoeften. Burgers hebben de mogelijkheid om op die manier iets van zichzelf mee te geven aan de plekken. Het is gebleken dat het verantwoordelijkheidsgevoel over en de betrokkenheid bij de sport- en speelplekken daardoor is gegroeid en burgers ook bereid zijn om bij te dragen in het sociaal beheer van de pleintjes. In sommige wijken gaat het vanzelf, maar meestal worden de bewonersgroepen begeleid door een professional vanuit de gemeente. Dat is ook nodig, om behoefte van verschillende doelgroepen te kunnen vertalen in ontwerpeisen. De verschillende gemeentelijke diensten werken daarin samen, bijgestaan door een ‘wijkprofessional’ die de doelgroepen kent. Het succes van het stimuleren van buurtbetrokkenheid en burgerparticipatie bij de aanleg en inrichting van sport- en speelplekken is inmiddels goed geëvalueerd. Wat bijdraagt aan het succes is het nazorgtraject. Burgers worden niet alleen betrokken bij de startfase (verbetering, vernieuwing), maar worden ook na verloop van tijd bevraagd over hun ervaringen met de sport- en speelvoorziening. Hiermee blijft betrokkenheid niet alleen beperkt tot een inspraakprocedure, maar heeft het een duurzaam karakter.

Gevolgen voor het gebruik

- ☺ Alle doelgroepen worden bereikt, mits bij de burgerparticipatie alle belangen zijn meegewogen.
- ☺ Burgers denken zelf mee bij het inrichten van speel- en sportvoorzieningen. Dit bevordert de betrokkenheid en het gebruik.
- ☺ Geen garantie voor voldoende speelgelegenheid voor kinderen, tenzij inspraak vanuit deze groepen goed is geregeld.
- ☺ Geen garantie voor bewegingsruimte voor jeugd en jongeren, tenzij inspraak vanuit deze groepen goed is geregeld.
- ☺ Pas op dat bepaalde doelgroepen niet over het hoofd worden gezien, waardoor zij zich minder voelen aangetrokken door de gerealiseerde voorzieningen.
- ☺ Risico dat bewoners vooral toestellen willen en minder denken aan activiteiten die nuttig kunnen zijn.

Maatschappelijke gevolgen

- ☺ Actieve participatie van burgers wordt bevorderd, dit draagt bij aan sociale integratie en betrokkenheid bij de eigen leefomgeving.
- ☺ Burgers die initiatief tonen worden extra beloond. Dit stimuleert duurzame betrokkenheid bij de stad.
- ☺ Burgers die minder goed in staat zijn voor zichzelf op te komen worden gestimuleerd hun stem te laten horen.
- ☺ Burgerparticipatie stimuleert het dragen van verantwoordelijkheid over de 'eigen' pleintjes. Mensen houden in een oogje in het zeil.
- ☺ Pas op dat bepaalde doelgroepen, die zich minder roeren, over het hoofd worden gezien. Bijvoorbeeld jongeren en jonge kinderen.

Gevolgen voor de gezondheid

- ☺ Met het aanleggen van sport- en speelvoorzieningen krijgen inwoners de mogelijkheid om te bewegen.
- ☹ Het bevorderen van de gezondheid is geen doel op zich. Het scenario richt zich op burgerparticipatie.

Investerings in hardware

Uitgangspunten:

- Openbare sport- en speelvoorzieningen zijn afgestemd op de behoeften van de gebruikersgroepen.
- ☺ Bestaande voorzieningen kunnen blijven daar waar bewoners erom vragen.
- ☹ Traject van burgerparticipatie kan veel tijd en geld kosten voordat er ook maar één voorziening is aangelegd of verbeterd.

Eenmalig = aanleg voorzieningen

- 👷 Naar gelang de wensen en behoeften van bewoners worden op basis van actieve participatie nieuwe voorzieningen aangelegd.
- 👷 Per gebied een budget voor de aanleg en vernieuwing van sport- en speelvoorzieningen beschikbaar stellen.
- 👷 Gebieden definiëren en inventariseren van huidige infrastructuur.

Structureel = technisch beheer

- 👷 Per gebied een budget voor verbetering, onderhoud en schoonmaak van sport- en speelvoorzieningen beschikbaar stellen.

Investerings in software en orgware

Uitgangspunten:

- Participatie vraagt veel overleg en ondersteuning.

Structureel = sociaal beheer

- 👷 Per gebied een professional die is gespecialiseerd in inspraakprocedures aanstellen. Team uitbreiden met een (landschaps)ontwerper en een wijkprofessional die de doelgroepen kent.
- 👷 In gebieden met lage betrokkenheid inzet vergroten en actief begeleiden van inspraakavonden.
- 👷 In gebieden met actieve burgers begeleiden van eventueel zelfstandig opererende bewonersgroepen. Stimuleren dat zoveel mogelijk bewoners hun behoeften kenbaar maken.

- Nazorgtraject organiseren; evalueren van speelplekken een jaar na aanleg, verbetering, vernieuwing.
- Stimuleren van sociaal toezicht vanuit bewoners op hun 'eigen' sport- en speelplekken.
- Eventueel inzetten activiteitenbegeleiding op openbare sport- en speelvoorzieningen in wijken met achterstanden en wijken waar burgers minder betrokken zijn. Deze beheerder/begeleider kan tijdens zijn werk het contact met burgers leggen en langzaamaan werken aan actief burgerschap.

5.2.4 Scenario: Spelen in het groen

Intro

Het doel dat met het scenario 'Spelen in het groen' wordt nagestreefd is het stimuleren van avontuurlijk en natuurlijk spelen door kinderen. De doelgroep bij dit scenario zijn kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar. Dit scenario is niet zomaar gekozen. Het gaat uit van de wensen en ontwikkelingsbehoeften van kinderen in de basisschoolleeftijd. Uit onderzoek is gebleken dat zij een natuurlijke drang tot bewegen hebben en graag spelen op informele en natuurlijke terreinen, zoals grasvelden, slootjes en rommelterreinen. Dit maakt het mogelijk dat zij op een flexibele manier spelen, fantaseren en ontdekken. Jonge kinderen kunnen in natuurlijke terreinen waar losse elementen beschikbaar zijn meer controle ervaren over hun fysieke omgeving. Dit is bij jonge kinderen een belangrijk thema. De gemeente wil hier op inspelen door gebruik te maken van de mogelijkheden in de stad. Kenmerkend voor Almere is namelijk de relatief lage bevolkingsdichtheid. Bovendien is er in Almere veel groen en water aanwezig. De laatste jaren is de druk op de ruimte met de bouw van nieuwe woningen echter toegenomen. Maar met de keuze voor 'natuurlijk spelen' wil de gemeente voldoende ruimte openhouden.

Verhaallijn

Anno 2015 is Almere gegroeid, zowel in inwoneraantal, als in aantal woningen. De druk op de ruimte is toegenomen, hoewel in Almere nog steeds relatief veel groen en water aanwezig is. De begroeiing tussen de huizen en in wijken heeft een meer volwassen uitstraling gekregen. Een aantal jaren geleden heeft de gemeente Almere er bewust voor gekozen om het sport- en speelruimte beleid af te stemmen op de doelgroep 6 tot 12 jaar. Kinderen in deze leeftijd zijn nog volop in ontwikkeling en hebben voldoende speelruimte nodig om te ontdekken waar de fysieke en sociale grenzen liggen. Zij hebben behoefte aan goede basisvoorzieningen dicht in de buurt, maar spelen ook graag op avontuurlijke en natuurlijke plekken, op grasveldjes en langs slootjes. Dit bleek ook uit een aantal gesprekken met jonge kinderen en hun ouders, die in 2010 speciaal werden georganiseerd om na te gaan in hoeverre de stad Almere nog voldoet aan de speelbehoeften van jonge kinderen. In verschillende wijken is daarna met een groepje kinderen, onder begeleiding van leerkrachten van basisscholen, een speurtocht door de wijk gehouden. Het doel was zoveel mogelijk informele speelplekken aan te wijzen en daarbij op kaartjes aan te geven welke plekken de kinderen geschikt vonden om te spelen en welke plekken eventueel afvielen of 'opgeknapt' moesten worden. Met behulp van foto's werd later op een plattegrond per wijk een 'lint' aangebracht waarlangs deze informele speelplekken gelegen waren. Kinderen bleken uitstekend in staat om aan te geven wat als veilig of onveilig ervaren werd, wat saai of avontuurlijk was. Deze exercitie, waarbij de stad door de ogen van kinderen werd beleefd, leverde veel aanknopingspunten voor het ontwikkelen van een beleid gericht op het stimuleren van avontuurlijk en natuurlijk spelen. Deze werden later voorgelegd aan de ouders, die vooral oog hadden voor aspecten van veiligheid (verkeer, ongevallen, sociaal). Op basis van deze informatie zijn bestaande plekken in de wijk verbeterd en nieuwe plekken voor spelen toegankelijk gemaakt. Dit betekende overigens niet dat de bestaande sport- en speelplekken in

de wijk als overbodig werden bestempeld. Kinderen en hun ouders vinden het nog steeds prettig als er dicht bij huis gespeeld kan worden. Soms was het nodig om extra elementen toe te voegen, speciaal toegespitst op hun wensen. Soms werden extra groenvoorzieningen getroffen, zodat de speelplek een groener uiterlijk kreeg. Naar informele speelplekken, verder van huis, zoals slootjes, grasvelden, stukken bos, zijn veilige toegangsroutes voor kinderen gecreëerd. Op andere plekken is op gezette tijden een toezichthouder aanwezig die kinderen begeleidt bij het avontuurlijk spelen. Deze plekken hebben extra voorzieningen gekregen, bijvoorbeeld een timmerplaats. Op een aantal centrale plekken in de stad zijn grootschalige voorzieningen voor avontuurlijk spelen ingericht met behulp van spelelementen. Daar is begeleiding bij aanwezig en kunnen ouders vanaf een bankje hun kinderen gadeslaan. Vanuit basisscholen is een speciaal lesprogramma over de natuur opgestart, waarbij leerkrachten zo nu en dan kinderen mee de wijk innemen. Per stadsdeel worden iedere maand door een groep vrijwilligers natuurspeeldagen georganiseerd. Kinderen kunnen zich voor een klein bedrag aanmelden en ervaren op die middag hoe het is om in de wijk gebruik te maken van informele speelplekken. Het spelen in Almere is anno 2015 daarmee een stuk avontuurlijker geworden.

Gevolgen voor het gebruik

- ☺ Accent op de kinderen van 6 – 12 jaar.
- ☺ Spelen wordt weer ‘één’ met de buurt.
- ☺ Voor de jongere doelgroep (0 – 6 jr) worden geen specifieke voorzieningen getroffen. Vereist dus ofwel toezicht dan wel voldoende kleinschalige veilige ruimte in de directe woonomgeving (zie randvoorwaarden alle scenario’s).
- ☹ Kinderen vanaf 12 jaar wordt beperkt aangesproken door natuurvoorzieningen. Wel zullen zij de woonomgeving gebruiken.

Maatschappelijke gevolgen

- ☺ Bewegen en buiten spelen legt een natuurlijke basis voor het samenspelen.
- ☹ Minder sociale contacten tussen bewoners en kinderen.
- ☹ Overlast kan overal ontstaan en wordt mogelijk nergens getolereerd.

Gevolgen voor de gezondheid

- ☺ Kinderen leren beter hun eigen vaardigheden kennen en maken kennis met de natuur. Speelruimte kan uitdagender worden.
- ☹ Voor jongeren vanaf 12 jaar geen specifieke voorzieningen getroffen. Zij zijn voor hun beweging aangewezen op bestaande voorzieningen.

Investerings in hardware

Uitgangspunten:

- Informele plekken openhouden. Rekening houden met de 3 procent richtlijn. Nagaan op welke wijze deze plekken veilige speelplekken kunnen zijn.
- Op plaatsen waar kinderen behoefte hebben aan extra spelelementen die avontuurlijk spelen stimuleren investeren in die elementen (bestaande plekken aanpakken).
- Informele plekken moeten fysiek veilig zijn en blijven.
- Aandacht voor kennismaking met de natuur vraagt voldoende ruimte.
- ☹ Bewaakt moet worden dat de openbare ruimte niet opgaat aan voorzieningen die het spelen onmogelijk maken.

Eenmalig = aanleg voorzieningen

- 🛠️ Reorganisatie van de speelvoorzieningen (voorzieningen opheffen, omvormen, natuurlijke elementen toevoegen).
- 🛠️ Op een aantal centrale plekken in de stad grootschalige speelvoorzieningen realiseren (zie Jeugdland, bouwspeelplaatsen).
- 🛠️ Op informele plekken, aan randen van de wijk, sloten, e.d., eventueel extra voorzieningen creëren, waardoor kinderen gestimuleerd worden er gebruik van te maken. Werken aan verkeersveilige toegangsroutes.

Structureel = technisch beheer

- 🛠️ Budget voor onderhoud, schoonmaak en reparatie van speelplekken vrijmaken.
- 🛠️ Extra onderhoudskosten zijn eventueel noodzakelijk om veiligheid te blijven garanderen.

Investerings in software en orgware

Uitgangspunten:

- Niet alle informele plekken zijn veilig in sociaal opzicht. Daar waar de plekken voldoende uitdaging bieden tot avontuurlijk spelen, op gezette tijden sociaal beheer toevoegen.
- ☹️ Beheer en toezicht op natuurlijke en informele speelplekken wellicht lastig te organiseren.

Eenmalig

- 🛠️ Start met gesprekken met kinderen en route door de stad lopen en de stand zien door de ogen van het kind. Plattegrond maken van kansrijke plekken voor avontuurlijk en natuurlijk spelen.

Structureel = sociaal beheer

- 🛠️ Budget voor toezicht op informele en natuurlijke speelplekken vrijmaken.
- 🛠️ Budget voor begeleiding op formele natuurlijke en avontuurlijke speelplekken (speeltuinbegeleider).
- 🛠️ Betrekken van basisscholen bij het stimuleren van natuurlijk spelen en kennismaken met de natuur.
- 🛠️ Eventueel organisatie van maandelijkse natuurspeeldagen onder begeleiding.

5.3 Tot slot

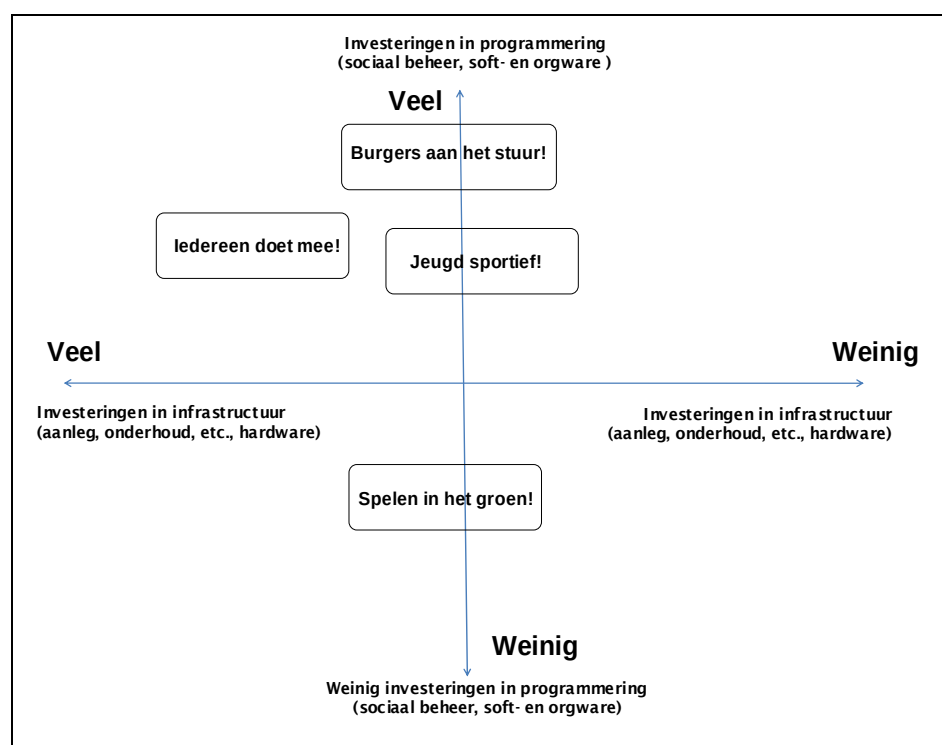
In dit hoofdstuk zijn op basis van toekomstambities vier verschillende scenario's geschetst op basis waarvan de gemeente Almere haar openbare sport- en speelruimtebeleid kan vormgeven. De scenario's bieden de mogelijkheid om met verschillende partijen in discussie te treden over de doelen die de gemeente met het nieuwe beleid wil nastreven en welke consequenties dat heeft voor de inzet van (beschikbare) middelen. De scenario's zijn in dit stadium nog vrij algemeen gehouden. Dat wil zeggen dat ze nog niet zijn toegespitst op de specifieke situatie rondom openbare sport- en speelvoorzieningen in de verschillende wijken van Almere en welke kosten (technisch- en sociaal beheer) daar op dit moment mee gemoeid zijn. Wanneer de gemeente een keuze heeft gemaakt voor een bepaalde ambitie, zoals geschetst in de vier scenario's, is het van belang het gekozen scenario meer gedetailleerd uit te werken in een zogenaamde financiële paragraaf. Afhankelijk van de beschikbare of vrij te maken middelen kan de gemeente ervoor kiezen het gehele scenario door te rekenen of uit te gaan van een bepaalde fasering. Bij de laatste optie kan het scenario als groeiscenario worden beschouwd en kunnen investeringen worden verspreid over meerdere begrotingsjaren. Het is dan zinvol om per

wijk of stadsdeel de huidige stand van zaken in kaart te brengen en aan te geven waar en op welke onderdelen op basis van het scenario investeringen gewenst zijn.

Daarbij gaat het om vragen als:

- Hoeveel nieuwe voorzieningen van welk type worden waar geplaatst?
- Welke doelgroepen worden daarmee bereikt?
- Welke bestaande voorzieningen blijven behouden en welke worden aangepast, verbeterd of verwijderd?
- Hoe willen we het technisch beheer van de voorzieningen organiseren en welke eisen stellen we aan het onderhoud van de voorzieningen?
- Op welke plekken wordt sociaal beheer toegevoegd (toezicht en programmering van activiteiten)?
- Op welke plekken kan het beste worden samengewerkt met welke maatschappelijke organisaties?
- Op welke plekken kan worden aangesloten bij initiatieven van burgers en waar moeten we actief investeren in burgerparticipatie?
- Etc.

In onderstaand diagram is globaal weergegeven op welke onderdelen de gemeente investeringen kan verwachten bij een bepaald scenario. Afhankelijk van de specifieke uitwerking van een scenario, het ambitieniveau, de lokale situatie en beschikbare middelen, worden middelen ingezet op de onderdelen hardware, software en orgware. Bij het scenario 'Bewoners aan het stuur' is het bijvoorbeeld moeilijk om vooraf in te schatten hoe groot de investeringen ten aanzien van de aanleg en het onderhoud van (nieuwe) sport- en speelvoorzieningen zijn. Dit vormt deels de uitkomst van het inspraakproces. Wel kan vooraf per wijk een vaststaand budget worden vastgesteld, op basis waarvan een begroting kan worden opgemaakt.

Wat betreft het budget doet de gemeente er goed aan om na te gaan in hoeverre kan worden aangesloten bij bestaande middelen. Wellicht is het mogelijk om aan te haken bij het sportbeleid of het jeugdbeleid en middelen te koppelen of te verschuiven. Ook doet de gemeente er goed aan om te onderzoeken in hoeverre er gebruik gemaakt kan worden van impuls gelden van de overheid. Te denken valt aan de Impuls combinatiefuncties brede school en sport.

Belangrijke randvoorwaarde voor alle scenario's en voor de uitwerking van sport- en speelruimte beleid in het algemeen, is dat de gemeente een structureel budget reserveert voor technisch beheer van de sport- en speelvoorzieningen. Dat wil zeggen voor dagelijks onderhoud, schoonmaak en reparatie. Uit het onderzoek blijkt immers dat het gebruik van een sport- en speelplek negatief wordt beïnvloed door een slechte staat van het onderhoud. Bovendien zullen naar verwachting vervangingskosten afnemen door een beter onderhoud van bestaande plekken. Sociaal beheer op sport- en speelvoorzieningen kan dezelfde rol spelen. Vuil, misbruik of vandalisme worden eerder opgemerkt, waardoor de plekken sneller weer in de oude staat zijn teruggebracht. Los van de positieve effecten op het gebruik door specifieke doelgroepen, levert structureel investeren in sociaal beheer (software en orgware) dus ook voordelen op voor het in goede staat houden van de voorzieningen.

Een belangrijke conclusie die de gemeente Almere ter harte kan nemen is dat uit het literatuuronderzoek is gebleken dat investeren in openbare sport- en speelvoorzieningen nuttig is. Verschillende doelgroepen maken gebruik van deze plekken. Buitenspelen en sporten zorgt voor gevoelens van plezier en ontspanning, maar levert ook gezondheidswinst op. Ook kunnen maatschappelijke doelen worden nagestreefd, mits aan een aantal randvoorwaarden is voldaan en de juist middelen zijn ingezet. Het rapport, inclusief de scenario's, biedt de gemeente Almere hopelijk voldoende inspiratie om voor de toekomst een ambitieus plan te ontwikkelen voor de openbare sport- en speelruimte. Niet alleen de gebruikers, de inwoners van Almere, zullen er blij mee zijn, ook de stad als geheel zal er een beter leefklimaat door krijgen.

Literatuurlijst

- Bakker, I., Vries, S. de, Boogaard, C. van den, Hirtum, W. van, Joore, J., Jongert, M. (2008). *Playground van de toekomst: succesvolle speelplekken voor basisscholieren*. TNO Kwaliteit van leven.
- Berg, A. van den (2007). *Kom je buiten spelen: een advies over onderzoek naar de invloed van natuur op de gezondheid van kinderen*. Wageningen: Alterra.
- Berg, A. van den, Koenis, R. & Berg, M.M.H.E. van den (2007). *Spelen in het groen: effecten van een bezoek aan een natuurspeeltuin op het speelgedrag, de lichamelijke activiteit, de concentratie en de stemming van kinderen*. Wageningen: Alterra.
- Cevaal, A, Romijn, D., Meulen, R. van der, Breedveld, K. (2008). *Eén jaar Cruyff Court FC Omniworld Veld*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Ferreira, I. Horst, K. van der, Wendel-Vos, W., Kremers S., Lenthe, F.J. van & Brug, J. (2006). Environmental correlates of physical activity in youth: a review and update. *Obesity reviews*, 8, 129-154.
- Frelief, M., Janssens, J., Schendel, M. van, Meulen, R. van der & Luijt, R. (2007). *Wat beweegt kinderen? Een onderzoek naar het sport- en beweeggedrag van kinderen*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Gugten, P. van der (2007). Vrijtijdsvoorziening als motor van vernieuwing. *Vrijtijdsstudies*, 25(3), 48-49.
- Gemeente Almere (2008). *Sociale Atlas van Almere: monitor van wonen, werken en vrije tijd 2008*. Almere: Gemeente Almere.
- Gemeente Rotterdam (2008). *Eindrapportage Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Geest, L.A. van der & Huisman, M. (2007). *Jeugd en vrije tijd in Almere: onderzoek naar de vrijetijdsbesteding van Almeerse kinderen en jongeren*. Almere: Gemeente Almere, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Janssens et al. (2004). *Education through sport: an overview of good practices in Europe*. Arko Sports Media: Nieuwegein.
- Karsten, L. (2007). De opwaardering van de stoep tot een middenklasse cultuurgoed. *Vrijtijdsstudies*, 25(3), 35-38.
- Karsten, L. (2003). Children's use of public space: the gendered world of the playground. *Childhood*, 10(4), 457-473.
- Karsten, L. Kuiper & Reubsat (2001). *Van de straat? De relatie jeugd en openbare ruimte verkend*, Assen: Koninklijke van Gorcum.
- Lindert, C. van, Jong, M. de & Dool, R. van den (2008). *(On)beperkt sportief: monitor sportdeelname van mensen met een handicap 2008*, Nieuwegein/ 's-Hertogenbosch: Arko Sports Media/ W.J.H. Mulier Instituut.
- Lindert, C. van & Romijn, D. (Concept). *Onderzoek gebruik en effecten van playgrounds in de gemeente Rotterdam*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Meire, Johan (2007), 'Qualitative research on children's play: a review of recent literature', p. 27-78 in Tom Jabor & Jan Van Gild (eds.), *Several Perspectives on Children's Play. Scientific Reflections for Practicioners*. Antwerpen en Apeldoorn: Garant.
- NUSO Speelruimte Nederland (2007). *Richtlijnen voor integraal toegankelijke speelvoorzieningen*. Utrecht: NUSO Speelruimte Nederland.

- Reek, M. (2008). *Gezonde wijken voor kinderen: de relatie tussen fysieke kenmerken van de woonomgeving en gezond beweeggedrag van kinderen van 10-12 jaar* (afstudeeronderzoek). Technische Universiteit Delft, faculteit Bouwkunde.
- Rossum-Vleeschouwer, H. van & Duijvestijn, P. (2008). *Achtergronddocument, Passie voor sport, Sportnota 2009-2012 Gemeente Almere*. Almere: Gemeente Almere, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Rossum-Vleeschouwer, H. van (2008). *Passie voor sport, Sportnota 2009-2012 Gemeente Almere*. Almere: Gemeente Almere, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Stegeman, H. (2007). *Effecten van sport en bewegen op school: een literatuuronderzoek naar de relatie van fysieke activiteit met de cognitieve, affectieve en sociale ontwikkeling*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Vries, S.I. de, Bakker, I. Overbeek, K. van, Boer, N.D. & Hopman-Rock, M. (2005). *Kinderen in prioriteitswijken: lichamelijke (in)activiteit en overgewicht*. Leiden: TNO Kwaliteit van Leven.
- Wonderen, R. van & Boonstra, N. (2008). *Voel je thuis op straat! Nulmeting onder kinderen, jongeren en bewoners Rotterdam Delfshaven*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Zeijl, E. (2005). Vrije tijd. In E. Zeijl, M. Crone, K. Wiefferink, S.Keuzenkamp en M. Reijneveld (Eds.) *Kinderen in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
<http://www.allesoverspelen.nl/> (website van Stichting Consument en Veiligheid en de NUSO)
- Mondelinge toelichting D. Romijn, 20 februari 2009, 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Bijlagen

Bijlage 1: Programma groepsgesprek jongeren Almere

Programma groepsgesprek

Onderwerp: “Wie maakt er gebruik van openbare sport- en speelruimte”
 Datum: 20 januari 2009
 Tijd: 16.30 – 18.00 uur
 Plaats: Almere Haven, Marktgracht 65, Openbare Scholengemeenschap De Meergronden, lokaal achtergronden
 Discussieleiders: Reinier Gemerts (jongerencentrum Trapnotov), Madeleine Frelief (Mulier Instituut), Cynthia Tonningen (Speelplan B.V.)

Blok 1: hoe ziet Almere Haven er nu uit?

- Welke sport- en speelplekken zijn er? (kaart en foto's)
- Over welke plekken tevreden?
- Goed en slecht voorbeeld?
- Hoe zien de sport- en speelplekken er uit? (foto's)
- Welke sport- en spelactiviteiten zijn er?
- Wat doe je nu in je vrije tijd?
- Wat mis je bij sport- en speelplekken die er nu zijn?
- Denken meisjes daar hetzelfde over?
- Hoe denken je vrienden daarover?
- Wie maakt er nu gebruik van welke sport- en speelplekken?
- Ga je ook wel eens naar andere wijken speciaal om ergens te sporten, te spelen?
- Kun je daarvan een goed voorbeeld noemen?

Blok 2: Sport- en speelplekken van Almere Haven in de toekomst?

- Hoe moeten ze er uit zien? (foto's)
- Waar zou het moeten liggen?
- Wat is dan de ideale plek? Hoe ziet die eruit en wat staat erin?
- Wat gebeurt daar? En hoe vaak?
- Mogen jongeren kinderen daar ook komen?
- Moeten meisjes en jongens apart sporten en spelen?
- Welke sport- en spelactiviteiten moeten er zijn?
- Wie zou er gebruik van maken en hoe vaak?
- Zoveel mogelijk ideeën op papier zetten

Bijlage 2: Resultaten groepsgebesprek jongeren Almere

Met 5 jongeren (2 meisjes en 3 jongens in de leeftijd van 13 tot 15 jaar) is op 27 januari 2009 op scholengemeenschap de Meergronden een kringgesprek gevoerd over hun ervaringen met openbare sport- en speelruimten in Almere Haven. Ook hebben zij aangegeven waar een ideale sport- of speelplek volgens hen aan moest voldoen. In deze paragraaf worden de uitkomsten van dit gesprek en de implicaties voor beleid kort besproken.

Op dit moment spelen de jongeren thuis bij vrienden, bij jongerencentrum Trapnotov, bij de trapveldjes bij de Ark en bij de Sporthal Almere-Haven. Sporthal Almere Haven wordt door de jongeren als de leukste plek aangeduid. Er is daar vaak wat te doen. Met name op dagen wanneer er activiteiten worden georganiseerd, ontmoeten de jongeren elkaar daar, of gaan daar met een groep vrienden heen. Op dit moment zijn veel speelplekken gericht op jonge kinderen. De veldjes die de jongeren voor voetbal kunnen gebruiken zijn vaak vies en liggen vol hondenpoep. In de volgende serie foto's hebben de jongeren aangegeven wat ze wel en niet mooi vinden aan sport- of speelplekken.

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Foto 5

Foto 6

Bijgaand commentaar op de foto's:

Foto 1: Dit veld is vies en ligt vol hondenpoep. Van dit veld wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

Foto 2: Leuke speelplek voor jonge kinderen, goed onderhouden.

Foto 3: Leuke speelplek voor jonge kinderen, goed onderhouden.

Foto 4: Een veld bij een school. Hier wordt regelmatig gevoetbald.

Foto 5: Een veld met aardig tafeltennistafel bij basisschool de Ark. Hier wordt zo nu en dan gebruik van gemaakt.

Foto 6: Dit is een saai basketbalveld. Van dit veld wordt nauwelijks gebruik gemaakt.

Er wordt door deze jongeren duidelijk een voorkeur gegeven aan georganiseerde activiteiten/toernooien. In principe wordt er nu iedere dag wel ergens in Almere- Haven een toernooi georganiseerd. Echter is dat voornamelijk voetbal. Volgens de jongeren zijn er in Almere Haven niet heel veel interessante sport- en speelplekken voor jongeren.

Voor de jongeren is het vrij moeilijk concreet aan te geven welke speelplekken en speeltoestellen ze graag zouden zien. Echter bij doorvragen komen de volgende wensen naar voren:

- Georganiseerde activiteiten: niet alleen voetbal maar bijvoorbeeld ook basketbal.
- Meer playgrounds: op dit moment is er een playground in Almere Stad en in Almere Buiten. Zoiets zien de jongeren ook graag in Almere Haven. Voor de jongeren is het niet een optie om naar Almere Stad of Almere Buiten te reizen om daar gebruik te maken van die playgrounds. Ze maken daar alleen gebruik van wanneer ze op bezoek zijn bij familie of vrienden.
- Voetbalkooi op steen: de voorkeur voor een voetbalkooi komt voort uit de voetbalveldjes, die nu vaak vol hondenpoep liggen.

De grootste bezwaren om gebruik te maken van openbare sport- en speelruimte is voor deze jongeren dat de plekken niet schoon zijn en er hondepoepl ligt. Ook vinden zij het belangrijk dat er georganiseerde activiteiten zijn.

Bijlage 3: Deelnemers en programma kringgesprek beleidsmedewerkers (20 januari 2009)

Deelnemers

Naam	Afdeling
Marie José Deckers	Projectbureau Stad
Klaas Dijkhuis	Gebiedsmanager Almere Stad
Hannah Ebbinge	Dienst maatschappelijke ontwikkeling
Peter Post	Dienst stadsbeheer
Erwin Zwaan	Dienst stedelijke ontwikkeling

Programma kringgesprek beleidsmedewerkers Almere

Onderwerp:	<i>“Huidige praktijk en toekomstig beleid voor openbare sport- en speelruimte”</i>
Datum:	20 januari 2009
Tijd:	13.00 – 15.00 uur
Plaats:	Almere, Stadhuis

Eindresultaat bijeenkomst

Na afloop van de bijeenkomst hebben opdrachtgever en opdrachtnemer:

- Meer inzicht gekregen in de huidige praktijk met betrekking tot de aanleg, het onderhoud, het beheer en de programmering van openbare sport- en speelruimte in Almere;
- Besproken welke criteria c.q. ontwikkelingen (factoren) in Almere aan de basis liggen voor het ontwikkelen van nieuw beleid voor openbare sport- en speelruimte in Almere;
- Ideeën uitgewisseld over de richting(en) waarin het beleid voor openbare sport- en speelruimte in Almere zich in de (nabije) toekomst kan ontwikkelen.

Route

13.00 uur	Ontvangst en kennismaking
13.10 uur	Doel bijeenkomst vaststellen
13.15 uur	<i>Blok 1: huidige praktijk beleid</i> • Kennismaking Almere: unieke kenmerken en sfeerbeeld • Waar ben je tevreden over t.a.v. het beleid? • Wat mis je? Waar ben je ontevreden over t.a.v. beleid?
13.35 uur	<i>Blok 2: toekomstscenario's</i> • Bepalen van de assen waarlangs scenario's kunnen worden ontwikkeld: - o Welke belangrijke trends en ontwikkelingen (factoren) spelen in Almere en hebben invloed op het beleid voor sport- en speelruimte? Wat heeft de meeste impact? - o Welke criteria c.q. zaken ten aanzien van het beleid voor openbare sport- en speelruimte liggen vast? • Ideeën genereren (1^e brainstorm)
14.50 uur	Voorlopige conclusies en afsluiting Eventuele vervolgacties bespreken

Bijlage 4: Achtergrond scenario-ontwikkeling

Doel van de scenario-ontwikkeling

De scenario-ontwikkeling in Almere dient een combinatie van doelen (exploratie/bewustwording en ondersteunend bij besluitvorming). Tijdens het proces van scenario-ontwikkeling werd beoogd te inventariseren welke ontwikkelingen en wensen relevant zijn voor het toekomstig beleid t.a.v. openbare sport- en speelruimte (exploratie) (brainstormbijeenkomst 20 januari 2009). De scenario's zelf moeten bijdragen aan een discussie op ambtelijk en politiek niveau over de wenselijkheid en noodzaak om meer openbare sport- en speelvoorzieningen te realiseren en welke alternatieve beleidsstrategieën de gemeente kan aanwenden bij het vormgeven van het beleid ten aanzien van openbare sport- en speelruimte. Tevens moet duidelijk zijn welke kansen en bedreigingen of gevolgen deze alternatieven mogelijk teweegbrengen (opdrachtformulier DMO/Gemeente Almere november 2008).

De aanleiding voor de wens om scenario's te ontwikkelen komt voort uit het feit dat op dit moment een integrale aanpak en afweging ontbreekt bij de investering in speelruimte in de gemeente Almere. Bovendien is het beleid verouderd. Doel is ondermeer om gemeentelijke diensten houvast te bieden bij hun optreden richting wensen van bewoners. De wens is dan ook om een aantal criteria op te stellen die een leidraad kunnen vormen bij het al dan niet inwilligen van wensen van bewoners (norm buitenruimte, aantal kinderen binnen straal van..., verhouding informele ruimte versus geplande ruimte voor sport- en speelvoorzieningen, etc.) (brainstormbijeenkomst 20 januari 2009). Het rapport waarin de scenario's zijn opgenomen, wordt aangeboden aan de betreffende wethouder in de hoop dat deze een discussie aanzwengelt over de mogelijke strategische keuzes ten aanzien van het sport- en speelruimte beleid. Dit moet ervoor zorgen dat diverse partijen zich bewust worden van het belang van een goed sport- en speelruimtebeleid en de aanleg van meer voorzieningen (exploratie) in de toekomst. Tevens draagt dit bij tot ondersteuning in de besluitvorming over de concrete invulling en uitvoering van het beleid (weerspiegeld in een nog te ontwikkelen uitvoeringsnota).

Het doel van de scenario-ontwikkeling geeft richting aan het type scenario's dat we willen ontwikkelen. In dit geval kiezen we voor het ontwikkelen van *'exploratieve strategische scenario's'*, waarbij we antwoord zoeken op de vraag: *'Wat kan er gebeuren als we op een bepaalde manier handelen?'* (Börjeson, et al, 2006). Het doel van dit type scenario's is het beschrijven van mogelijke gevolgen van strategische beslissingen, waarbij rekening wordt gehouden met mogelijke toekomstige ontwikkelingen. De gemeente Almere heeft verschillende mogelijkheden om het beleid rondom openbare sport- en speelruimte vorm te geven. De vraag is echter welke effecten hiervan uit gaan en welke we wenselijk vinden. De doelen die bereikt moeten worden met het toekomstige beleid zijn nog niet bepaald (behalve de wens om het voorzieningenaanbod uit te breiden), interne factoren (waarop de gemeente invloed kan uitoefenen) vormen een uitgangspunt en er wordt rekening gehouden met externe factoren (waarop de gemeente minder makkelijk invloed kan uitoefenen, zoals de toekomst van Almere in het algemeen).

Uitgangspunt bij de ontwikkeling van scenario's voor de situatie in Almere is dat we inzoomen op aspecten die relevant zijn voor strategieontwikkeling en besluitvorming.

Onderwerp en ruimtelijke schaal van de scenario's

De scenario's hebben betrekking op het onderwerp *'openbare sport- en speelvoorzieningen'*. Het gebied waarop de scenario's zijn gericht is de stad Almere, onderverdeeld in de verschillende stadswijken (Almere Haven, Almere Stad, Almere Poort en Pampus, Almere Hout en Almere Buiten). Voor zover mogelijk worden de verschillen tussen deze stadswijken in de scenario's meegenomen. Ze zijn ontwikkeld ten behoeve van de beleidsontwikkeling van de afdeling DMO van de gemeente Almere (afdeling DSB, Stadsbeheer, Afdeling Stedenbouw en Landschap en Gebiedsmanagement stadsdelen zijn ook belanghebbenden). Ze ondersteunen de strategievorming over dit onderwerp en er dient een bewustwordingseffect vanuit te gaan richting politiek.

Tijdsperiode van de scenario's

We stellen voor korte termijn scenario's te ontwikkelen, voor een periode van maximaal 10 jaar. Voor het beschrijven van een toekomstbeeld van Almere, nemen we de beschreven ontwikkelingen in de Sociale Atlas van Almere 2008 als uitgangspunt. De Sociale Atlas neemt 2015 als ijkpunt voor toekomstige ontwikkelingen en wij willen hierbij aansluiten. Voor 2030 wordt wel een schaalsprong verwacht (verdubbeling aantal inwoners), maar heel precies zijn de ontwikkelingen nog niet beschreven. Bovendien moet het beleid ten aanzien van openbare sport- en speelvoorzieningen op korte termijn worden vormgegeven en uitgewerkt. Het huidige beleid is verouderd. Dit betekent dat al voor de komende jaren veranderingen nodig zijn.

De titel van de scenario's luidt dan ook als volgt: *'Strategische scenario's openbare sport- en speelruimte 2015'*. De afzonderlijke varianten krijgen een passende titel toebedeeld.

Ontwerp scenario's en gebruik data

We hebben bij de scenario-ontwikkeling dan ook te maken met zekere en onzekere factoren. Dit heeft te maken met de data die we als basis moeten gebruiken voor de scenario-ontwikkeling. De input voor de scenario's komt voort uit een combinatie van kwalitatieve data (brainstormsessie beleidsmensen, groepsgesprek jongeren, gesprekken opdrachtgever) en kwantitatieve data (deskresearch, sociale atlas). Bij het ontwikkelen van scenario's voor het sport- en speelruimtebeleid van Almere kunnen we maar voor een deel terugvallen op kwantitatieve data (Sociale Atlas en algemene conclusies uit landelijk onderzoek). We gaan ervan uit dat de ontwikkelingen tot 2015 die in de Sociale Atlas zijn geschetst betrouwbaar zijn (zekere factoren), maar dat de ontwikkelingen die zijn verwacht voor 2030 nog een onzekere status hebben. Het succes of falen van een bepaald gevoerd beleid hangt af van de doelgroepen waarop het beleid doorwerkt. Hoe deze doelgroepen (specifieke groepen inwoners van Almere) op interventies (verschillende strategieën t.a.v. sport- en speelruimte) reageren is niet met zekerheid vast te stellen. We hebben hier te maken met waarden, gevoelens en gedragingen van mensen en informatie die daarop betrekking heeft kan dikwijls moeilijk kwantificeerbaar gemaakt worden. We kunnen op basis van de resultaten van landelijke onderzoeken (zie hoofdstuk deskresearch) wel aannames doen ten aanzien van de gevolgen van presenteerde alternatieven voor het gebruik van sport- en speelvoorzieningen en maatschappelijke effecten.

Scenario-inhoud

Bij de ontwikkeling van de scenario's houden we rekening met de volgende 'actoren': beleidsdiensten gemeente Almere, politiek, doelgroepen beleid, organisaties in het veld die betrokken kunnen worden bij interventies. We maken een keuze uit een aantal relevante factoren (zekere en onzekere) die tijdens de brainstormsessie en in de analyse van de Sociale Atlas naar voren zijn gekomen. We presenteren allereerst een toekomstbeeld van Almere (met welke ontwikkelingen tot 2015 hebben we in Almere te maken?) en vervolgens selecteren we variabelen waarmee een aantal contrasterende/ alternatieve scenario's voor strategievorming kunnen worden ontwikkeld.

Bijlage 5: Richtlijnen en wettelijke eisen

Er zijn geen wettelijk vastgestelde normen ten aanzien van de omvang en de locatie van openbare sport- en speelruimten bij de aanleg van wijken, maar er zijn wel een flink aantal beleidsrichtlijnen voor buitenspelen vastgesteld door het ministerie van VROM, verschillende gemeentes en maatschappelijke organisaties zoals het NUSO en Jantje Beton.

Deze beleidsrichtlijnen ten aanzien van sport- en speelruimten zijn onder te verdelen in een aantal typen richtlijnen: de spreidingsrichtlijnen, de bevolkingsrichtlijnen en de voorzieningenrichtlijnen (Gemeente Rotterdam, 2008). In spreidingsrichtlijnen worden de locatie en omvang van de speelplekken vastgelegd onafhankelijk van het aantal inwoners. In bevolkingsrichtlijnen wordt vastgesteld hoeveel m² sport- of spelruimte nodig is per aantal bewoners. De voorzieningenrichtlijn gaat in op het soort sport- of speelplek dat nodig is per aantal woningen of bewoners. De gemeente Rotterdam kiest voor gebruik van een spreidingsrichtlijn, onder andere omdat de bevolkingsomvang en –opbouw niet goed te voorspellen is in de periode dat een plan voor openbaar sport- en speelruimte moet worden uitgewerkt en de spreidingsrichtlijn makkelijk vertaald kan worden naar stedenbouwkundige plannen. Binnen een spreidingsrichtlijn kan de ruimte flexibel worden ingericht. Dit zijn redenen die goed aansluiten bij de situatie in de gemeente Almere. Daarom wordt er in deze paragraaf verder ingegaan op mogelijke spreidingsrichtlijnen.

De bekendste spreidingsrichtlijn is de 3 procent richtlijn van NUSO / Jantje Beton, 300m² speelruimte per hectare. Daarin wordt gesteld dat 3 procent van de uitgegeven grond in een wijk aan formele speelruimte besteedt moet worden (kindvriendelijksteden.nl; www.allesoverspelen.nl). De verdeling van de speelruimte moet dan verder naar blok, buurt en wijk gebeuren. In blokken speelruimte van 100m², in buurten speelruimte van 1225m² en in wijken sport- of speelruimte van 6400m². Deze richtlijn is gebaseerd op vaststaande actieradiussen per leeftijdsgroep (zie paragraaf 3.2. Doelgroepen en gebruik).

Wettelijke eisen

Er is op dit moment nog geen wettelijke verplichting tot het aanleggen van speelruimte in de openbare woonomgeving. Indien er speelruimte is of wordt aangelegd moet deze echter wel voldoen aan het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen, kortweg de WAS.

In dit besluit en bijbehorende reikwijdtenotities is vastgelegd hoe de verantwoordelijke voor de openbare ruimte dient te handelen bij aanleg en beheer van speelvoorzieningen. In de WAS is vastgelegd dat de eigenaar van de grond waarop de speelvoorziening is gesitueerd eraan gehouden is te zorgen dat deze veilig is. Dit houdt onder meer in dat de plaatsen speeltoestellen voorzien zijn van een certificaat afgegeven door een door het ministerie aangewezen bevoegde instelling.

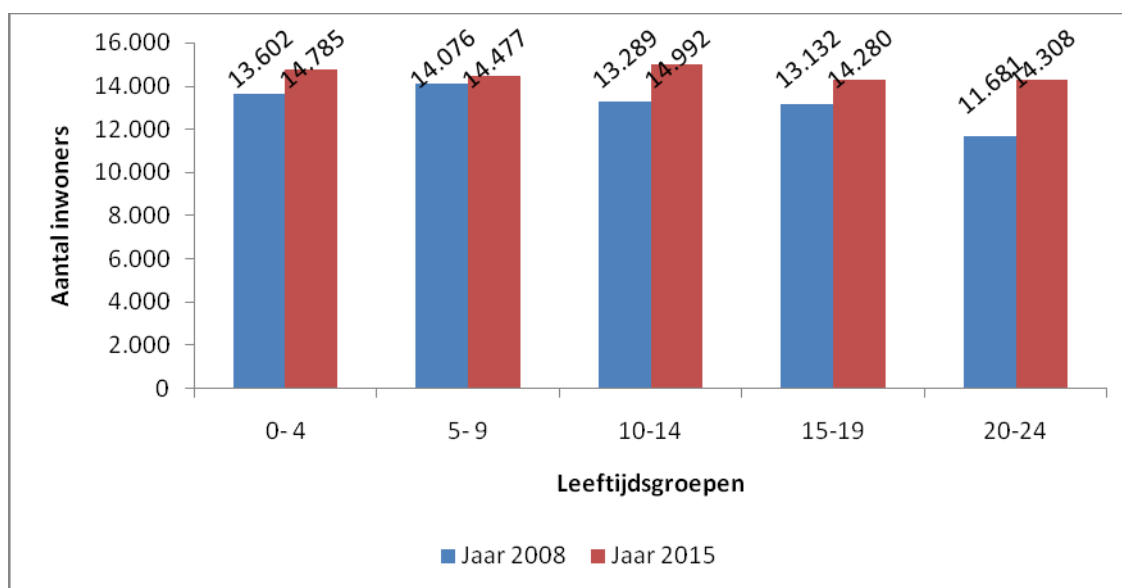
Daarnaast dient de beheerder zorg te dragen voor regelmatige inspecties en onderhoud en een logboek bij te houden van speeltoestel en -plek waarin alle controles en reparaties opgenomen dienen te zijn. Ook een ongevalregistratie dient plaats te vinden. Op verzoek van de Voedsel- en Waren Autoriteit (VWA) is de beheerder verplicht deze gegevens te overleggen.

Tijdens het onderzoek in de gemeente Rotterdam, waarbij alle formele sportplekken werden geïnterviewd bleek hoe belangrijk het is dat afspraken over veiligheid, onderhoud, reparaties en aansprakelijkheid vooraf goed contractueel is vastgelegd. In principe is de eigenaar van de grond waarop de speelvoorziening is gelegen verantwoordelijk. Dit eigenaarschap kan per voorziening verschillen. Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden kan ertoe leiden dat onderhoud niet of onvoldoende wordt gepleegd en dat kan voor onveilige situaties zorgen of de mate van gebruik van beïnvloeden (Van Lindert & Romijn, concept).

Bijlage 6: Situatie in wijken Almere

1. Bevolkingsomvang en verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners tot 24 jaar in de totale gemeente Almere

Grafiek 1 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere

Tabel 1 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen en percentages inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere

Leeftijd	Absolute aantallen			Percentage groei
	Jaar 2008	Jaar 2015	Verschil	
0- 4	13.602	14.785	1.183	9%
5- 9	14.076	14.477	401	3%
10-14	13.289	14.992	1.703	13%
15-19	13.132	14.280	1.148	9%
20-24	11.681	14.308	2.627	22%
Totaal	65.780	72.842	7.062	11%

2. Bevolkingsomvang en verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners tot 24 jaar in de wijk Almere Haven

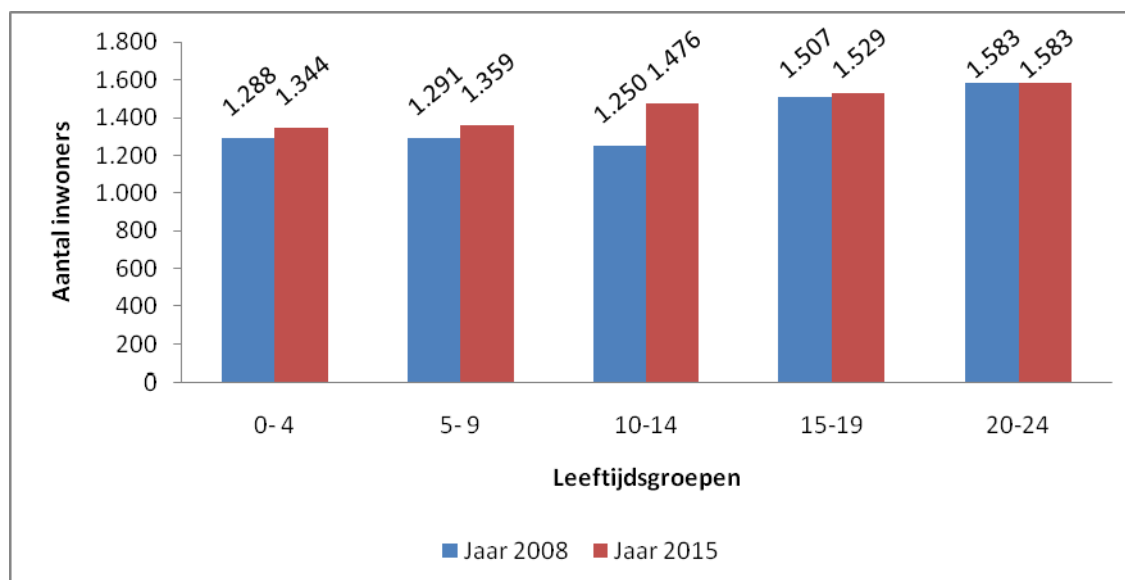
Bevolkingsontwikkeling en sociale kenmerken

Men verwacht in Almere Haven een redelijk stabiele bevolkingsomvang in de periode 2008 tot 2015. In Almere Haven wordt een toename tot 2015 van 5 procent verwacht, dit is met name het gevolg van de groei van 10 tot 14 jarigen. In Almere Haven bestaat de bevolking uit 18 procent niet-westerse allochtonen (per 2008). In deze wijk heeft 42 procent een laag inkomen (per 2005).

Fysieke kenmerken

Er zijn 53 sportaccommodaties in Almere Haven, daarvan moeten gemiddeld 131 kinderen / jongeren gebruik maken. In Almere Haven zijn er ten opzichte van geheel Almere meer sportaccommodaties per kind beschikbaar. De gemiddelde afstanden tot de basisschool (en schoolplein) is 350 meter in Almere haven (iets boven gemiddelde geheel Almere). Nog steeds binnen loopafstand van kinderen vanaf 6 jaar (NUSO richtlijn). De speelgelegenheden zijn goed bereikbaar op een gemiddelde afstand van 70 meter (iets boven gemiddelde geheel Almere) en binnen de actieradius van kinderen vanaf 0 jaar. Overige voorzieningen zoals de buurtwinkel, peuterspeelzaal, buurtcentrum en gezondheidscentrum liggen in de actieradius van kinderen vanaf 12 jaar.

Grafiek 2 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Haven

Tabel 2 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen en percentages inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Haven

Leeftijd	Absolute aantallen			Percentage groei
	Jaar 2008	Jaar 2015	Verschil	
0- 4	1.288	1.344	56	4%
5- 9	1.291	1.359	68	5%
10-14	1.250	1.476	226	18%
15-19	1.507	1.529	22	1%
20-24	1.583	1.583	0	0%
Totaal	6.919	7.291	372	5%

3. Bevolkingsomvang en verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners tot 24 jaar in de wijk Almere Stad, Poort en Pampus

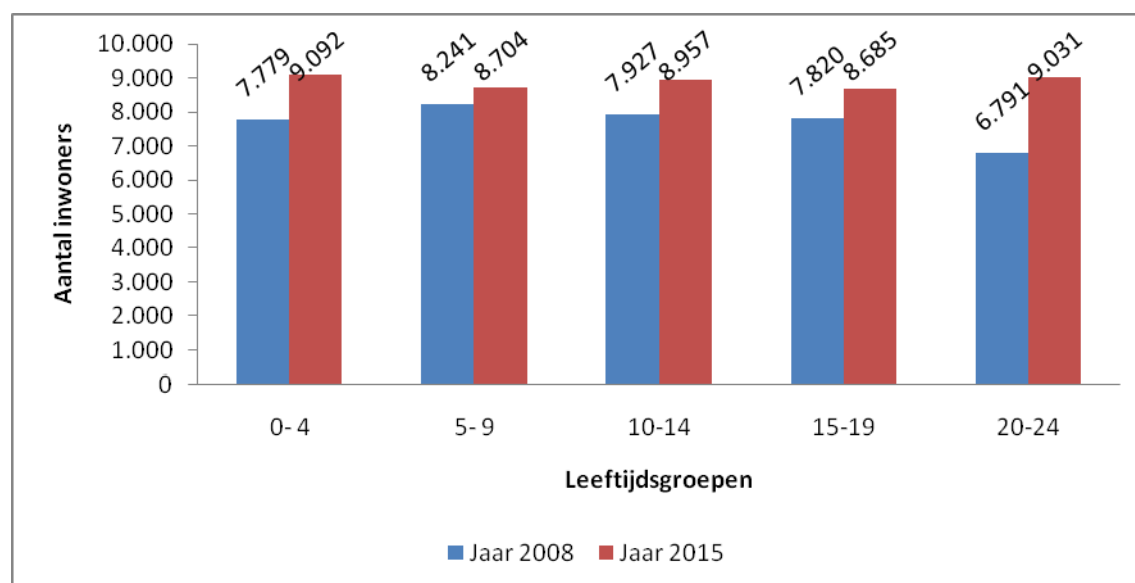
Bevolkingsontwikkeling en sociale kenmerken

De verwachte groei tot 2015 van het aantal inwoners tot 24 jaar is stabiel in de wijk Almere Stad. Men verwacht echter wel een flinke groei onder het aantal inwoners tot 24 jaar in de nieuw te bouwen wijken Almere Poort en Almere Pampus. Het aantal jongeren is in Stad het grootst van alle wijken in Almere in 2008. Over het totaal gezien zijn de verwachte veranderingen voor Stad tot 2015 niet zo groot. Maar gecombineerd met de wijken Poort en Pampus wordt er toch een flinke groei van het aantal jongeren verwacht, een groei van totaal 15 procent. Het percentage niet-westerse allochtone bevolking is in Almere Stad aanzienlijk hoger dan in Almere Haven, met 28 procent. Er zijn niet meer huishoudens met een laag inkomen dan in Almere Haven, 37 procent.

Fysieke kenmerken

Er zijn 199 sportaccommodaties in Almere Stad, Poort en Pampus, daarvan moeten gemiddeld 194 kinderen / jongeren gebruik maken. In Almere Stad, Poort en Pampus zijn er ten opzichte van geheel Almere meer sportaccommodaties per kind beschikbaar. De gemiddelde afstanden tot de basisschool (en schoolplein) is 300 meter in Almere Stad (iets onder het gemiddelde van geheel Almere). Binnen loopafstand van kinderen vanaf 6 jaar (NUSO richtlijn). De speelgelegenheden zijn goed bereikbaar op een gemiddelde afstand van 90 meter (gelijk aan gemiddelde geheel Almere) en binnen de actieradius van kinderen vanaf 0 jaar. Overige voorzieningen zoals de buurtwinkel, peuterspeelzaal, buurtcentrum en gezondheidscentrum liggen in de actieradius van kinderen vanaf 12 jaar.

Grafiek 3 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Stad, Poort en Pampus

Tabel 3 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen en percentages inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Stad, Poort en Pampus

Leeftijd	Absolute aantallen			Percentage groei
	Jaar 2008	Jaar 2015	Verschil	
0- 4	7.779	9.092	1.313	17%
5- 9	8.241	8.704	463	6%
10-14	7.927	8.957	1.030	13%
15-19	7.820	8.685	865	11%
20-24	6.791	9.031	2.240	33%
Totaal	38.558	44.469	5.911	15%

1. Bevolkingsomvang en verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners tot 24 jaar in de wijk Almere Hout

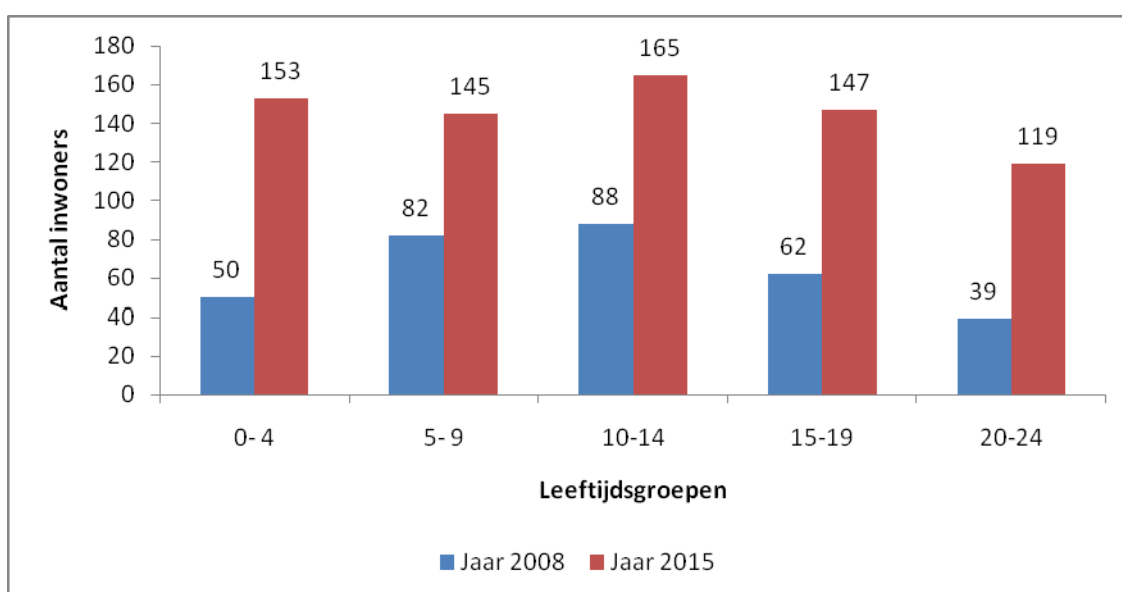
Bevolkingsontwikkeling en sociale kenmerken

De verwachting is dat het aantal inwoners tot 24 jaar tot 2015 stabiel blijft in Almere Hout. Percentagegewijs komen er in Almere Hout veel jongeren bij. In absolute aantallen zijn de veranderingen niet zo groot. In alle leeftijdscategorieën komen er echter meer kinderen / jongeren bij. Het percentage niet-westerse allochtone bevolking is in Almere Hout erg laag vergeleken met Almere Haven en Stad, slechts 4 procent. Het inkomen per huishouden is gemiddeld ook hoger als in andere wijken (57.200 euro ten opzichte van geheel Almere 30.500 euro).

Fysieke kenmerken

Er zijn 11 sportaccommodaties in Almere Hout, daarvan moeten gemiddeld 29 kinderen / jongeren gebruik maken. In Almere Hout zijn er ten opzichte van geheel Almere meer sportaccommodaties per kind beschikbaar. De gemiddelde afstanden tot de basisschool (en schoolplein) is 4060 meter in Almere Hout (ver boven het gemiddelde van geheel Almere). De speelgelegenheden zijn niet goed bereikbaar op een gemiddelde afstand van 610 meter (ver boven het gemiddelde van geheel Almere). Overige voorzieningen zoals de buurtwinkel, peuterspeelzaal, buurtcentrum en gezondheidscentrum liggen tevens ver weg.

Grafiek 4 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Hout

Tabel 4 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen en percentages inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Hout

Leeftijd	Absolute aantallen			Percentage groei
	Jaar 2008	Jaar 2015	Verschil	
0- 4	50	153	103	206%
5- 9	82	145	63	77%
10-14	88	165	77	88%
15-19	62	147	85	137%
20-24	39	119	80	205%
Totaal	321	729	408	127%

2. Bevolkingsomvang en verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners tot 24 jaar in de wijk Almere Buiten

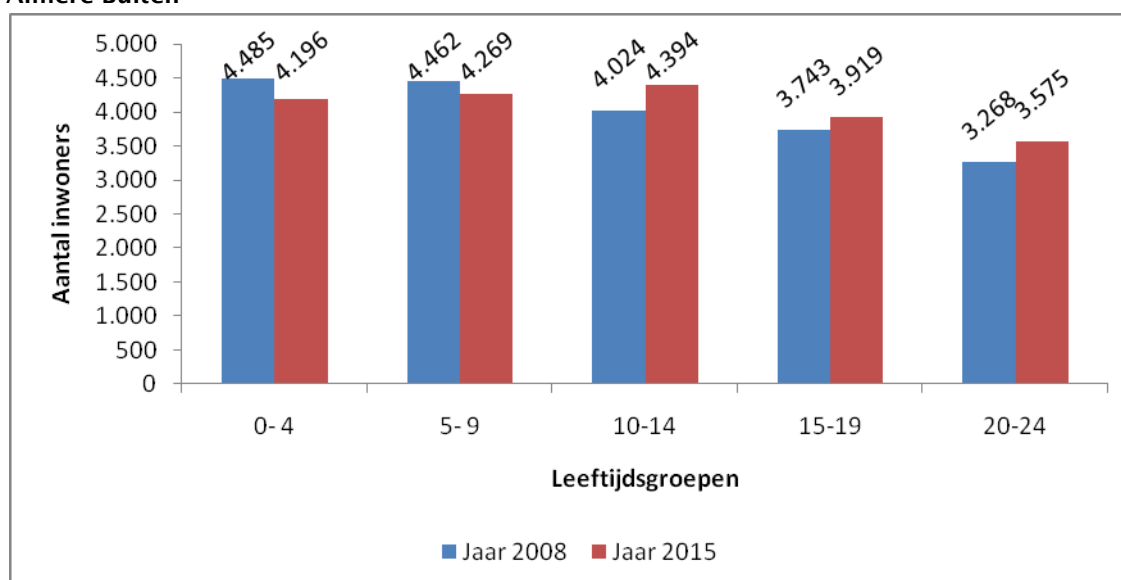
Bevolkingsontwikkeling en sociale kenmerken

De verwachting is dat het aantal inwoners tot 24 jaar tot 2015 stabiel blijft in Almere Buiten. Net als Almere Stad is de totale bevolking tot van 0 tot 24 jaar in Almere Buiten redelijk stabiel tot 2015 naar verwachting. Maar ook in Almere Buiten neemt het aantal jongere kinderen (tot 9 jaar) behoorlijk af in absolute aantallen en neemt het aantal jongeren van 10 tot 24 jaar behoorlijk toe. Het percentage niet-westerse allochtonen is in Almere Buiten vergelijkbaar met Almere stad, 27 procent. Ook zijn er een vergelijkbaar percentage huishoudens met een laag inkomen in Almere Buiten vergeleken met Almere Stad en Haven, 40 procent.

Fysieke kenmerken

Er zijn 42 sportaccommodaties in Almere Buiten, daarvan moeten gemiddeld 476 kinderen / jongeren gebruik maken. In Almere Buiten zijn dus het minst aantal sportaccommodaties per kind / jongere aanwezig ten opzichte van geheel Almere. De gemiddelde afstanden tot de basisschool (en schoolplein) is 390 meter in Almere Stad (iets boven het gemiddelde van geheel Almere). Binnen loopafstand van kinderen vanaf 6 jaar (NUSO richtlijn). De speelgelegenheden zijn goed bereikbaar op een gemiddelde afstand van 100 meter (iet boven het gemiddelde van geheel Almere) en binnen de actieradius van kinderen vanaf 0 jaar. Overige voorzieningen zoals de buurtwinkel, peuterspeelzaal, buurtcentrum en gezondheidscentrum liggen in de actieradius van kinderen vanaf 12 jaar.

Grafiek 5 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Buiten

Tabel 5 Verwachte groei tot 2015 in absolute aantallen en percentages inwoners van 0 tot 24 jaar in Almere Buiten

Leeftijd	Absolute aantallen			Percentage groei
	Jaar 2008	Jaar 2015	Verschil	
0- 4	4.485	4.196	-289	-6%
5- 9	4.462	4.269	-193	-4%
10-14	4.024	4.394	370	9%
15-19	3.743	3.919	176	5%
20-24	3.268	3.575	307	9%
Totaal	19.982	20.353	371	2%

Bijlage 7: Relevante trends en factoren

Tijdens de brainstormsessie met beleidsmensen van de gemeente Almere (20 januari 2009) is onderzocht welke factoren, wensen, overtuigingen mogelijk een rol kunnen spelen bij het ontwikkelen van nieuw beleid voor sport- en speelruimte in Almere. Hieronder geven we een opsomming van de meeste relevante factoren.

Trends en ontwikkelingen

- Toename bevolking Almere (schaalsprong).
- Absolute stijging aantal jongeren in Almere.
- Toename overgewicht kinderen.
- Verkleuring Almere, culturele pluriformiteit.
- Beleviseconomie (aandacht voor ervaringen, immateriële waarden).
- Individualisering versus familialisering.
- Toename vrijetijdsbesteding dicht bij huis.
- Opkomst kidsmarketing.
- Nadruk op veiligheid, veilige woonomgeving.
- Groei eenoudergezinnen, toename aantal huishoudens.
- Groei probleemgezinnen (onzeker)
- Toename aantal werkende moeders (onzeker).
- Toegenomen tijdsdruk (haast, combinatie zorg, werk, vt).
- Toename grote steden problematiek (onzeker).
- Belang belevingsdesign, ontwerp gebouwen, buitenruimten.
- Toename gebruik computer, ICT.
- Toename aantal woningen, schaalsprong druk op ruimte.
- Invloed regelgeving, keurmerk toestellen.
- Meer nadruk op participatie bewoners bij inrichting ruimte.

Genoemde randvoorwaarden, wensen, overtuigingen

- Beperkte financiële middelen gemeente (onzeker).
- Aanbod 0-4 jarigen als basisvoorziening aanbieden.
- Grotere speellocaties stimuleren ontmoeting.
- Goede verdeling sport- en speelvoorzieningen over Almere.
- Meer playgrounds inclusief begeleiding.
- Sport- en speelruimte ontmoetingsplek voor jong en oud.
- Geef groen een extra functie.
- Ruimte voor kinderen meer van belang dan speelobjecten.
- Kwaliteit voor kwantiteit.
- Betrek woningcorporaties.
- Experimenteer.
- Ga uit van richtlijn 3 procent.
- Aandacht voor verschillen jongens en meisjes.
- Aandacht voor verschillen tussen groepen kinderen.